

షేక్స్పియరు మాపకి సంతాన కథారా : పోగావని.

అనాఘ్రాతంపుష్పం.

TALES FROM SHAKESPEARE.

హ్యాంలెట్—డెన్మార్కు కుమారరాజు

HAMLET—PRINCE OF DENMARK.

హేమా హేమీ

గోగులపాటి వీరేశలింగముపంతులు

అంగ్లసామ్రాజ్య, ఫిరీకరణశాఖ, ముద్రకాథకారివారి.

నాంధ్రమున రచితము

కా కి నా ద.

By

GOGULAPATI VIRESALINGAM PANTULU B. A.

JOINT SUB-REGISTRAR, COCANADA.

మొదటి కూర్పు.

1st Edition.

సర్వస్వామ్యసంకలితము.

All Rights reserved

వెల 6 అంశాలు.

Price 6 Annas

ప్రతికర్త.

గోకులపాటి-పాశ్చాత్య-కాశీ-మొదలు, బి. ఏ.
Solder & Co., Madras, S E.

ప్రతి-అధిపురాలు.

గోకులపాటి-పాశ్చాత్య-కాశీ-మొదలు, బి. ఏ.
[జననము ౧-౧-1892. మరణము 12-6-26.]

కృతి సమర్పణము.

జగదైకనిధి, జగదైకఖని, పేష్కీయను
కవిరాజకంఠీరపుడు, వ్రాసిన నాటకరా
జము “హ్యమైటు”ను, కథాసరళిగ, నే
రచించిన దీనిని, నవ్విభులూరుచు పిలి
ముద్రణ కెదురు చూచుచునుండి, ము
యక్షయ సం॥ జ్యేష్ఠశుద్ధవిదియాస్థిరవా
మున, నిండువయసున సవతారము చాల్చి
చిన నాగృహిణి, సహధర్మచారిణి, అగు
సరణి, మనోరమణి, మనోరాశి, నాయ
నారి, నారీమణి, సుందరమృతీరత్నకృతి
గద్యకృతినిఁ గలకాలమామెచేరు పో
మున నిలుపఁగోరికతోడ సంతకముచేయు
చున్నాఁడను.

అనన్తవనయన

అమెధర్మ

గతభాగ్యుడనగు

నేను.

ఈనాటకకథ యందునచ్చు పాత్ర మొలు

Claudius — క్లాడియస్ — డెన్నార్కు దేశపురాజు.

Hamlet — హ్యాంలెట్ — వెనుకటి రాజుగారి కొడుకు—ఇప్పటి
రాజుగారికి వరుసకు వావికిఁగూడ కొడుకు

Horatio — హోరేషియో — హ్యాంలెట్ కు స్నేహితుఁడు.

Polonius — పోలోనియస్ — రాజబంధువు.

Laertes — లెర్టిస్ — పోలోనియస్ కొడుకు.

Rosencrantz — రోజన్ క్రాంజ్ | రాజసభికులు.

Guildenstern — గిల్డెన్ షెర్న్ | దర్బారుభిక్షులు.

A Priest — పురోహితుఁడు.

A Captain — ఓడనావికుఁడు.

Ghost of Hamlet's Father — హ్యాంలెట్ తండ్రిభూతము.

Fortinbras — ఫార్టిన్ బ్రస్ — నార్వే దేశపురాజు.

Players — ఆటవాండు.

Gertrude — గెర్ట్ ట్రూడ్ — డెన్నార్కు దేశపురాణి.

హ్యాంలెట్ తల్లి.

Ophelia — ఒఫీలియా — పోలోనియస్ కుమార్తె.

రంగస్థలము: — ఎల్సిన్వోర్ (Elsinore).

భూమిక.

“కవివరులకు మేనిని నెవ్వారుసాటి మించినగరిమన్”

ప్రపంచప్రపంచముల వారును, ప్రాతప్రపంచము వారును, కొత్తప్రపంచము వారును, ఖండఖండాంతరముల వారును, దేశదేశాంతరముల వారును, జాతిజాత్యంతరముల వారును, వేయో? శిష్యాకొకరుచియు, పుత్రకొకబుద్ధియుఁగల యెల్లవారును, యెల్లయెల్లల వారును, షేక్స్పియరు (Shakespeare) కు బ్రహ్మరథమును బట్టియున్నారు. అగ్రతాంబూలము నిచ్చియున్నారు. గడచిన మూడునాల్గు శతాబ్దములనుంచి, విమర్శకులు, వ్యాఖ్యాతలు, గుణగ్రహణపాఠీనులు, ఒరసినారు. వన్నెఁ గనిపెట్టినారు. ఎత్తరసినారు. అయినను, మామొగము మేమేమి యొరసితిమి నిన్ను? నీవన్నెను మేమేమికనిపెట్టితిమి? నీయెత్తేమి యరసితిమి? మేమెల్లరమును పెద్దలమనుకొనువారమే? పెద్దలమనిపించుకొను వారలమే? సర్వవిధముల నెరసితిమిగాని, నిన్నుఁబూర్ణముగ నెఱుఁగనేర్తుమే? మావశమే? వాఙ్మయ సర్వసహాధీశ్వరా? యనువారే. అంగకాళిదాసా, వాణీదాసా, భారతీదాసా యనువారే? ఈయందిఱును మన మల్లినాథసూరికి సరిసమానచేతులే? నిందుతులఁదూఁగినచేతులే? జగన్నాథపండితున కుట్టిలగు వాకే? తరన భర్జనములఁ గావించినవారలే. నిగ్గు తీసినవారలే, నిగ్గుగ్రహించినవారలే. నిగ్గుగొలిపినవారలే?

షేక్స్పియరుపుట్టుక 1564 సంవత్సరము. లయము 1616 సంవత్సరము. రచనలు 1599 మొదలు 1613 వఱకు. రూపకసంతానము ముప్పదియాఱు వెలువడినవి. సంతాన రాముఁడయినాఁడు. తనపంతానముచే, లోకములను ‘రమ +

ఇతి' రమేతి, రమింపఁజేసినాఁడు. భృమింపఁజేసినాఁడు. చూచువాఁడును, వినువాఁడును, పాలకించి, "చోద్యమంది, యుబ్బి, చెలఁగేడి," యుత్సహిఁచునట్లు గావించినమహాఘటికుఁడు. దశశతాబ్దాంతయశుఁడు, వాఠపన, ఆటపటిమ, యీ మన్యకాలము లేకుండు ములకాలము. మన యీహృదయం లెలునాటను 1602 న సువత్సరమునఁ బుట్టినది. దీనికి మహాగాజాధి రాజమోగము పుట్టినది. షేక్స్పియరు రచనలకు నాయక మణి, చుణఁపూస, కొలికిపూస, అద్వితీయము, ఇతరుల కతీతిము, కలిఁమునకుఁగూడ పట్టువడదు. అత్యద్భుతనాట్య పటము నడిసినవాఁడు. సముజ్జ్వలమగు మూర్తిమంతమువాఁడు. నన్యను జూలవాగ్ధుఁడగును. మనవాఁడు; మన షేక్స్పియరు. అంగీకరించుచు, యుద్ధిలనుదీసి, మననలుగురిలోను బడవైచి కొనినాఁడు. ఎల్విజెత్ రాణిసైతము, నృత్యరంగస్థలమున, సతవినాట్యవిద్య, భరణవిద్య, చూచుటకు, నోములు నోచు కొనినది. సాటపడినది. అతఁడో, చూపనమకట్టి, తత్తదర్థమును సన్నాహముతోడి నుట్టివడును. రాణి యాంగ్లాదీవికి రాణి. చుగవారి గాచటికిమునకు మేలుబంతి యనిపించిన రాణి. స్వశంత్రోమో, స్వగ్గలోకి మోయనునట్లు, తనచూటకు చెల్లుబడి పఁచరించి, తనసభాసదులమీఁద మచ్చుచల్లినటుల, తనసభకుఁకు, లొంగదీసికొని నిరంకుశముగ రాజనీవి నెఱవిన రాణి. అట్టియూమె నుష్కిఁతులూరించి, వీక్షించినపిమ్మట, నామెచే నోహో మనఁజేసి, షేక్స్పియరుధన్యత, భాగ్యశ్రీల నేచేమచును? ఏ క్లుప్తాంధు తపస్సుచేసిన నైన లభించునా? సరసా భాసలసప్రవీణుఁడు, సకలవిద్యాచుర్మవిచక్షుఁడు,

నకలవిద్యాకళాచణుడు, భూరికళాకిలాహుడు. వచోనిపూణత్వమునందు, సత్కథారచనలయందు, నీతివిధురత్వమునందు, నెందునరిగానము వీనికి, సరిగానము లేదు. సరితాళము లేదు. సంఘతి, అసలేలేదు. సరిగను యనగనే రాగముదిగునా? రసమెక్కునా? అంజను సామగానలోలురే? తాళము వేయువారే? సంగతులు గ్రహించితిమనువారే? సులక్షణ సారము చేశబట్టికొని గణములులెక్కించి, యతిప్రాసములకు బ్రాకులాడి ఛందోనిబద్ధులము ప్యముల్లి, కవులనునిశ్చినువారే? ధార వచ్చునా? రసగలగి దిగునా? ఆ మహేశ్వరుని తలగుండి దిగునా? నసతులజూచుకొనక. వానిచతురతావిశేషములు, యెవరికివారే చదువునప్పుడు కననలయును. చదువు కొలదియును నూతనోత్సుకంబగుచుఁ గాతుకంబొనస్పను. ఒకపరి చదివిన నీహ్యంలెటునాటకమును దిరిగితిరిగి చదువక యుండుటకుఁ జదువరులకు వశమే? అట్టి యీమహానాటకమును గథాసరళిగ వ్రాసినాడను. నూపకతాళము తాళమాసముగ, రసన త్తరములగు ఘట్టములలోని మేలుకూర్పులు, సారంపుంబులును, వాక్యార్థములు, అర్థాంతరములు, వక్రార్థములు, యేమేమి భావగభీత లెక్కిడెక్కిడ, నిబిడీకృతమైయుండినవో, వాటినన్నిటిని, సాఫ్యమైనంతవఱకు, నే గ్రహించినంతవఱకు “దేసెసోఁనోరు తీయ. యగురీతిని, దోడనర్థమెల్ల దోచునట్లు” గుఱుగూర్చితిని; కొండీకరించితిని; మేలేర్చితిని; సారము తీసితిని. అంటుకట్టితిని. మేక్కియరువాడిన పేటలను, సూవిశేషములను, యితివృత్తముల నినుమంతయుమార్చక యుంచినాను. శతాబ్దములతరబడి

చెక్కుచెరకయున్న నేరూవి, సాధకములయినవి, సాభిప్రాయములయినవి. పుట్టివరసము నంటబట్టించునవి.

షేక్స్పియరు పిరు సాకు బదియవయేట ననగా, 18౫1 సంవత్సరమున నాచెవినిబడినది. నాపాలకపితలగు శ్రీ రావు బహదూరు కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు, రచించుచువచ్చిన నాటకకథలను వినుచువచ్చితిని. అప్పటికింకను జదువుతానని నాకు గలుగలేదు. ఒక్కొక్కతరిని, వారే, మేముండఱమును భోజనములు చేయునప్పుడు, నాయాసమయములచాయ కథలను జెప్పుచు, సంతోషముపట్టజాలక, ఆసునునిమహిమను, ప్రతిభను, మేధావంతమును వేనవేల భంగులఁ గొనియాడుచుండెడివారు. గయ్యాళినిసాడుచేయుట (The Taming of the Shrew) వారుచెప్పినకథ యిప్పటికిని మఱచునకురాదు. ఆగయ్యాళిశారీదేవి కథ చెప్పెడి యాయనకంత నవ్వులేదు. వినుమేముమాత్రము కడుపులుబ్బిపోయితిమి. క్రమశః సరస్వతీప్రసన్నుడనగుచు 18౫3 సంవత్సరమునుంచి, పాఠశాలలో, జమవుతరి, షేక్స్పియరు రత్నము లొకకొన్ని పఠనీయములగుచు వచ్చినవి. ఇట్లాటనర్థముల విడిరత్నములతో, విడిమిడిజ్ఞానముతో, గాలముజరగినది. 18౫8 సం॥రము మొదలు 1౮6౩ వఱకును, చెన్నపురి క్రైస్తవకళాశాల, నాచదువులకుఁ బట్టుకొమ్మయయినది. పుట్టినిల్లయయినది. ఇంట సరేసరి, శ్రీవీరేశలింగముపంతులుగారి యింటను, ఆంధ్ర గీర్వాణ, ననగీర్వాణవాఙ్మయములకు, వసతిగృహము కాదు. స్వగృహమే యయియున్నది. సంకల్పము 'స్వగృహే' యనిచెప్పకొనవచ్చును గదా. సరస్వతి యం

టిన నంటుగాక, అంటకపోవు గాక. ఎంతయంతైన నంతయ
యంటుగాక! నీటికొలఁగియును, తామరగదా.

ఆకాలమున, పే. క్సేయరు, అధ్యయనమునకుఁ బెట్టి
నదిశేరు, పెట్టిపుట్టిన పేరు, చెన్నపురిరాజధాని కంతకును,
నొకేయాచార్యుఁడు, గురూత్తముఁడు, ఆచార్యలకాచార్యుఁ
డు, ఆచార్యపీఠము, శాస్త్రవేత్త, బ్రహ్మవేత్త విలియం మిల్లరు
(Rev: William Miller M. A; L. L. D; D. D; C. I. E.)
ఆచుహామహోపాధ్యాయులయొద్ద పాదాశ్రాంతుఁడనయి
రెండు నాటకములమాత్రము నేర్చుట నాభాగ్యవిషనము.
ఈహ్యంలెటునాటకము నాకుఁ బఠనీయగ్రంథముగ నలిగినది
గాదు. కళాశాలనుగొట్టిన పిండిగాదు. మొదటితడవ 1899
సం॥న నాచేతఁబడినది. గట్టిపట్టుగఁ బట్టువడినది. అభిమాన
మెక్కుడైనది. నాపాలకపితలగు శ్రీ పంతులుగారి నాటకకథను
దాఁకకపోవుట మనభావకొక గొప్పలోపముగ నెంచితిని.
ఆచెయి, 'ఆ గద్యలిక్తన' కలముపట్టిన, నీనాటకకథారాజము
న కెంతటిమెఱుగు వచ్చెడిదియో! హ్యంలెటు, వెట్టి, యెన్ని
వెట్టితలలు వేసెడిదియో! లెక్కయిడరాని సారూలీ నాటకమును
నేనతియత్కంఠతోఁ జదువుటగాంచుచు, నాజానుయు
(మైసూరు నివాసులగు మ. రా. రా. శ్రీ. చెఱుకుపల్లి
యల్లాప్పగడ వేంకటరత్నము పంతులుగారి జ్యేష్ఠకుమారిత)
నాకుమార్తె (చి॥ సా॥ లక్ష్మీనరసమ్మలతీతాంబలు) లిరువురును
సన్నుఁదిలకంచి, చోద్యమందుటఁ గని వారికిఁ జవిచూపుటకీ
కథను వ్రాసితిని. ముద్రాణకుఁబూర్వమే నాయర్థాంగి గతిం
చినది. ముద్రాణయయినఁగాని, నాకునిద్రా పట్టలేదు. వేగిర

ము వలనను, నేను లోకకాధ్వర్యుడ నగుటవలనను, అక్కడ క్కడ కనుపట్టు తప్పలనెఱుసుల నింకొకకూర్పున నెవరణగావి చెదను. పాఠకులు, పాఠకమహాశయులు నన్నుమన్నింతురు గాక! అతియక్కఱతో నాకుఁదెలియపఱతురుగాక.

ఈబ్రహ్మాండగ్రంథమును నవగీర్వాణమునుండి తెలి గించితిని—నానేర్చినకొలదిని. ఈగద్యకావ్యమునకు మహా ప్రిసిద్ధి కలుగునుగాక! లక్ష్మీశ్వరుండిచ్చుగాక! లోకనుతుఁడు నరనుతుఁడు, నృపపుంగవులు, రాణియెలిజబెత్, రాజుజేమ్సు 1 లచే వినుతుఁడు, షేక్స్పియరు నైపుణీమహిమ, వాచాలత్వ ము, పాత్రవిలసనము, అపాత్రవిరసనము, మనుజునృభావనైజ గుణ నిర్ధారణ ప్రచారములు, లోకజ్ఞత, వాఙ్మయధురంధరత్వ ము, కళావిశదత్వము, ధర్మసూక్తియాదర్శకత్వము లోనగు నవియున్నియు, గ్రంథమాతకు, భారతికి మాయమ్మకు నూ తనతోడవులుగ నమరునుగాక!

“మండఃకవియశఃప్రార్థి” షేక్స్పియరుమహాకవియశః ప్రార్థి; భారతీమాత, తనతల్లిశలపు ప్రస్తుతము గైకొనుచు న్నాడు. బుధారాధనవిరాజి, షేక్స్పియరుకు దాసానుదా నుడు, తన లలాటలేఖ, ఆయుర్భాగ్యలేఖ, కొంతకాలమీతను వున నిలచునేని, భాషాయోష చ్రాయించుకొలదియును, తక్కుంగల యట్టి నాటకకథలను వ్రాయసంకల్పించుకొనినవాడు.

గోగులపాటి వీరేశలింగమంతులు.బి.వ.

కాకినాడ. |

[జాయంటు సబరిజస్ట్రారు.]

డి 11-8-26 |

HAMLET.

PRINCE OF DENMARK.

హ్యంలెట్.

డెన్మార్కు కుమారరాజు, హేమాహేమి.

భూతసందర్శనకాండము.

డెన్మార్కు దేశము గొప్పరాష్ట్రము, అనివన్నెగాంచిన దినముల మెప్పునొందినమంచిరాజు జనపాలనశీలుడు, దొడ్డ రాజు హ్యంలెట్ (Hamlet) అని పేరుమోగినవారుండిరి. వరసరము సమీపరాజులనుండి కప్పములను మిగులదర్శము తోడుత స్వీకరింపుచుండుట మాత్రముగాక, ఇంగ్లండువంటి సామంతరాజ్యముమీఁదఁగూడ పైఁజెయ్యవైచి కప్పముగాంచు చుండెను. చివ్వుకుఁగాలుద్రొవ్వి నాశ్వదేశపురాజుమేటివాఁడు ఫార్టిన్బ్రస్ (Fortinbras) సాగరాలదొంగను పాతాళము నకడఁగద్రొక్కెను. తిరిగి తలయెత్తనేలేకపోయెను. తుండకుఁ దనప్రాణమును గోలుపోవుటయేకాక అంతకుఁబూర్వము డెన్మార్కునుండి బలవంతముగలాఁగికొనిన భూములనుగూడ నప్తమునొందెను.

హ్యంలెట్ పరిపాలనమున డెన్మార్కుప్రజలు మిక్కిలి సౌఖ్యముగనుండి సిరినంపదలతోడఁ దులతూఁగుచుండిరి. వేయెల ? ఒక రామరాజ్యమే. లెక్కకుఁడెడవరామరాజ్యమే.

అనిమనము ఖండఖండాంతరముల కానలనున్న మనము వా
కొనవచ్చును. ఎల్సినోరు (Elsinore) న యున్న రాచనగ
రిని, ఆనకునియున్న పువ్వులతోట ఫలములతోట యుద్యా
నవనమున నొకనాడు హ్యంలెటుమహారాజు కాలధర్మము
నొందిపడియుండెనన్న వార్తనువిని పౌరులెల్లరును నాబాల
గోపాలము కడువిపాదముజెందిరి.

ప్రతిమధ్యాహ్నమునను, ఆయన యీరమ్యస్థలమునఁ
జేరుకొని యెక్కింతతడవు చెట్టుచేమలనీడను, పుష్పగుచ్ఛముల
లతాజ్వాలములపొంతను వెన్నవొల్పుట, విశ్రాంతిఁజెం
డుట వాడుకయైనది. ఇచ్చట పరుండియుండినప్పుడు రాజు
గాతినొక విషసర్పము కఱచినదని వారిసోదరుడు బైటకుఁ
జెప్పెను. నేలమీఁదను జచ్చిపడియుండెననియును, తాను
జూచితినినియును జెప్పెను. గెర్ట్రూడ్ (Gertrude) రాణి
గాదికి వర్తమానముపంపెను. గతించిన తనభర్తగారి కళేబర
మునుజూచి యామె దుఃఖిసాగరమున మునిగినదయేమో
యనిపించినది.

రాజుగారికి నొక్కడేకుమారుడు, కుమారతిలకము;
ఆయన పేరుకూడ హ్యంలెట్. పితృనామముదాల్చెను. తన
తండ్రిగారియెడ నత్యంత ప్రేమయును, ప్రేమనుమించుగౌరవ
మును గలిగియుండెను. “చిన్నారిపొన్నారిచిలుతకూకటినాళ్లు”
గడచినాడు. “నూనూగుమీసాత నూత్న యౌవనమున” మురి
యవలయునీడు. అత్యుదారగుణస్వభావుడు. ఒహూయాలో
చనపరుడు. అసిధారావ్రతకీలుడు. అమితసాదురి. అయి
నను, కడుపుననుండు నీళ్లుకడలకుడంగ నింటిపట్టుననండి,

విద్యాగోష్ఠితోడుత కాలమును నద్వినియోగమునకుఁ దెచ్చుటకాయనకు వినోదక్రీడయియుండినది. యుగ్ధకార్యములకు రాజతంత్రముఁజెచ్చిపెట్టు, చుట్టబెట్టు, తగవుగిగివులకాయన విముఖుఁడు; పెడమొగముపెట్టుకొనును. క్రియుతుఁడయ్యును మదింపఁడు. అట్టి యీషిన్నవానికి రాచకూనకుఁ, దనతండ్రి యాకస్మికపుమరణము పైనవేలొనుమిన్ను తనమీఁది దొర్లి వడినట్టు, అధికతరమగు పరితాపము గలిగించినది. ఇట్టితరణమున తనజనని తగనివిపరీతపుజర్య తనమదికలఁకను మఱితయెక్కువచేసెను.

గెర్టూడ్ రాణి ప్రప్రథమమున తనకొడుకునకుఁ బితృవియోగముతోఁబాటు తనకును భర్తృవియోగ జనితదుఃఖము కలిగినపిమ్మట కించపక్షటమాని, మానుటమాత్రమేగాక కీర్తిశేషుండగు తనభర్తగారిసోదరుని సహవాసమువలన నుపశాంతిపహించినట్టు కనుపించినది. ఈక్లాడియసు సర్వవిషయముల నతనియగ్రజునకు యెదురువేదము—కుటిలుఁడు, వక్రిస్వభావుఁడు. ఈలక్షణములకుఁడగిన ముఖారవిందము. మాటల తేనె యుట్టిపడుచు, ముఖమంతయును నోరుచేసికొను నీతని స్వభావము మనచిన్న హ్యంలెటుకు స్వతహాగానేవగింపుగ నుండుచువచ్చెను. తనభర్తగారుగతించి రెండుమాసములు కూడ నింకనుబూర్తికాలేదు. నిండలేదు. నిండుకొనలేదు. ఉన్నట్టుగనుండి, యొకదినము గెర్టూడ్ రాజుకిని, మఱిదిక్లాడియసునకును గళ్యాణముహూర్తము, లగ్నముతోసికొని వచ్చినది. మోహపుంబట్టపుదేవియైనది. కళ్యాణమహోత్సవమును ఆయనగారి డెన్నార్కురాజుగిరియును రాజ్యమంత

యును బొక్కినది. హక్యంలెటుకు యీనుతా ర్తచేవిసోగిన తోడనే తనవంటికి శాణములవలెను, శూలములవలెను, దగిలి నాటినునస్సునకు హడలుయును, విస్మయమును గలిగించినవి. నిజముపలుకుచో, నిజముపరికించినచో, యీసామ్రాజ్యమునకు హక్యంలెటుయే సరియైననాధుడు; భూజాని. అయినను తన పినతండ్రి, తనమాటతీపిచే బ్రజలను దనజేబునవైచుకొని తన కుటిలయత్నములను కౌటిల్యశాస్త్రవిధానముననే, మాయా నిధానముననే, వారియెన్నికమీదనే, వారిచేతనే పేరుపెట్టి, బొట్టుపెట్టి పిలిపించుకొని పట్టముగట్టుకొని ఫలోన్ముఖమున కుఁ దెచ్చుకొనెను. లోకులైనను యింతటిదుండగమునకు, యింతటిప్రేల్లదనమునఁ జెవియొగ్గి, ఆయెన్నికకు తనయెన్నిక కుఁ దమతలల నెగరవైచియుండరుగాని తనయనంతరము హక్యంలెటు నేమూర్ధాభిషిక్తునిఁ దప్పకగావించుననుపలుకు క్లాడి యను. మాయావాగురమున వారినిఁ జిక్కించినది. జరిగినది యేమో, యేలోకో జరిగినను శెన్నార్కుప్రజలకు మాత్రము హక్యంలెటుఁ బల్లారుముద్దులబిడ్డఁడు. ముమ్మాటికిని, అల్లారు ముద్దులబిడ్డఁడుయేను. మీసపుఁగొడి నూనూగుగచుండిన నుండుగాక. గిడ్డముమీఁదినూగారు తాటిపువ్వారపు మిన మిసలాశిన నాడుగాక. ఇట్టివిఘ్నార్థమున కెటులనొప్పుకొనిరో యూహించుటకు, అవగాహనముకాలేదు. రాణియొక్కద్వితీ యవివాహముకూడ, అంతటినమస్యయే. దీనిభావమేమి తిరు మలేశా? వెనుకటిరాజునకు భయభక్తులు, భక్తివిశ్వాసములు విశ్వాసాదార్యములుగలిగి యుండినయూమె— యీ, యీరెం డవనిత్యకళ్యాణము పచ్చతోరణము, పచ్చితోరణము, అపు

రూపపుసువాసిని యగుటనుగని ముక్కున వేలిపెట్టుకొనని వారులేరు. ఈజడ్డుబిల్కు, యేలోకబుననైనఁ జెప్పబడునే యనువారే? నరపతులు మేరఁదప్పిన మరణాంతకమానుగాని మానదు. అని సుమతులు గ్రహించియేయున్నారు.

“క॥ భూమికి ధనధాన్యములకు

భామలకును మానములకుఁ బ్రాభవములకుం

గామించి మీఁదుగానక

శ్రీమదమున మానధనులఁ జెనకుదుగొరులన్.”

ఈవిషయములను కుమారరాజు తరిచితరిచిచూచినను చిలికిచిలికిచూచినను, తనమనస్సంతయును హాళాహాలప్రాయ మయినది—సంతోషము చచ్చుపడినది. ఉల్లాసము నట్టుపడి నది. ఉత్సాహము నీతైనది. కంచనహస్త తలలనెక్కినది. ధుమధుమ మొగమూమీడఁ గాండనము.

“తే॥ చి త్తమెరియంగఁ శక్కిలఁ జెయ్యనేర్చి

కౌతుకఁ బేర్చి పదితలాగ్రమున నేల

వ్రాసి పెంపుచు మోమరవాంచి వగలఁ

బొందె మన్వంబునందన పువ్వుబోలె.”

తండ్రిచావువలనఁ గలిగిన మనోవైక్లబ్యము పొంగును దగ్గించుటకు, క్లాడియను యెన్నియో పడరానిపాట్లు పడెను. హాస్యంలేటును దనసరసకుఁ జేరఁజేరి, కమ్మనిపలుకులు పలికెను. కాని యేమిసార్థకము? కన్నయమ్మకూడ కన్నస్వాతంత్ర్యము తోడను చనవుతోడను విచారనాగరమున కంచువలెనుండు నలుపుదీవలబారును విసర్జింపవలయుననియును వినాహసమే. శనమునఁ దానును మమేకము కావలయుననియును బహు

బోధచేసినది. నూరిపోసినది. ప్రయోజన మేలయుండును ? వీటికన్నిటికిని హ్యంలెటు గడ్గదిక. పెదవివిఱుపు. మొగము చిట్టించు. తల్లీ! మంచితల్లిని నీవు నాకు దొరికితివి. మసిరంగు అంగీ, అంగరకా, పోనీ, కాలక్రమాగతములగు నలుపుదుస్తుల ధారణము, నాకడుపులో దుఃఖమును, మంటయును యున్నదియున్నట్టు తెలుపుటకు వాటిశక్తి చాలియున్నదనుకొంటివా ? బయటిభేషజములను మించునట్టి, ముంచునట్టివస్తువు యీ నాయస్థిపంజరము లోపల దాగియున్నది. ఈబాహ్య చిహ్నములన్నియును కొనరులు, అసలులులేని కొనరులుతల్లీ!

తల్లికి నేమన మొగము చెల్లును ? పొన్నకుండుటయే పరమావధి. గతించిన తనభర్తగారి సమాధిమీద మొలచు గడ్డి పసరికరంగు తాల్చకమునుపే, క్లాసియసుతోడి తనకు జరగిన వివాహమాంగళ్యము కట్టెమటను గాన్పించినపుడు, తనబాష్పకణములు విషాదసూచకపుమస్తులు చొకకపట్టనాట్యము, నటన, భరతశాస్త్రోపలంబనమువలె కనుపింపక తప్పదని యామెకును దెలిసియేయున్నది. క్లాసియసు (Claudius) మాత్రము తనచక్కని యుక్తులతోడను, హేతువాదముతోడను సిద్ధనంకల్పుడయి యుండుడు. సిద్ధనంకల్పుడాయెనా యనుమాటమాత్రము మీమాంసము. హ్యంలెటు ముద్దు పట్టి ! నీనిజజనకునకు నీవు చూపుచున్న యాయుర్హృదిషాద కృత్యము, నీసత్వభాసమును, ఆయనయెడ నీకుగల యాపేక్షయును, అద్గిరయ్య! చెప్పక చెప్పాచున్నవి. అయివను నీకు నేను చెప్పవలయునా ? మీనాయన తన జనకునిఁ గోల్పోయిండ్లడా ? ఈరీతిని పితామహశ్చ, ప్రపితామహశ్చ నిలచిన.

వాడు గతాను గతికులకుఁ దగుపాటికాలము మాత్రము శోకము పెట్టనలయు విధాయకముగదా. అట్టి యట్టిదానిని నిరంతరశపథముగ మార్చుట, మొండితనమనుపించుకొనును. బండతనమనిపించుకొనును. రాకాసితన మనిపించుకొనును. మగధీకునకుండఁ గూడని విషాదము, అంటఁగూడనికించ, దైవమునకుఁ బ్రతిఘటనఁ గనపఱచుతత్త్వము, నిబ్బరములేని గుండెకాయ, దుందుడుకుఁజెందు మానసము. చెప్పఁబోయిన నీయుపమలే పుంఖానుపుంఖముగ నగపడును.

ఈధర్మోపన్యాసములకుఁ దుదియుండునా ? ఇంకను వినినయడల హ్యంలెటుకు మతితప్పునని తలఁచెను. డెన్నార్దు నుండి పాటిపోవలెనని తలఁచుచుండెను. జర్మనీ చదువుల శాలకుఁబోయి తనచదువులకుఁ దిరిగిదిగవలెనని పూనుకొనె ను. కాని మాతృనాజ్ఞ శిరసావహించి ప్రస్తుతము మానినాఁ డు. ఈవిసమావస్థయందు, అతనికి మనసు దేనిమీఁదను బాలుబోవకయుండెను. కుట్టనన్యాసికి నమస్తమును నిరర్థక ము; వ్యర్థము; సారములేని జీలుగుబెండు. చప్పిడి. లేనిపోని గండరగోళము. ఈలోకమో, కలుపుఁదీయని యారామము నఁ గలుపుమొక్కలు ఫలింపునకు వచ్చుటయు, కుక్కపొగా కుచెట్లే పుగఁబెచ్చు పెరిగి విజృంభించుచుండును (తనపినతండ్రి వలె) అక్కఱకువచ్చు తరువులు దారణముగ నొక్కతృటి మాత్రమునఁ (తనతండ్రివలె) గురింగిపోవుటయును, ఏడ్వలు, పెడబొబ్బలు, తప్ప యీలోకమున నేమిబావుకోనున్నది ?

నిమ్మపండు, పసినిమ్మపండువంటి యీదేహము, పండువంటి యీదేహము, గుమ్మడివేరడువంటి బొజ్జ, అంతయును

గరగి దానిపాటకది యంతరించి పంచభూతాత్మకమయి పోయిన నెంతబాగుండును ? లేదా, వానిబొడ్డుపొక్క! ఆయ క్షురబ్రహ్మ, శాశ్వతబ్రహ్మకల్పుడు, ఆత్మహత్యకు వెలి వేయకపోయినయడల నెంతబాగుండియుండును ? ఓ దైవను ! ఓ దైవను ! నా కెన్ని పాట్లు తెచ్చిపెట్టితివి ? ఈలోకములోని వారు, భోగములు భోగములు, అందురు. నాకునచ్చినవికావు. అంతటివియును మంటివాసన; అంతయును మట్టివాసన. “పాడినదేసాటరా, పోచిపల్లదాసరి” అనునటుల చర్వితచర్వణము. చవ్వగా నూరుకుండును. తలబరువు మిక్కుటము. పైగా నిరర్థకము. ఛీ, ఛీ, దానిమొగము తగులవెయ్యి. ఈ తోటకుఁ గలుపుతీయు మగవాడు లేనేలేడు. మగపురుగు మగనలును లేనేలేదు. కలుపు నిండుకలగలువయినది. చీడ మొక్కలు, చీడమెల్కలువీడ మిక్కుటముగ నున్నవి. నాకుఁ ఒట్టిన యీ యనస్తకు దురనస్తకు నే నేమనుకొందును ? చచ్చి కెండుకలలు నూత్రము. అబ్బే, అంతయునులేదు. కెండుకూడ లేదు. అంతటిమహారాజే ! నక్కయెక్కడ ? దేవలోకమెక్కడ ? ఆయనకును, యీయనకును, సాపత్యమెక్కడ ? కోకిల, బొంతకాకి సాదృశ్యము. ఆయనకు మా యమ్మ యనిన నెంతటిప్రేమ ! ఆమెమొగముమీఁద గట్టిగ గాలినికొట్టనియ్యకపోయేనే ? ఇహపరములారా ! ఇహపరలోకములారా ! తీర్చినకొలఁదియును వచ్చుచునేయుండును. ఆయనను జూట్టుకొని, యూగినలాడుచుండెడి యామె. ఆపేక్ష, ఓడికారుచుండెడిది. నెలయునుదా ? నాకు వెట్టియెక్కిపోవుచున్నది. చాంచల్యమా! నీమొగముమీఁద, నొసటమీఁద

“స్త్రీ” అని వ్రాసి పెట్టియున్నది. ఒకబుల్లి నెల. మానాయక
గారి శవమును వెంబడించిననాటిచెప్పులు, యిప్పటికి, అరగ నే
లేదు. ‘నీలకంఠాయనమో’ అనిన యామె, ఆ, ఆమె—
ఆమెమాటను విడిచిపెట్టుము. మృగముమాట యనుకొందు
ము. తెలివితేటలుండవుగదా. అట్టిమృగముకూడ నింకను,
యెక్కుడుకాలము, యేడ్చెడిది— నాపినతండ్రిని ముడిపెట్టు
కున్నది. నాతండ్రితమ్ముని. అయినమాత్రమేమి? ఒకరి
పోలిక లొకరికివచ్చునా? నేను హెర్కులీస్, ఒకభీముడను
అనుకొనిన నాభీముడనే యగుదునా? నెలకూడ నిండలేదు.
పాడుయేడుపువల్ల, జ్యోతులయిన నాకళ్లయెరువు దిగకపూర్వ
ము, తగ్గకపూర్వమామె పెండ్లియాడినది. ఎందుకువచ్చిన
యడావిడియిది? పడకప్పక్కల మడతలేమి చకచక పోయింది.
పది! వావివరుసలనుచు నొకటియున్నవా? కొత్తకాలము,
మేండుకాలము, మండించుకాలము, మంటబెట్టుకాలము,
మంచికిగాలేదు. ఇకను నేను నోరుకట్టివేసికోవలెను. నోరు
మెడిపిన, గుండెలవియును. గుండెపగిలిన, తుత్తునియలగును.

కామసుందరియగు ఒఫీలియా(Ophelia)మీదఁ దన
కుంగల ప్రేమానుబంధము సయితము హ్యామెటును దనగొడవ
నుండి మరలింపలేకపోయెను. ఏడుపు, ఒకవిధమునఁగాదు,
ఒకత్రోవనుగాదు; ఒకతెన్ననఁగాదు. తనతండ్రి పోయినం
దులకొకయేడుపు తనతల్లి యిప్పుడు చనిపోయినదానికంటె
నికృష్టములే, నాకష్టము ఎందుచేత? తనజనకునియడల నా
మెకు వాస్తవముగఁ బ్రేమ యుండెడిదా? లేక యంతయును
నటనయా? నిజముగ నుండినపక్షమునఁ జాంచల్యము, చల

చిత్తముగఁ దారుమారయినదా ? ఏదినిజము ? ఏదిహాశక్తి ? ఆమెవిషయమున భర్తయగు పద్మహాస్యమైటు, యెంతటియూహ్య యతతో మెలఁగెను ! ఆమెయొడలను నొకయీఁగనుగూడ వ్రాలనియ్యకపోయెనే ? ఈదురుగాలి వీచినపుడెల్ల, నామె మొగ మేమైపోవునో యని త్రుళ్లునట్టి భర్తయే. ఇంకొకఁడు ఇంకొకఁడుకాడే. వాడేవాడు. తూలితిని, తూలనాడితిని, ఆయనతో. ఆయన మానాయన. అద్వితీయుఁడు. సాటి నేను చూడను, చూడఁబోను.

హాస్యమైటు నిక్కువముగ నిర్భాగ్యపు బామోదరుఁడు. స్వయేచ్ఛతో, ప్రేమదముతో, దేహత్యాగము చేసికొనియే యుండును. మధ్య నీసైంధవలడ్లు యడ్లుపడినదిగదా ! ఆత్మ హత్య శాస్త్రనిషిద్ధము, నిషేధము. పాపమేమిచేయఁగలఁడు ? ఒక స్నేహితునకుఁగాని, తనదేశమునకుఁగాని, యపారమగు ప్రేమామహిమవలనఁ దనప్రాణమును కానుకగ సమర్పించుట, అర్పించుట, కొనియాడఁబడినదిగాని, యొక పిటికిపంద వలె, చేయవలసిన కర్మమును విసర్జించి, కష్టనిష్ఠురములకు దవ్వయిఁ పప్పుజారునట్లు, జారిపోవుట యిసీ, యిదియు నొక బ్రదుకే, యిదియును నొకమగతనమే ? తాను జేయుటకు నొక కష్టతరమగు కార్యము తనమీఁద పైబడునని హాస్యంలెటుకు, అనతికాలముననే గోచరము కాకున్నది. తనమిత్రుల లో డేవిడ్ కు (David) జొనాథన్ (Jonathon) వలెన, దామనుకు (Damon) పితియస్ (Pythius) వలెన, హోరేషియో (Horatio) యననొక పిన్నవయస్కుఁడు, సమాన వయస్కుఁడు, హాస్యంలెటు కాపుండుండెను. ఒకానొక దిన

మున నీహారేషియోయును, యిద్దఱు కావలివాండును వచ్చిరి. వింతకథ నొకదాని నేకరువుపెట్టిరి. ఎంతవఱకు నిజమో, ఎంతవఱకు స్వప్నమో, చూడఁగాఁ జలిమిడిముద్దలే యయిపోయినారు— భయము, ఆశ్చర్యము. రెండుమారులొక చిత్రస్వరూపము, సురూపము, సరసరూపము, తసగంధరూపము, గంధర్వరూపము, వెల్లిపోయినరాజు, గిట్టినరాజు, రా రా జు, రా జా రా జు, రా జం రా జు, ట పా కట్టివేసినవభిభువు, అబ్బబ్బా ! అచ్చంగా, ఆయనయే. గడ్డముతోఁగూడ సరిపోయినది. నలుపురంగులోఁ దెలుపు వెండి తీగలవలె నట్టిటు నూగిసలాడుచున్నది. నమయము సరిగ నర్థరాత్రి; నట్టనశినిశ. స్థలము కోటబుతుజులు. సఖశిరపర్యంతము కవచము. ఆపాదమస్తమినుపతోడుగు. మొగముమీఁది మేలిముసుఁగు నెత్తినపుడు, పాలిపోయినట్టును శోకాన్వితమయినట్టును గనుపించినది. ఈవృత్తాంతము వినినతోడనే హ్యంలెటు యేమియో యయిపోయినాడు. ఏమి మయిపోయినదియు నాతనికి తెలియదు. ఊహించుకొనుటకు మన మొగము మనకేమి తెలియును ?

ఆరాత్రియే, ఆస్థలముననే, కనిపెట్టియుండుటకు మన స్ఫూర్తిగ నిశ్చయించెను. పెద్దప్రొద్దుతద్దయుఁ బ్రభూతాశ్చర్యుడయి, యిట్లని తన లోలోన నాత్మగతంబున వితర్కించెను. ఏమియిది ! మాతండ్రియాత్మ, ఆయుధములతో—ఏమియును సవ్యముగ లేదు. సజావుగలేదు. నాకనుమానముగ నున్నది. ఏదియో ప్రామాదికమయిన మోసకృత్యము సాగినది. రాత్రివచ్చినది. రాత్రితో టి తోడఁబుట్టువులు చలి

యు, మంచుయు తోడుయు నీడయు నయినవి. అయినను, ఆకాశము సౌకాశముగాను, స్వచ్ఛముగాను, యున్నది. హ్యంలెటుయును మిత్తులును గలిసి ముచ్చటలు గావించుకొనుచుండగ, వండుబెన్నెలలో, పుచ్చఫువ్వవంటి వెన్నెలలో, గ్రహముకాదు, విగ్రహమే, విగ్రహముకాదు, సురూపము, సురూపముమాత్రముకాదు, జీవకళ యట్టిపడునట్టి, నిండుకొనియున్నట్టి మహారాజా హ్యంలెటు. చూడగనే, కమారరాజా, పోతబొమ్మవలెను, నిర్జీవపుబ్బరితిమవలెను, భయమొక ప్రక్కను, విస్మయమింకొక ప్రక్కను, యేది ముందావహించునో చూతమని సూటీపోటీల పందెములు వేసికొనినట్లు, వలరాచ వేగిరమును, నాయవేగమును, మనోవేగమును గూడ మించినవి. ఒకక్షణము పరకాయించు, తనతండ్రియే యను నిశ్చితాభిప్రాయము, భయము నట్టిటువిడలించి పాటనైచినది. పాటనైచుటమాత్రమేకాదు. తానాస్థలమున బాతుకొని చనవుయెయి, నాయనా బాబాయని పలుకరించెను. నీయారాకకు భావమేమి? డెన్నార్కుత్సోధా! చెప్పవే? యనెను. కట్టవాడు హ్యంలెటు జవాబుకోరినాడు. కోరినదిజవాబు, పితృభూతము చెప్పవలయు సందేశము కావలసినంతయున్నది. మేఘసందేశముకాదు. పితృసందేశము. పితాసుతులువినా, మూడవనరపురు గీమాటవినరాదు. తననుమాత్రము వెంటరమ్మని యొక్కపైగ వేసినది హారేషియోయును మఱియిద్దఱు కావలివారును, హ్యంలెటును వలదువలదని చెంగుపట్టుకుని, జెబ్బిపట్టుకుని, చెయ్యిపట్టుకుని, గడ్డముపట్టుకుని, వారిం చిరిగాని వారిని విడిలించినాడు. అడలించినాడు. కోటబురు

జలకుఁ బైన దూరస్థలమునకు వెంటఁబెట్టుకొని పోయినాఁడు. అక్కడకుమారుఁ డాగినాఁడు 'ఉదక్రమింపుడు' అవినాఁడు. "నేనెవరను అనుకొన్నావు?" నేను నీతండ్రియొక్క భూతమును. నీతండ్రియొడ, నీకొకింతయైన నాపేక్షయున్నదా? ప్రేమయున్నదా? ప్రీతియున్నదా? అనురాగమున్నదా? ఇవి యన్నియు నున్నయెడల, నేఁజెప్పమాటను బాగుగవినుము. ఆయనకుఁ జరగిన ఘోరకలి, ఘోరహత్యను, కనీతీర్చుకొనుము.

ఖాసీయా? అని హడలుతో హాస్యంలెటు, అటచినాఁడు. ఇంకను ఖాసీ, యనియనుమానమా? దారుణముగ జరపినారు. అని రెట్టించెను. విను, నాప్రేమతాపనమున నేను బరుండఁగా, నొకవిషయము నన్ను కలచినదని చెప్పినారు. డెన్నాక్కుదేశము యావన్మందిజనులు, అబాలగోపాలము, వ్యాసప్రొక్తము, వేదఘోషవలె, చెవులారవినది. మనసార నమ్మినది. కాని, నీవు తెలిసికొనుము పడుకొనుట! నీతండ్రినిఁ గలచిన సర్పమేనుమీ యిప్పుడాతని కిరీటమును దాల్చుచున్నది. నాపినతండ్రియేనా, యింతటివని చెప్పినది? ఇంతటినిర్వాహముచేసినది? ఎంతవని! అనుచు నిర్ధాంత పోయి గోలపెట్టెను. ఆభూతనూపము, యింకను యేమియో చెప్పసాగెను. ఈమాయావి, క్రూరుఁడు, సర్పము తాను సుషుప్తిలోనుండఁగఁ దనచెవితోఁ గాలకూట మహాశివుమును పోసి చంపుటయేకాక, తనచాక్రవ్యముతోను, మోహినీ విద్యతోను, యక్షిణీవిలాసముతోను, తాక్షినిఁ దన మాయా వాగురమునఁ బెట్టెనుకొని యొక జలతోపుబామ్మవలె నాడించినాఁడు. పూర్తిగవినుము.

వాడే, తుచ్చుడు; మనిషికాడు; మృగము; తెలివి
 బహులపరిధియు; కడుసమర్థుడు. అంతయును బూడిదలోఁ
 బోసిన పన్నీరు. ఏమిసార్థము? చెడుగురుఁ జేసెగవైచు,
 హుషారునిచ్చు తెలివితేటలు. రాణిని మెడవీటిచి తన కుడి
 జేబులో వైచుకొనినాడు. ఇప్పుడు శ్రీరంగనీతులు పలుకు
 రాణి, హ్యంలెటుకుమార! ఎంతటిపాటుయో చూడుము.
 పెండ్లివీటలమీఁదఁ జేసికొనిన బాసలు బాసకు—అడ్డబాస,
 అడ్డుబాసయైనది. అసడ్డుబాసయినది. అనడ్డుబాసకుఁ
 దిగినది. అట్టి నానుంచి యెదిగిలి, వాడే, ఆదురాత్ముని చెట్టు
 బట్టినది. నాలో నెన్నియవంతువాడు? కానిప్పు. నాకేమి
 కొదువ? చెప్పు శ్రీరంగనీతులతోనే మోసపడిపోదునా? త్రిప్పు
 రుద్రాక్షుల తావళములు, తులసిపూసలు, వైకుంఠము నొక
 గఁబెట్టునా? ఇంకొకతోవ త్రొక్కుదును. నాపడక పాన్పున
 సుండినది రాకాసి. అయిన నేమి? వెనుకటిగుణమేల మానును?
 తన మేతలు తనవి. నాగీతనాది. ఉండుము. ఉదయవాయువు
 లఁ బసిగట్టుచున్నాను. నేనిక్కడ తడయుటకు వీలులేదు.
 వినుము. మధ్యాహ్నకాలమున, నాతోటలోఁ బండుకొనుట
 నాకెప్పుడును, యలవాటు. అట్లు పరుండఁగా, నాగ్రహపాటు
 కాఁబోలును, నీపినతండ్రి, చీమను చిటుకుమనిపించకయే,
 అడుగులమీఁది యడుగులువైచికొని, వచ్చి, పిల్లిఅడుగులు
 అంటే, పిల్లిఅడుగులుయేను, గుండెమీఁదఁ జెయ్యివేసికొని,
 కాలిమీఁదఁ గాలువైచుకొని; అనఁగా సంతనిర్భయముగ,
 పరుండఁగ, సంగరక్షకులు సమీపమునలేని తరుణమున, కాల
 కూటమహావిషమును దొప్పలోనుంచుకొని, నాచెవిదొప్పలో

జారవిడిచినాడు. 'పూరయిత్వా' అయినది. అదిపడగనే, నాచర్మము గజచర్మమయినది. మనీషిరక్తమునకును దీనికిని బద్ధవైరము. లోనికిబడుటయే తడవు. పాదరసమువలె నతి త్వరితముగ దేహముయొక్క యన్నిమండూవాలు, వసారాలు పంచలు, అన్ని ద్వారములగుండ, వాహినియయి విరిగిన పాల వలె, పలుచని యారోగ్యమగు రక్తము కుదుపులు కుదుపులు కట్టి, పండువంటి నావళ్లును బాడుచేసినది. ఇక నేనేమిచేప్పు దును? నిద్రలోఁ దమ్మునిచెయ్యి, చెయ్యి, నన్ను టపాను గట్టించివేసినది. ప్రాణమొకమూల, కిరీటమొకమూల, రాణి మఱియొకమూల, మూడును, మూడుతోవలు పట్టినవి. నాపాపములేమియును బండియుండలేదు. సన్న్యాసము పుచ్చు కొనియుండలేదు. కాంక్షలుతీరలేదు. నాతలకు లోటలగన్నిఁ టినిఁ గట్టఁబెట్టి, తాటాకులనుగట్టి, సాగనంపినాడు. తలఁచు కొనిన, గుండె రుట్లుమనును. నీకుఁ నామీఁద నాజేక్ష యుండినయెడల నిదియంతయును విని సహింపఁగలవా? ఓర్పు కొనఁగలవా? డెన్నార్కు సంస్థానాధీశ్వరునిఁ బడకపాన్పును, పడుపుబాన్పును గానియ్యవలదు. దీనిని నీవు సాధించు యత్నమున నీమనసును జెడఁగొట్టుకొనవలదు. నీతల్లిజోలికి బోనియ్యవలదు. ఆమెను దైవమనకు విడుపుము. పైగా, ఆమెగుండెలో ముండ్లుపోద యుండనేయున్నది కావలసినంత యామెను గుచ్చును, కుట్టును. పాడుచును. కలకాలము నీవు బాగుండుము. తెలతెలతెల్లవారుచు నున్నది. నాయనా వెళ్లుచున్నాను. నన్న జ్ఞప్తియం దుంచుకొనుము.

ఇంక విచారగ్రస్తముగఁ దాగావలిలోకపుఁగావు; ఇంక ను బాగ్రతకాపుకాలేదు. మాసములప్రాయము రెండుకూడ నిండలేదు. ఈ మనలోకము, యిహలోకమునఁ దిరిగిన త్రిప్పటలు, మరఁగిన భోగములు, చేసికొనిన ఖోకులు, వేసిన వేషములు, వేసిన వేతలు, కూల్చినకొంపలు, దూరిన గూడెములు, ఎగననఁజొసిన సమిధలు, అర్చిన మండుదీపములు, తీసిన నిండువిత్తులు, ఎత్తివేసినపీటలు వేయెల ? సత్ప్రవర్తనమునుండి దిగఁజారులు, పాపములను, లోపములను, లోటుపాట్లను, మఱియుంకను యేమైనను, యేమైననేమి? ఈకొడువలకుఁ జగివశాస్తిని, అనుభవమును బ్రతిజీవుఁడును బరలోకమున ననుభవింపకతప్పదు. వీతన్మూలమునఁ బశ్చాత్తాపము వ్రజ్యరిల్లి, యదివఱకావరించియున్న డాగులను, కశ్యపమును నూనివేసి తప్తకాంచనమును నిలుపును. ఈ లోకమునకు వచ్చుట ఈ త్తరువును దీసికొని తన యతిరహస్యపు ఘోరహాత్యను బైటఁజెట్టుటకుఁ బెల్లగించుటకుఁ, గసితీర్చుకొనుటకు వచ్చిననియుఁ జెప్పెను. కాలచక్రము నిరంతరము తిరుగుచుండును గదా.

‘దినయామిన్యో, సాయంప్రాతః శిశిరవనంతో

గఁ పునఃసాయాతః, కాలఃకీడితి, గచ్ఛత్యాయుః’

రాత్రికాఁగానే, తిరిగి తెల్లవారకతప్పదుగదా. మొగిలితేకులవలె, తెలతెలనాటవచ్చెను. క్రమశః చిమ్మచీకటి, చీకటియగును. సూర్యనారాయణమూర్తి తలయెత్తును. ఈ రాచభూతము తత్సావరము చేరుకొనవలెను. పదములు వెనుకకు లాగుచున్నవి. మనకులోని యుమ్మలికము నెంతచెప్పి

నను, హృదయభారము తగ్గదు. పోకతప్పదు. విషమావస్థ. గారాబుపట్టి ! వెళ్లుచున్నాను. హ్యంలెటుకుమారా ! మారాకువలదు. పోవుచున్నాను జ్ఞప్తియందుంచుకొనుము. దీర్ఘాయుష్షాభివృద్ధి. తెప్పపాటుకూడ కాలేదు. మటుమాయమై పోయినాము. హ్యంలెటు బిక్కమొగము, బక్కపేగు, తానును, దిగాలున మిగిలిపోయెను. ఈ తెలిసికొనిన విషయములతో హ్యంలెటుయొక్క గుండెలును, తలయును నిప్పుమీఁదవైచి పొరలించినట్లు అయ్యెను. నిన్ను జ్ఞాపకముంచుకోవలయునా? నిన్ను జ్ఞాపకముంచుకోవలయునా? ఇదియే నతనికి దారక మౌత్రము. స్మరణముదియే. స్మరణకూడ గలిగినది. తన గొంతునఁ బ్రాణముండువలకును దీనిని మఱువఁడు. మన ననంయుక్తంబు గావించినాడు. హఠాఃపియోప్రభృతులు మళ్లు మొగముపట్టిన హ్యంలెటుయొద్ద కమాంతముగ వచ్చి యేమిజగినది? అని ప్రశ్నించిరి. హ్యంలెటు యేమియు ననఁడు. భూతదర్శనము విషయముచూత్రము బహురహస్యముగ గుంభనగ నుంచవలసినదని యాముగ్గురిచేతను బ్రమాణములు చేయించుకొనెను. కాలము కీలూడినది; తొలగినది. వక్రించినది. వక్రత ప్రాకారము గట్టినది. నాపాపపుంగర్మము నేనేమనితిట్టుకొందును? దానిని సరిచేయుటకు జక్కజేయుటకు, నేనేల పుట్టవలసినదని? దరిదాపులేని పెన్వతలమునుఁగుచునుంటినే? అనుచరులచు గమ్యస్థానమునకుఁ జేర్చి, హఠాఃపియోయును దాష్ట్యము నేహేతులిరువురును, యేకాంతముగనుండి హఠాఃపియోకుఁ బూసగ్రుచ్చినరీతిని యాద్యంతము సౌతముగఁ జెప్పెను.

H A M L E T. PRINCE OF DENMARK.

హ్యోంలెట్.

డెన్మార్కు కుమారరాజు, హేమాహేమీ.

వింతవిభ్రమకొండము.

“సీ. కనఁ దొడ్డ నున్నవారిని వీరు వారని

కనినఁ దదర్శ వర్తనలు మఱచు

వినఁడు చెప్పినవల్కె వేమఱుఁ జెప్పక

వినిన నే మే మంటిరనుచు నడుగు

జనఁ డెత్తు లిడక మజ్జనముఖ్యవిధులకుఁ

జనినఁ డబ్బిబ్బుగాఁ జలుపుఁ గియలు

కొనఁడు నానాసేవకులసేవ లెవ్వియుఁ

గొనినవీడ్పాటుగాఁ బనులుచునుచు.”

హ్యోంలెటుకుగుండలవియు రహస్యపుగాథ తనతండ్రి
హత్య, శత్రుగతమగు యుండియును, యేరీతిగ నుచితంపు
మారణ హోమముచేయునదియును, సునిశ్చితము చేయలేక
పోయెను. క్లాడియసు, యెల్లప్పుడను బరిజనావృతుడే యగు
చుండెను. స్వభావమువలన నతఁ డనుమానాస్పదఁడు. భీరు
త్వముకూడ మిళితము. ఇట్టిసందర్భమున రహస్యభంగము
వాటిలకుండ హ్యోంలెటు బహుజాగరూకతతో, బనిపూనవలె

ను. తనమవసుననొండు కక్షయును, యేవగిలపుయును క్లాడి
యసుకణుమాత్రము పొక్కునియ్యఁగూడదు. పొంగనియ్యఁ
గూడదు. లవలేశము తెలిసికొనుటకవకాశమియ్యఁ గూడదు.
ఇచ్చిన దనమనోరథము విఘ్నకులంబగు, ఉన్నాదునివలె,
తననడవడిని లోకులమీఁదికిఁ బ్రతిబింబించుచుండెను. తన
నేస్తకాఁడు హఠాఁరేషియోకుండప్ప, యీవిషయమితరుల
కాశయముకాకుండు. గెన్బ్రాడ్ రాణిమనస్సు తేల్లను, జెత్త
లను దొక్కునటులయినది. హాళ్యంలెటు తనతండ్రిచావునకు
మితిమీరినవగపుయుచు, ఆమెయొక్కయడావిడిపెండ్లియుచు,
అతఁడిమనసు యంచునూడగొట్టినవని భీతిలసాఁగెను. క్లాడియ
సుకూడ తత్తరిల్లి, యేమిచేయుటకునుదోచక, మిన్నకయుండు
టకంతకంటెచు మనసురాక, బ్రదుకుజీవుఁడా, హాళ్యంలెటు
ములుకులవంటి మాటలనుచున్నాఁడు. ఏమిచేయుదును ?
అనునంధిచోఁబడినాఁడు. కిష్కింధమగుకాండము, సుందరి
కాండకుఁగదా యీకిష్కింధాకాండము ?

ఆటోపి, పటాటోపి, యింటిపురుగు, రాచనగరిదాసు
పొలోనియసు (Polonius) రాజుగారి, రాణిగారియొద్దకువచ్చి,
అతియక్కఱతో తానాయువరాజయొక్క మతిభ్రమ, మనో
వైకల్యమునకును గలిగినవాస్తవకారణమును, మర్మమును,
ఆయువుపట్టును గనుగొంటినని చెప్పెను. అంతకంటె, మఱి
యేమియునులేదు. ఎక్కువయునులేదు. తక్కువయునులేదు.
తనకూతురు, ఒఫీలియా (Ophelia) మీఁది యనురాగమే.
ఇందుకుదృష్టాంతముగా, హాళ్యంలెటు స్వప్నస్తూరిని యొకకన్యఁ
డెచ్చి బిగ్గరగాజదిపెను. 'సక్షత్రములు పావక తేజస్సు కాడ

ని యనుమానమా', రవిచలనముకాడని సంశయమా ? వీటి కన్నిటికి ననుమానముండిన నులకునుగాక ! నాప్రేమకు మాత్రము శంకవలదు. ఇంకను, యేమేమియో లిఖించి, తనజీవాత్మయొక్క విగ్రహమును ఒఫీలియాకు, అక్షయ్యబగు ప్రేమను బాగచేయుచు, దనస్వకీయవిలాసము నాకమ్మయకు గునంతెక్కినను. పితృనాజ్ఞచొప్పన నాజాబును, ఒఫీలియా తండ్రివశముచేసెను. కాని మనసునకాందోళనము కానకై గె ను. హ్యంలెటుకుమారరాజుకు, ఒఫీలియా తనవృద్ధయక మలమునన్నించితేసినను, తనతండ్రియును, అనజన్మడు, లెర్టిస్ (Lertis)యును, హ్యంలెటుచెప్పినవిషయములలో నొక్కపినరునయినను విశ్వసింపవలదని కఠినముగ, నిష్కర్షగ మందలించిరి.

జానివేషభావలు మధురతమముగనుండినను, తాత్కాలికము, నిమిషమాత్రమిలననము. అంతకుమించ లేదు. ఇప్పు డీక్షణముగందు, నిన్ను బ్రేమింపవచ్చును. కాని యేమిప్రయోజనము? హ్యంలెటు స్వతంత్రుడుకాడు. వివాహవిషయమున జనపామాన్యమునకుగల స్వతంత్ర్యముకూడ నాతనికిలేదు. అతనియెన్నికయందు డెన్మార్కురాజ్యతంత్రముయొక్క క్షేమస్థైర్యము లిగుడియన్నవి. ఏవిధమునబరకాయించిచూచినను, సీమోనమునకెంత మొప్పముకలుగునో, సీవేరు ప్రతిష్టలకెంత దుర్యశమువాటిల్లెడునో, అలోచించుకొనము. అతనిలోల్లాయిపడమలు నీవువినఁ గిట్టదు. నీగుం డెన్నిరమునకు నల్లనియరాదు. ఒఫీలియా, మందమతికాదు;

మందకొడియుగాదు. అన్న తనయందుగల సహజభ్రాతృ
వాత్సల్యముననే చెప్పెనని తెలియును. అడుదానికండవల
యు మానము, మానషముల నామెకాసాడుకొనవలయు
నని నచ్చజెప్పెను. మాటలు హితముగ నామెకుఁ గనఁబడి
నవి. బడుగు, ముదునలి, ఆమెతండ్రి యింకొకపరుగు యెక్కు
వవేసెను. ఒకీలియా, బహుఅమానుకపుఁబిల్లయనియు, సభ
ముఖభ్రము నెఱుంగదనియును, రాజకుమారునిపలుకులు
భేషజములనియు, తననువేసికోడలఁచి పన్నివలలనియు,
ఆయనకుదప్పులన నుండవలయుననియు. మాటపలుకులకు
దూరముకావలసినదనియు బోధించెను. హ్యంలెటు తనతోఁ
పెద్దమనిషిదర్జాగా సంభాషించెనని చెప్పినను, వినుగుదలతో,
'దర్జా' అనినీవనిన నందువులే. అనిపొలోనియను, అనినాడు.
మాటవరునకు, హ్యంలెటుకు నామెయివాహమాడుట కిష్టమే
యైనునను, అతేడికోర్కినిఁ గొనసాగనియ్యరు. గొప్పరాచ్చ
వంశీకుఁడు. అందనిమాగ్నిగుపండు. అట్టులుసాచిన నేమి
లాభము? ఈగాధకంతకును బర్యవసానముగ, నొకీలియాకు
హ్యంలెటువ్రాసిన యీకన్నుం బాలువదలెను. నిక్కువముగ
హ్యంలెటుకడసారపులేఖగ సాగనంపెను. ఇప్పుడుపూనుకొనిన
కడు యీదుర్భరకార్యమునకుఁ దనకళ్యాణముగిట్టనిపొరుగు,
ఒకీలియాయొడల హ్యంలెటుకు, ఆఁనిప్రేమమాతృమున్నట్టు
తెలుపుట, మానలేకపోయెను. ఇదియె, ఆఖరుకమ్మ. తుది
కమ్మ. కమ్మనికమ్మ. ప్రేమాపాశముల నూగిసలాడినకమ్మ.
కడసారపుఁ గమ్మ. కడుసారపుఁగమ్మ. బహువారపతితం
బయ్య నవోత్కంఠఁ గలుగఁజేయుకమ్మ. రాజదంపతులు

మాతృము ముడుసలిపాలోనియను సరియునుగా, పసికట్టి యుండునోపునని సంతసించిరి.

పొలోనియను కొంచ మడావిడిమనిషి. తన్నువిడిచిన, రాచప్రపంచము లేనేలేదనుకొనుమనిషి. భార్యయుండినట్లు కనపించదు. ఆయున్న యొక్కకొడుకును, కూతును, జూచుకొనుచుఁ గాలమును వెళ్లుచున్నవనిషి. పెద్దహాస్యంలెటు రాజుగారి మరణదివసములకుఁ గొడుకు పొలోనియనునాఁ ఘోంసు (Frango) దేశముచదువుల, గరిడీలసాలఅనుంచి పిలిపించుకొనినాఁడు. తిరిగి యాదేశమునకుఁ బోవలయునని తహతహ. విశ్వప్రయత్నముచేసి, కొత్తరాజుగారిచేతఁగూడ, 'ఁడొ' అనిపించుకొని ప్రయాణత్వరలోనున్నాఁడు. అంభము లోఁ గుంభము. ఆదివారిములో సోమవారము. తనచెల్లెలి ఒకీలియా పెల్లియుట్టటలు, యత్నముపాటాహుటి. తనకుఁ దోచినమట్టుకు, చెల్లెలికిఁ బథ్యముగ నేంగతులు చెప్పినాఁడు. మనము వినియేయున్నాము. నాతికిచూనంబుతోడవు. మిగిలినవితొడుగులు. బోటికిఁ బ్రాణముమానము. అడుదానిగి మానము, మానుషము. వీటికిమొప్పము తెచ్చిపెట్టుకొనవలదు. తేల్చిననిగ్గుయిది. తండ్రిప్రాణము కొడుకుపయనమై పోవునప్పుడు, మంచిబుద్ధులను మప్పక మానఁగలదా ? "ఆరూఢిగనకలజనులు, నొరాయనఁగా, ధారాశమైననీతులు నోరూరఁగచవులుపుట్ట" నుడివినాఁడు. ఆసారమిది. నేరేటేటి యసలు.

నాయనా ! నీయాలోచనలను నోరుదాటి బయలు

వెడలనియ్యకుము. లేతయాలోచనలను, కార్యముక్తిండు
ముదరనియ్యకుము. నీవుకావలసినంతచనువుగనుండిన నుండకు
వుగాక. పచ్చిపచ్చిగమాత్ర ముండకుము. అఱిసాదాగా,
కూడ కనబడకుము. స్నేహితులని, నీవనుకొనినవారిని రత్న
పరీక్ష చేసి, నీబాంధెకు, యినుపకట్లతోఁ గట్టివేసికొనుము.
అంతియగాని, దొరకిన, చిక్కిన, బాడ్డూడని, తెక్కలురాని,
వృక్కుపచ్చలారని ప్రతిపక్షిని, అట్లుఁడనిభావించి, విందు
లిచ్చి, గోవిందలుకొట్టించి, ధనమును డొరముచేసికొనవద్దు.
తగవునకుఁ గాలుత్రవ్వవద్దు. అట్లుగావించితవా, ఎదిరి వాని
నొకయాటయాడించి, మఱివిడిచిపెట్టుము. నీపేరుచెప్పిన
గర్భనిర్భేదముగనుండవలెను.

“క. ఎవ్వనితో చెప్పోటం

జవ్వకుఁ జేసాఁచవలదు, చేసాఁచినచో

నివ్వలనవ్వలనెవ్వరు

నవ్వాకయుండంగఁ బగరవణఁగింపఁదగున్”

ప్రతివానిని, నీచెవినియుము, కాని కొరకనియ్యవద్దు.
మాటనీయనే యీయవద్దు. ప్రతివాని యభిప్రాయమును
దీసికొనుము. నీమాటనుమాత్రము, అట్టేయుంచుకొనుము.
నీస్థితికిఁదగినదుస్తులను వేసికొనుము. వెలగలవిగానే యుండ
నిమ్ము. రంగులు, పింగులు, ఆడంబరములమీఁదఁబడకుము.
ఉడుపులు, ఉడుపులు, అంటే నీవేమచుకొంటివో, లోనిమని
షిని, అంగడిలో నట్టనడుమను బెట్టును. ఫ్రాంసులోనివారి
విషయము జగత్ప్రఖ్యాత మీకదా. వేషధారలు. “వాదుసుమీ”
అప్పచ్చుట, నీవొకరియొద్ద నప్పును, పుచ్చుకోవద్దు; యీయ

నువలదు. 'అప్పు' అనుకొనిన నీవేమనుకొంటివో, యిటు
 ాడ ముంచును. వావివరున తెవరికైననున్నవిగాని,
 మాత్రములేవు. చుట్టముపక్కము, అనలుకేయినరు.
 అప్పుతెచ్చుకొనుటలో, కొంపలుకొంపలే కూలిపోవుచున్నవి.
 ఈపైను జెప్పినవన్నియు నొకతల. ఈచెప్పబోవునది యొక్క
 టియు నొక్కతల. అన్నిటినిఁ దలఁ జన్నుచున్నది. ఆత్మ
 ద్రోహము వలదు. వలదు. ముమ్మాటికిని వలదు. నీకు నీవు
 జ్ఞానయతిగ, నిజాకృతిగ నుండుము. ఆవిధముననుండిన ఇం
 కేమి, కావలసియున్నది. రాత్రి పగలు నెట్లు వెంబడించునో,
 ఆలాగుననే, నీవు మఱియొకరికి ద్రోహివి కానేరవు.

ఒకటిలియాయడల నతనికే గలిగిన ప్రేమాపరవశము
 హృదయైట్టుకుఁగలిగిన యీయవస్థకుఁ గారణమనియును, తండ్రి
 యొక్కమందలింపువల్ల, నోటికిని, చూపువకును మూకుడును
 గంతయును, గట్టివైచి, పెడచూపుయును, మాఱుమొగము
 యును జెట్టినదనియుఁ దలంచిరి. కుమారరాజా, నానాటికీ
 దీసికట్టు. మిగులు ప్రపంచమునంతయును మఱిచినాఁడు.
 కులాసా చచ్చిపోయినది. మనమువికటించినది ఇప్పటితండ్రి
 యుడయిష్టత కలిగినది. తిండి యందంతకమించిన యయి
 ష్టత; కాని, సూలింతరాలివలె జోకులులేని వేవిభులు. మెతు
 కు లోనికీబోదు. నీరస మెక్కువకాసాగినది. బుద్ధికేబాట
 వముతగ్గి చిత్తవిభ్రామకలిగినది. చిత్తమెల్లను జెడియున్న
 రి త్తయొడలుమాత్రము మిగిలియున్నవి. దానివలననే, ఆతని
 యీవిలాపములు, యీసల్లాపములు..

ఈనరసనల్లాపములు, తిరిగియు త్తరక్షణముననే, విర
సవిలక్షణములు. అ-దులకే మనమందఱము నఘోరించుచు
న్నాము. క్లుప్తముగఁజెప్పితిని. ఇఁకనేమిచెప్పుదును? కారణ
మిదియే యని నీవనుకొందువా? అనిరాజుగారు భార్యనడిగిరి.
ఉండునోపు. అనంగతములేదు. అని హాళ్యంలెటుజనని మాఱు
పలుకు. విని పొలోనియ్యసు పొంగిపోయినాఁడు. నేఁజెప్పినదానికి
వ్యతిరేకముగ నెప్పుడు జరగినది? నేఁజెప్పటయును, కాక
పోవుటయునుగూడ కూడునా? అని పొలోనియసు ప్రగల్భ
ములు. క్లాడియసు మఱుమాటాడలేకపోయెను. అయినను,
నిజమగు పర్యవసానము తేల్చుకొనుటకు, హాళ్యంలెటు పచారి
చేయుచు, తారునట్టి, మనిషియలికిడిలేని వసారాలో, హాళ్యం
లెటును, ఒఫీలియాతోఁ దారసిలునట్లు చేయుటకుఁ దీరుమా
నముచేసికొనిరి. గంటలతరబడి యతఁడు క్రిందకుమీఁదకు,
నెగువకుదిగువకు, యీవృక్కకునావృక్కకు, యీవలకావల
కు, - యిటునటు, నడుగులు వేయుచు, మీనముమేషమా?
మేషముమీనమా? అను మీమాంసములోఁబడి, యేమేమో
యెంచునట్లు, యోచించునట్లు కనుబడుట హాళ్యంలెటుకు వా
డుకయ్యినది. ముదుసలిపొలోనియసుయును, మాయావి
క్లాడియసుయును, దెఱకు వెనుకవృక్కను దాఁగియుండుట
కును, హాళ్యంలెటు, ఒఫీలియాలసందున జరగు ప్రస్తాపనలను,
ఖుద్దనయుండి వినుటకును, జూచుటకును నిశ్చయించుకొనిరి.
ఏకాకిగనుండి, ఏకాంతముగనుండి, యీహాళ్యంలెటు చోద్య
ముగఁ గనుబడి, మాట, పలుకు, అనువారికి మిగులవంతయు
త్తరములనిచ్చును. మతిపోయినదని, వారుగట్టిగ ననుకొండు

రని మనస్సులోనున్నవి కక్కివేయువాడు. కక్కుటితీబేర మెప్పుడును లేదు. కడుపునిండిన బేరమంతకు మునుపేలేదు. కడపవై కైలాసమనుకొనునది యుగ్గుపాలనుండియును లేదు. దొరతనపునీటు, గోటు, రాజ్యగరిమయునెట్టివియో నెఱుంగఁ దు. ఈరాచబిడ్డడికి గబ్బితనమెఱుంగమితప్ప స్వారస్వమే లేదే? తప్పక చిత్తచాంచల్యము. అయినను, పొలోనియను కూడ, అంతటిపిచ్చిలోను దెలివియున్నదే? తెలివినిమించిన యూహయున్నదే? ఊహనుమించిన పోకడయున్నదే? పోకడనుమించిన రాసిడియున్నదే? రాసిడినిమించిన నలుగుడుయున్నదే? నలుగుడునుమించిన చినుగుడుయున్నదే? చినుగుడునుమించిన మూలుగుడుయున్నదే? మూలుగుడునుమించిన నీలుగుడు యున్నదే? వేయేల? కొంతసేపు గుండుమునిగి బెండు తేలును. మఱికొంతసేపు బెండుమునిగి బకువెక్కి నీళ్ళు యట్టయడుగునకుఁ బడియేపోవును. అట్టయడుగుననుండుగుండు తనతొంటిబరువును గోలుపోయి, బెండుపడి, డిండుపడి, డిల్లపడి, బుడగులుబుడగులుతో నీటిపైకిలేచుకొని వచ్చి, తేలును. హ్యంలెటుకువచ్చిన యున్నాడము పొలోనియ సుపుట్టెను, యిన్నితలంపులను బుట్టించెను. ఒకసారి ప్రాణము విసికివేసారి పొలోనియను హ్యంలెటుతో మహాప్రభూ, మీ శలవు నేనుతీసికొందును. అనఁగా పరాకునుజెందినట్లు, అనునట్లు హ్యంలెటు, నేనుమీకు నామనసార యాయనిది, నాయొద్దనుండి మీరేమియును దీసికొనఁజాలరు. మీతరము గాదు. భవసాగరమీడను నాతరముగానట్లు—నా ప్రాణము తప్ప, నా ప్రాణముమినహా, నా ప్రాణమువినాగా.

ఒకీలియానుబిలిపించి రాణిగారు బహుయాదరణచేసిరి. హ్యంలెటోకి దాంపత్యమునఁ జెడిననుతి విడిగినయెడల, పట్టిన దయ్యము విడిచినయెడల, రాణిగారికి వివాహమిష్టమే. ఆమె లోపాలోపము లెట్లున్నను, హ్యంలెటో తనకు మురిపంపు బిడ్డఁడు. నీసౌందర్యవిలసనమే, మాహ్యంలెటోయొక్క దుండగములకుఁ గారణమైయుండనోవును. అగుపక్షమున, నీసు గుఁజము లతనిని యధామతికిఁదిరిగి దింపినయెడల నాధన్యత యంతయంత యనరాదు. అని ఒకీలియాతో వనెను. నాతో రికయు నదియేనమ్మా. అని ఒకీలియాబదులు, కాని, అనతి కాలముననే, హ్యంలెటో, ఆయు త్తరక్షణమునఁ దలఁచునది యామెచుగాదని తెలిసికొనున్నది. ఒకగ్రంథమును గెంగేలఁ బూని తననియమితస్థలమున హ్యంలెటోప్రవేశించెను. పొలో నియసుక్లాడియసులు తెఱమఱుఁగున నోరులుదాకలుచేసికొని డాఁగియుండిరి. కొంతసేపువఱకును, హ్యంలెటో, ఆమెను గన్పెట్టియెనను బాడలేదు. నరాగియు, పండనిబయిరాగి వలె, పేదరాసిపెద్దమ్మవలె, పెద్దమ్మకాదు, పెద్దన్నవలె, పేదరాసి పెద్దన్నవలె యేమేమియో, తనలోతానే, యనుకొన సాగెను. ఏకాంతవర్తి. హస్తవిన్యస్తగండ్ధస్థుఁడు తలపోత లీరితి. తీరిది. విచారము దీర్ఘము.

ఉండనా, ఊడనా ? ఏమిగతి ? అటో, ఇటో, ఎటో, తేల్చుకోవలెను. లక్ష్మీయున్నదే, ఆమె మహాయల్లాలు. మానసమున నవనీతమేసరి. అయిననేమి ? లక్ష్మీభాస్రలు .వజ్రికాశిన్యహృదయులు. వీరిచేబడలేక బదుగులమయి యున్నాము. కోసినను దయలేదు. కంచుకాగడావేసి పెజ్జి

నను దాక్షిణ్యములేదు. నారిచేజెంపపెట్లు, బుగ్గనులుములు, పడిపడి కాయలుకానినవి. కడుములుకట్టినవి. చేతులు జోడించుకొని, నమోనారాయణా, నమోవిశ్వస్వజే, అని, నాకర్మమని, నుదుటవాసినవారిని, యనుభవించుటయేనా కర్తవ్యము ? కష్టనముద్రముమీఁదఁ గత్తులుదూసి, కట్టకడపట పొగము నిక్కడకు ముక్తాయంపుచేయుట మంచిదియా ? ఏదియుత్తమము ? ఏదిదోడ్డుబుద్ధి ? చస్తాము, అయ్యా— అంటే, నిద్రపోతాము, అయ్యా; అంటే, అంతకన్నయెక్కువ, లేదు. తక్కువయు, లేదు—ఇదిగో, ఆనిద్రవల్ల, యీతల నొప్పి, ఆకడుపుమంట, యీగుండెదడ, ఆమాడుపోటు, యింక నెన్నెన్ని ప్రక్కపోట్లు, తాకిడులు, ఈమాంసపుముద్ద, బొడి కలచుట్ట, యీయవతారముపాలిటిసొమ్ము, యుగ్గుపాలనుంచి కూడ యుయున్నవే ? ఇవియున్నయును, యీగాఢనిద్రలో వెల్లిపోతవి, అనిన నింకేమికావలసియున్నది ? ధన్యోస్మి. అయ్యా, చాలు, చాలు, బ్రదుకుతెల్లవారిసక్లేను. ఆగు, ఆగు, ఆగవయ్య, చస్తే—నిద్రపోతే, నిద్రపోతే, కలవస్తందో యేమో; కలవస్తే మనసుకలుక్కుమంటుంది. మనము ఉక్కుతునుకలమా ? తుమ్మతుండలమా ? ఉండు. అక్కడనే యున్నది పుండు, సామాన్యజనమునకు చవిటిగుల్ల. భాగ్యవంతులకు రాచపొండు. అక్కడనేయున్నది రోగము. అక్కడనేయున్నది కుళ్లు. అక్కడనేయున్నది నళ్లు. అక్కడనే వచ్చినట్లడి గాండివము. అక్కడనేయున్నది విరపనకొయ్య. చెరపనచేట. ఏమిచేయుదుము ? నిద్ర, అనుకో, చావు, అనుకో, మగత, అనుకో, ఏమనుకుంటావో, అనుకో. ఈ

బొందికీజైతన్యము తప్పినవెనక, దేవస్వప్నములు వెంబడించు
నో! ఇదియొక్కటియే, తాళు, తాళు, అగు, అగు, అనిఅం
టుంది. ఇందులకేగదా, ఏడ్చుచు, మూలుచు, నేడ్లుపుండ్లు
గడపుదుము. లేనియెడల ఎందులకయ్య ఎవడుపడుతాడు,
అయ్యా, యీతీపులు, చెళ్లు, చెళ్లునగాలానసారముగ,
దానికడుపుకాల, కలికాలమహిమనుబట్టి, తగులుదెబ్బలు, తా
కిడలు గర్విష్టిపడు, అదిరిపాట్లు, పట్టుపాట్లు అధికారివూరితమ
దాంధ్రునిపొగరు. తెంపుతెని, తెగితెగని న్యాయకూటముల,
కూటస్థులతీర్పులు; కష్టమొకచోట, అనుభవమింకొకచోట,
పలుగాకీకీ గట్టబెట్టు మడిమాన్యములు, కష్టికిమంగలము,
కాయచెట్టుకు తొల్లవర్షము, యివియన్నియును, యీపడరా
నిపాట్లన్నియును, ఎందుకి మూలసమట ? ఈతెనుదీసికొని యొ
క్కపోటున, బొడుచుకుంటే, విడుదలరాదా ? ముక్తిరాదా ?
ముక్తేశ్వరమువేతే యెక్కడయుండును ? ఎప్పుడును నదా
తాపేశ్వరమేనా ? తాపేశ్వరముదాటిన ముక్తేశ్వరము.
ముక్తేశ్వరముదాటిన, శనేశ్వరముదాటినట్టేను. జంబుకేశ్వ
రము, మాయవరము లంతకుఁబూర్వమే దాటిపోయినవి.
కాని యొకపోటుందుముగాని, పోటుఅంటే, మాటలతోనుండు
నా ? నోటిమాట, అనుకుంటేవా ? తెలివియేమైన తక్కువ
యనుకుంటేవా ? లోటు, అనుకుంటేవా ? ముచ్చెపుటలుపట్టి,
పట్టించుకొని, గాడిదబరుపులు జెంజులు, పందివలె మెక్కు
చు, అక్షకష్టములుపడుచు, ఎందుకయ్య, యీరోజులు రోజుచు
నీడ్చుట ? చచ్చినతరువాత, గిట్టినతరువాత, కలుగుననుకొను,
యేదియొకొకబెదుర్చు, యేదియొకొకజంకు, కానిదేశమే,

చూడనొక్కచుట్టము, మొక్కనొక్కదైవము, ఉండునో, ఉండఁజో. అక్కడకునిక్కడకు రాకపోకలునున్న. గుండునున్న. అక్కడకబు రిక్కడకులేదు. ఇక్కడకబు రిక్కడకు లేదు. ఇదియేమనల నాటలనాడించి, పాటలన బాడించుచున్నది. అక్కడకుజోవుట యెందుకయ్యె, తెలియనిచోటు కొత్తదయ్యము లేమిచుట్టుకొనునో. ఉన్నదయ్యములతో, నిక్కడనే వేగుదము. అఘోరింతము. గుండె నిబ్బరముగ నిలువదుగదా. పిటికితనమెక్కువపాలు గారుచున్నది. గోక్షీరమనినమ్మఁజెప్పుగొల్లసైతము, నీరు, తుదకు, దోడుపాలునయినను గలుపునుగాని, ఈపిటికితనముపాలు కల్పిలేనిపాలు, ఏమేమియోచెప్పు పెద్దకబురులు, గదిద్వారబంధముదాటవు కోటబురుజులుదాటవు. వీనము, మేవము, అనిపడిచత్తుము. ఏమేమోనిర్వాహకముచేయుద మనుకొండము. అందువల్ల చునతో నమానములేరందుము. అనుకొందుము. చేయఁబోవునరికిఁజెయి మడతపడును. చేత దూసికొనిపోవును. క్రియ్యశూన్యము. శూన్యతిథి. అధికచూనము. నిజమురానేరాదు. నిజమువచ్చిన బ్రతికియేపోదుము.

హక్మంలేటుమనసున నొకరామరామణాయుద్ధము పార్థరంభమయినది. ఈవిధమగునమన్యలు పరిపరివిధముల బంధింపఁజొచ్చెను. బాధింపసాగెను. పరధ్యానముగనుండి, యిటుతలయెత్తగనే ఒఫీలియావసారాలో, పచారిచేయుచు గనుపడినది. ఆమెది యర్జునసస్నానమువంటిది. పురుషయోగము. మన్మథహతము. బకజపము. ఏదియోగ్రింధమున, మహాచదువు సదుకునట్లు తలవంపుకొని, హంసనడకలు, ఎగు

వచూపులు, నడుచుచున్నది. ఏమి; ఒకీలియానుండరమ్మా, అని యాశ్చర్యముగ హ్యంలెటు, అటచెను. తనమనోబాంధ వియగు నామెయెడలఁగూడ తనచిత్రవిభ్రమకుబుసము దాల్చుట కడునమంజసమని తలంచి, పదములు మొదలుపెట్టెను. మువ్వగోపాలపదములా? గవ్వకును, రువ్వకునుగూడ కొఱగని, జేలుగుబెండుపలుకులు. దేవీ! యేదియో నొకకపము చేయునట్లున్నావు. నా పాపములను బరిహరింపుము, హరింపుము.

(వరితపించుచు, తపించిపోవుచు) కుమారక్షీతీశా! దేవరవారుకుశలమా? అని యడిగెను. ముక్కుమొగమెఱుంగని వేషము, పరాయిపురుషునివలె నభినందించి, బాగున్నాను, బాగున్నాను, బాగున్నాను, అని మూఁడుచినుకులు. ఇంతకుఁ బూర్వమే, తనయనుజన్ముడిచ్చిన మందలింపుజ్ఞాపకమునకు దిగినది. రాజకుమారుల మన్నభోదీపనము లింపులుగాని, నింపవు. నిలుకడలేదు. ఊణఊణభంగురములు. అని నాయన్నచెప్పిరే? అక్షరములా? నిజమయినవే? శిలాక్షరములయినవే? తామ్రశాసనములమీఁదఁ జెక్కినయక్షరములవతయయినవే? రోళ్లారోకండ్లంబాడిన కూర్మలక్ష్మీగతిపట్టినదే? అనుకొనుచు, దనయొడిలోనుండుయుత్తరములకట్టను, నగల మూటనుదీసి, హ్యంలెటుకుజూపించి మాప్రభూ! చిరకాలము నుంచి తమవితమకు, తిరిగివప్పగింప వలయునని తలంచుచుంటిని. నేటికినమకూరినది. స్వీకరింపుఁడు! హ్యంలెటు, ఆమె నొక్కవిదిలింపు విదిలించినాఁడు. నేనుకాదు. స్వప్నపి నేను కాదు. నేనేమియును నీకియ్యలేదు. ఇచ్చినట్టుమీకుఁ బూర్తి

గఁడెలియును. అంతియకాదు, వానితోడుత, వెలయిడరాని కమ్మకప్పురపుఁబలుకులు వస్తువులకు విలువను హెచ్చించెను. ఇప్పుడాబులబాటము తగ్గినది. కనుక, వీటినిపునః స్వీకరింపుఁడు. ఆమెయనినమాటలు, హక్యంలెటుమననున కొకదిట్టమగు కుదుపునిచ్చియుండవచ్చును. మనిషిలోలోన నటకుకొనిపోయినాడు. అట్లుకనుపించినయడల పెనుప్రమాదము వాటిల్లును. చిత్రవిభ్రామముపూటగఁ బర్వదినమునాఁడ సముద్రముపొందువలె, కనుబటచవలెను. ఒకీలియామిఁది ఋణానుబంధము. ప్రేమానుబంధమును, నడలనిచ్చి, పూర్ణముగనశించినట్లుగాని ఆమెచు మఱచినట్టు, కనఁబడుటకు దృఢముగ నిశ్చయించుకొనెను. ఆమెశ్రేయస్సునకుఁడగువని, హక్యంలెటును ఘటించిపోవలెను. మఱియొకరిని ముడిపెట్టుకోవలెను. లేదా, యింకను, మంచిపని, మంచిది. బంగారువంటివని. దేనితోడను, సాటిలేనిది. యోగినులమతమునఁ గాలుపెట్టి, యువలోకము వారు వారి కులుకునడలఁ దామేనలకూబరులో యనుకొను యువజనముల, కుఱ్ఱతోత్తుకొడుకుల దుర్నడతలకుఁ గాపుదారీచేసికొనవచ్చును. ఇంకను, యేమేమియో మాట్లాడెను. ఎన్నఁడోయొకసారి యతఁడామెను గామించియుండవచ్చును. ఆమెను నమ్మియుండరాదు. ఇప్పుడావలపు, వలపులపఁట యేమైనదియో, అందులకేగదా తాను మోసపోయితి నని, ఒకీలియా మాటుచెప్పినది.

“ఉ. శౌర్యమయుం డతండు భుజనత్వ నిధానము కాంతిరాశి గాం | శీర్షపుఁబోక సత్కళల పెన్గని రూపము దాల్చినట్టి యో | దార్యము పెక్కు లేటికినదా త్రగుతోడయ మాయ

పూర్వసాం । దత్తత కేతత యెంత యుచితం బగు నంత యుగల్గి శోభి (లె) ౯”

మఱికొంత నేపటికి—, అంతటి స్వకీయవిలాసమునకు గంటి, అటువంటి హేమా హేమీ. బంగారుతునక, వజ్రలపురవ, కర్ణముకాలిపోయినట్టు, అయినదే, ఏమి భ్రాంతియైతే నోకో, యేలొకో, అని యవుడుగటచెను. హాస్యంలేటుముఖ వైఖరినిజూచి నివ్వెటవడి మనస్థైర్యంబునిలుపజాలక, ఉన్నాదుడే, బొత్తిగనున్నాదుడే, పూర్తిగనున్నాదుడే, అని శృవపటచుకొనినది. తానొకమనుజుడుగనుండి, లోకములోని యందఱిమనుజుల నడ్డగాడిదలనియు, అడ్డుగాడిదలనియు, నోటికివచ్చినట్టు, అనరాని యవాచకములఁబట్టను దిట్టచున్నాడు. మమ్ముల నెవ్వరిని నమ్మవద్దు.

“చ. మలకలు మాప్రచారములు
మాముఖముల్ విషవహ్ని ఘోరముల్,
ఖలులము రోషజాతులము
గర్జులమే మొకమంచివారమే ?”

అనియు, తానతిగర్విష్టియనియు, పాపిష్టియనియు, అశాపాతకుండనియు, దుర్వృత్తిపరుడనియు, కోపితు, నిలపునిస్తరము, నిజాయితీలేదనియు, మాటలకు లంగరంచని, మనోకాలుష్యముగలవాడనియు, కాలపరిమితినిమించిన దుండగములరాయుడనియు, ధంకామీదదెబ్బకొట్టి చీగల్పింపసాగెను. ఎందులకయ్యి, తనవంటి, నిరరక, నిరక్షరకుక్షులు కుక్షిభరులు, తండ్రికడుపుఁజేటుమై బుట్టినవారు, భూమికి

నాకనమున కూగినలాడుటవలన నేమిసార్థకము ? ఉన్నట్టుగ నుండి మాటకట్టిపెట్టెను. నోటికిఁదాళము వేసెను. ఒఫీలియా చుట్టుతిరిగి, తెఱవైచుయుటుకునఁగాంచి, అసమానగ్రోస్థుడై “మీనాయనయేడ ? అనియడిగెను. తనతండ్రి యిందుదాగి యుందుపార్వ యామెకుఁ దెలియనే తెలియనందున, అమాయకత్వముతో ‘ఇంటివద్ద’ అనిచెప్పినది. అతనిని యింటినుంచి బయటకెక్కడకు నడుగుపెట్టనియ్యకండి. వెట్టిమొట్టిచేష్టలు గనయింటనే, చేసికొనును. ఇఁకచాలు, నీవునడవు. అని ఒఫీలియాతోననెను. ఆమెకు మనసుననున్న యసమానము పూర్తిగఁ గొచ్చినది. మతిపోయినమాట వాస్తవము. చూచి కోపిలినది. ఓదేవతలారా ! మీమీచేతనైనయెడల నడ్డు పడుదు. రారే, కరుణింపరే, కావరే, నాహేమాహేమీని, నానిధిని, నాయిలవేల్పును. ఆయనవెడలిపోవుచు గిరుక్కునఁ దిరిగి, నీవుమఠమునకుఁబొమ్ము. నేఁజెప్పయీమాట నీచెవుల కెక్కనివత్తుమున, నీవుకెల్లియాడుదును, అనుకొనుపక్షమున, నీకీకొఱవిదయ్యమును కట్టఁబెట్టుదును విను. మంచుగడ్డవలె, నిర్మాలిన్యముగనున్నను, మంచుదొంతరలవలె మకిలిలేక యున్నను, నీనడవడిమీఁద నడివడిగనభాండములు వేయునే తేయుదురు. నింద నలుమూలలను మోపుదురు. ఆన్పుదురు. సవారిచేయుదురు. కాబట్టి, మఠమునకుఁబోవమ్మా, నా ముద్దుగుమ్మా. ఇంకను, నాయీమాటలు. పెడిచెవినిఁబెట్టుటకుఁ దఱచుకున్నయడల, ‘నీగంతకుఁడగినబొంతను గట్టుకొనుము. మీరుకెట్లుపట్టుపడలేక, బుద్ధియేమాత్రమున్నను శుగవారు పెండ్లికిదిగరు. ననుజెప్పినది చక్కఁగ నాలోచిం

చుకొనము. మతమున కే వెళ్లుము. వెంటనే వెళ్లుము. తప్ప వద్దు. శలవు.

ఒఫీలియానూత్రము హ్యం లెటుస్వస్థచి త్తతకు దేవతలను బహుప్రార్థించినది. ఆతడికి, ఒఫీలియా యెవరో, తా నెవరో, తన తల్లిమీఁద ధ్యానముపారి మనోవేదిన మిక్కుటముగాఁ జేసెను. ఆడుది, అంటే రోతయయిపోయినది. కను రోశిపోయినాఁడు. పరిపరివిధములఁ బరిభ్రమించి, ఆతని సునను, అల, ఒఫీలియామీఁద విటుచుకొనిపడి "సీమొగము మెటుఁగులు, పూతలు విషయముకూడ విన్నాడను. చాల విన్నాడను. దైవమిచ్చిన మొగమొకటి. మీరు తెచ్చిపట్టుకొను మొగమును జేయుకటి. నాప్రాణము విసికివేసారి పోయినది. నాకుఁ బిచ్చియేపట్టినది. ఇక నూతనవివాహములు వలదు. ఇదివఱకుఁ బెండ్లియాడినవారిలో నొక్కరుతప్ప మిగతమందఱును బ్రదుకుదురు. మిగతా, అందఱును స్థిరోధవయని యుండిపోదురు. నీవునూత్రము మతమునకు సాగిపో.

ఇదిసాంతముగవిని, ఒఫీలియా యేడ్చినది. ఏడ్చినది యనిన నాశ్చర్యమేమి? ఏడువదా? ఏడువక చేయునదియేమి? మల్లెపువ్వువలె పుప్పొడిరహితమయి స్వభావసౌందర్యముగల యామెముఖము, నిర్మలమయిన యామెయాత్మ శుద్ధస్థితికమువలె సమాయకత్వము, యిట్టియమానుషగుణముల యామెయందు పుంజీభవించి, ఘనీభవించి, మూర్తీభవించి, తాండవమాడినప్పుడు, కంటఁదడిపెట్టుకొనక నిశ్చలమండఁగలదా? హ్యం లెటుపలికిన పతుకులకు, చినికిన వాక్కుధచినుకులకు, చూచినయడలింపులకు, యూపినవిదలింపులకు, విచారముతప్ప

యింకోకరాగమునహి. అంతయు నాటునొక్కరాగము. గానిలోనే యెక్కడలేనిమహిమ. మధురీమ; మాధురీమహిమ; ఆతులితమాధురీమహిమ. అలసానిపెద్దన్న యటునటు యేడ్చినాడు; యేడ్పించినాడు. భట్టమూర్తిబాపుడమని యేడ్చినాడు. యేడ్పించినాడు. ముక్కుతేమన మద్దుముద్దుగ నేడ్చినాడు; యేడ్పించినాడు మఱి మన ఒకేలియా యెడ్చి పీటికన్నిటినతకరించినది, ధిక్కరించినది.

హ్యంలెటు, అటుసాగిపోవుచుండగా; 'ఎటునంటి వానవుడు కూలిపోయినాడు' అని వగవ నారంభించినది. నేను జూచినది చూడవలసివచ్చినదిగదా. వినినది వినవలసి వచ్చినదిగా! నేనెంతటిపాపిష్టిదానను! నావెంతటిపాపిష్టికనులు! కటకటా! శర్దరహితముగదెఱి యొకవైపునకు గడలినది. క్లాడియను, పోలోనియనులు గుసగుసలు. ఇవి మన్మథవిచేష్టి గొములుగావు. అనిగుండెబరువుతో, గుండెర్పుల్లతో, గుండె దడతో క్లాడియను, మఱియేదియోలోతుగఁ బాఁతుకొని యున్నది. పోలోనియనుకు మనసుకుడట్టలేదు. ప్రమాదము కాకమానదు. విషమించకమానదు. దోషించకమానదు. మనమితనివెంటనే, ఇంగ్లండుకుఁ గప్పముగొనితేర, మిషపెట్టి సంభుడము. దేశదేశములు, పాగరపాగరములు సందర్శన మితని హృదయశోకముబుచ్చివైచును. నీయభిప్రాయమేమి? అనిపోలోనియనును వేడుకకడుగుటయేకాని, ఇంతకుబూర్వ మే, యేయపాయముననుసరింప, నీకొఱవిని వదల్చుకొనవలయుననియు, నాంగ్లదీవికావలననియు, క్లాడియను, సునిశ్చితంబున యుండెను. పోలోనియనుమాత్రము ప్రాకటమతె

నొకమాత్రమునఁ దనపట్టును విడువఁడు. తనతనూజయొక్క విముఖభావబలితమనియే నాతనిగట్టినమ్మకము. దానికి గైదండయొనఁగి, హ్యం తెలును, తనతల్లియే కారతముగ ముచ్చటించునట్లుచేసి, యతనిమనములోని యుమ్మడికమును దెలియుట మంచిదని క్లాడియనుతో జెప్పెను. తాను, సక్కియండి, సాంగోపాంగముగవిని తనకుఁజెప్పిన నెను. తనతల్లికి లొంగనిపెట్టుమున, మాటపట్టియకయుండినయడల నింగ్లండునుబంపుటగానీ, యింకను మిగుల ననుకూలమగు మతయేముతరస్థమున నిర్బంధావాసముగానీ చేయింపవచ్చును, అనియును జెప్పెను.

హ్యం తెలు, ఊహలపోగు. మనహాతనిమేషమేనియును మిన్నకుండదు. తనతండ్రి దుర్మరణమునిషయములు తాను నిక్కువము నిర్ధారణము గావించుకొనుటకు సూత్రము. తాను, ఒఫీలియా తాకసిం చకపూర్వమే చేసికొనెను. అతఁడతయను మానపుమానిషి. పన, మా మిడిపనునకువలె, ఆ మానపునున పోదు. తననీడతనది యగునోకాదోయని సంశయమునంతట వాడు. తానానరిలోజూచినభూతము తనతండ్రియోకాఁజో, తనమనస్సును జెడఁగొట్టఁజూచిన బహిఃశిశువయ్యి, ఆయన యాకారముదాల్చిన యసురజంతయో, విశ్వాశయోగ్యమగునోకాదోయను సంశయలోలుఁడై యుండు. తాక తాళియన్యాయముగఁగొండఱాటకాండు, రాజశ్రమమునకు విచ్చేసితి. వారియూలలు హ్యం తెలుకు బహునచ్చినవి. బహుమతిగి నాడు. ఈసంగతివిని యుప్పొంగినాడు. వెంటనే వార్షికింగురుచేసికొండు. వారువచ్చినారు. గంజాగోవధ? నాటకమును

చేయుదురా! అనియుడిగినాఁడు. అందులోఁ జానొక 12 వం క్తులువ్రాసి యిత్తున నెను. దానికి వారియ్యోనిరి. ఆటమరు నటించిరి. రాజుగారు, రాణిగారు, రాజాస్థాననభాసమలు మావన్నుండియుఁ బ్రేక్షకులు.

హోరేషియో Horatio! యిప్పుడు కనఁబడిన బా గుండును. అనియుఁడోనినాఁడు. నావృద్ధతి నాతనికి విప్పవల యును. సంకల్పమగునదికి హోరేషియోప్రత్యక్షము. అత నివిలిలిచి, నీకు నూత్యక్షా ముద్దాయమున్నది. తగినసమయ మునకుఁ జేరుకున్నావు. నిన్న ముఖస్తుతి చేయుచుంటినని తలఁచుచున్నావో యేమో; నిన్న నీమొగముముందటను బొగడిన నాకేమిలాభము? నీయొద్ద ధనము కుప్పలుకుప్పలుగ నున్నదా? ఏమి? మంచితనము. దొడ్డబుద్ధిచూత్రము కావ లసినంత మూర్తిధవించియున్నది. నిర్ధనికునియందుగ మం చినిఁ బొగడిన నేమిసార్థకము? స్తుతిపరాయణులు, స్తుతిపాశా యణులు చెలరేగియే యున్నారు. ఎక్కడిగుమ్మము, దిగడి గుమ్మము, నోటనమృతము; అంగుటనమృతము. నాభియం తయు వసరాభి. విశ్వకర్మవంతులవాకిటను గజ్జలుకట్టుకొని, తూటలాడనిమ్ము. నడుమువంచి, మోకాళ్లువంచి, నడుపా టులకు, పాడుపాటలకు, బంగారుచిన్నములు బొడ్డునఁ గట్టు కొందురుగాక! చిన్నములు బరువెక్కినకొలఁదియును రాజ మున్నారులగుదురుగాక!

నేతెప్పుమాట నీవుచినుము. నాప్రాణ మేవేళయప్పు డు, నిన్ను తేపట్టినదియో, యావేళావిశేష మెట్టిదియో, మరు ముఖ్యులఁ గుఱుగువముల తృత్యాసములను విడమర్చి, గుర్తువటు

తెలివి నామనసున నంకురించిన యప్పటినుండియును, నిన్ను నేను నాకాగాచి యనుకున్నాను. ముద్దాంతము చేసికొని నాడను. నాబాండెకుఁ గట్టివేసికొనినాడను. నీవు బహు కష్టజీవివి. అయినను, మనస్సునకుమాత్ర మిసుమంతయైనను గోరతయైన నంటించుకొనవు. పట్టుశ్రీచుంతులు పెట్టు, చేయు సామంతములు బహుశరణములకును, దుల్యభోగివి; తుల్యభాగివి. నిరుపమజోగివి. ధనికులాదుమాటలనన్నిటికిని దాశమువేయక, తమబుద్ధికుశలత నుపయోగించుచు నను రాగాన్నితులు కానివారు మహానభావులు, కడుధన్యులు. రాగద్వేషాదులకుఁ బట్టునడని చిక్కువడని, దాసానుదాసుఁ డుకాని, మనుజునినాకిమ్ము. ఆయనను, నానెత్తిమీఁడఁ బెట్టుకుందును. శరసా వహింతును. నాతలచూనికముగ ధరించెడను. ఇప్పుడునేను నిన్నుఁ జేయురీతిని—గుర్తెకనిధివి. నాకు దక్షిణభుజంబవు. బహిఃస్యాంబవు.

మానసములుకట్టి, యింద్రియములచుదము లడఁచిన వారీ నెచ్చెలులు. నెఱినిండునెచ్చెలులు; అచ్చపుఁజెలికాం దుగ్గి. ఈహ్యంలెటు, హూరేషియోలకలయికలు బంగారు వెలిగారములే. ఇనుము సూదంటురాయిలే. మమేకము. ఇద్దఱిమనస్సులును, గుండెలును బెనవేసికొనినవి. రెండుతలతో నాఁడు నాలుకయొక్కటయే. రెండుపుష్టెలలోఁబుట్టు తలపులు కవలలే, అట్టి, యీహూరేషియోకు, యిట్టి యీహ్యంలెటు తనమనస్సున; ఆఱవిచ్చిగొడు. అటకోయునపుడు, రాజగారి మొగమునే బహుమోక్షవతోఁ గనిపెట్టియుండవలయుననియు నెందుకనగా, నొకరంగమున నాఁడు, తోఁటతోఁజరిగినవని

భోతముచెప్పినట్లును, భోదిగినాడు. తానగూడ క్లాది
యగుమొక్క ముక్కుమొగము, కంటిలోఁగన్న పెట్టుకుని
యభివీక్షితుననియు, అమోఁదట, చందప్రచక్షులిరువురును
న్నేహితేలిరువురును, బర్యవసానమున, సమన్వయము చేయు
దహనియు, ననుకొనిరి. వారివారి మనంబులనేదియు నను
మానము కలుగనందున, రాజదంపతులు నాటకమునకు వత్తు
మనిరి. నియమితకాలమునకువచ్చి కూర్చుండిరి. రాణి తన
పట్టినిఁబిలిచి, తననరనను గూర్చుఁచునున్నది రానన్నాడు.
ఊరకచెప్పినబాగుండెడిది. దొడ్డనల్లి ! ఇక్కడిననతి యను
కూలముగనున్నది. ఒకీలియాయొద్దనుండి, తనయుష్టమువచ్చి
నట్లు, మనస్పీనట్లు, యేమేమో మాట్లాడ నారంభించె
నట. వెళుకటి హాసమానేశము జ్ఞప్తిలేనటులనే కానుపించి
నాడు. వెళుకటిమేఘము వాటివోలునట్లు, ఆమెకుఁ గాను
పించినది. ఇంకొక నిద్రిలాసము వెలసిన. పద్దెన నామెకు
నేమిలింగినది ? ఏమియొగినది ? ఏచ్చిచానికళాకళలు, ఏమి
లెక్క ? పత్రానూయేమి ? ఏమిపాటి ? రా. ! కుమారరాజా !
ఏమిటారు బహుశలాసగ నున్నారు ? కులాసాగనుండక;
మనిషిజేయునదియేమి ? అనిహ్యంలెటు. కళ్లు, ఒకీలియా
మోఁసనపు. గడ్డెమోఁదనాసీరలయున రాచజుఁగులమోఁద
దనమొగము నాన్చినాడు. మాదుమ్మరజూమము. మొగ
మననంత యుల్లసముచిండికొనినదో, మాతండ్రిగారీ రెండు
గంటలతోను, కాలంపేరినారు. కాదునుండి, రెండురెండు
మానములనునవి. అని, ఒకీలియాసవరణ. అంతకాలము
నభా. ! అనిహ్యంలెటు. సరాగము. ఇంకను నాకు మఱిపు

రోగము రాలేదే? గొప్పవారిన్నరణము, వారి మరణానంతర
మాటు నెలలుండునుగదా. ఇట్లనుకొనుచుండఁగనే వ్రేదర్మ
కులు వచ్చిరి. ఆటనువేసినారు. గంజాగో (Gonzalo) అను
సంస్థానాధిపతి; అతఁడికళత్రము బ్యాప్టిస్టా (Baptista) యను
నిగాఢపుణ్యముఁ దలిర్చుదంపతులు. అందుతో బ్యాప్టిస్టా;
తనభర్తయడల వ్రేను, యింతయంత యనిచెప్పనలవికాదని
యును, దా నెప్పుడైనను, బునుపరిణయమయినయడల, తన
మీఁద నొట్టుచుకెను. హ్యోంలేటుతల్లికూడ నిదేరీతిగ తరుచు
గఁ బలికిడిది. ఆమెవైపునకుఁదిరిగి, నాటకమేమంటున్నది?
అనెను. అతిభారముతోఁ గథానాయకురాలు త్తవదరుబోతు,
అనినది. అయిననగుగాక! ఆమె యాడినమాట తప్పుదు.
మాటనిలుపుకొనును. అనిహ్యోంలేటు. క్లాడియసు, ఆటను
మిటివా? కంటివా? అనిభార్యను, యిందులోఁ దప్పుపట్టవల
సినది యేదియును లేదుగదా, అనెను. హ్యోంలేటు, యీ
మాటకందుకొని, లేదు, లేదు, వాంఛుపరిహాసముగ నను
చున్నారు. ఎగతాళిలోవిషము. లోకములోఁ దప్పెక్కడ
యున్నది? అనిపినతండ్రికి నమ్మఁజెప్పెను. ఈనాటకము
వేరేమి? అని క్లాడియసు, అడిగిన 'ఎలుకబొను' అని సభా
స్థానముయొక్క నలుదిక్కులు వినఁబడునంతనిగ్గరగ నెలుగెత్తి
యెఱచెను. వియన్నా (Vienna) లో జరిగియున్న యొక ఖానీ,
యీనాటకమునఁ బ్రదర్శింపఁబడినది. నాయకుని పేరు గం
జాగో, భార్య బ్యాప్టిస్టా. ఇంకను జాలచూతురు. బహుతేలివి
లేటలతోడ వ్రాసినారు. అంతకుఋంచిన చాకచక్యముతో
నాడుదురు. అయినమాత్రమేమి? దేవరవారు మహారాజులు;

శ్రీమంతులు, సామంతప్రభువులు. సర్వస్వతంత్రులు. స్వేచ్ఛా విహారులు. మనకంటెదు. అంటుకొనదు. అనుకొనువారను కొననిండు. మనవంట నీగకూడ వాలదు.

అశీలీయావైపునకుఁదిరిగి యీవచ్చువేషము లూసి యానసు (Luce) కథానాయకుని మేనల్లుడు. ఆట సూరంభముతిరిగి, క్రొత్తరంగము. క్లాడియసుబాడ్డు పొక్కిఁ బోవుచున్నది. అతఁడెదివఱకుఁజేసిన ఘోరమిందుప్రతిబింబించుచుండఁగా, హ్యంలెటుమైమఱచి, సొక్కిచప్పటలుచఱచ నారంభించెను. అతఁడి కనుగుడ్లన్నియును, భ్రాతృఘాతకుఁ డగు క్లాడియసువీఁదినే పెట్టుకొనెను. రాజ్యముకొఱ కుద్యోగవనమున నాతనికివిషము పెట్టుచున్నాడు. అతనిపేరు ఆదురదృష్టవంతుని పేరు గంజాగో. ఈకథ యతివిఘలముగే, సతిచక్కని మధురశైలిని, ప్రాశ్చేత్యఖండముభావల మన మాతృభాష 'తెన్నెను—తేట' వంటిభాష, ఇటాలియన్ భాషలో వ్రాయఁబడినది. మీరుత్పరలోనే, చూతురుగా! ఈహంతకుఁడు లూసిథూనన్, గంజాగో భార్యయొక్క ప్రేమను గొల్లగొనెను. ఇప్పటికి క్లాడియసుబాడ్డు పొక్కినది. సున్నముకొత్తది. ఘాటుపూర్తిగనున్నది. క్లాడియసు యింకను నిలువ భరించలేకపోయినాడు. బెదురుతోను, రోషముతోను, కాళ్ళురూడించుకొనుచులేచి, లాంతరులు వెలిగించ మనెను. భానువెంటనే వెళ్లివలెను. వంట్లో సుస్తీగానున్నది ఆట, ఆపండి అని పోలోనియసుశీకలు. రాణీయును, దాచ పరివారమును, రాజగృహిణి, పడకగదిలోనికి బట్టుకొని చేర్చిరి. హ్యంలెటు తన ప్రాణసఖునియొద్దకు వెళ్లి ఘంటా

పథముగ, భూతముయొక్క మాటలు అక్షరహేతుచే న్నవి. వేదశాస్త్రముగ నేనుగన్బుదును. విషముపెట్టు గాధవచ్చినప్పుడ ? రాజకుమారా ! నేను చక్కగ గమనించితిని; అని హఠాతేషియో. ఈసమయమున నిర్దామిన్నవయస్కులు, రాజనభావదులు రోజెన్ క్రాంజ్ (Rosenkrantz) గిల్డెన్ స్ట్రెన్ (Guildenstern) లు, ఉన్నత్రుడు హ్యోంలెటును వెంబడించుటకు, క్లాసియనువల్ల పనుపబడిరి. అతడియొద్దకువచ్చి రాజుగారు మండిపడుచున్నారని. రోగపీడితులైనారు. వీరివేషభాషలు చూడచూడ హ్యోంలెటుకు ధునుధును. మీరు చాలబుద్ధిమంతులు. మీమీబుద్ధికుశలతలకుఁ గిగిట్లు వైద్యునియొద్దకుఁబోయిన బాగుండును. నాపొరుగు రోగికి గిట్టదు. రోగిమిత్రులు బెచ్చుపెరుగును. గిల్డెన్ స్ట్రెన్, యిం చుకకోపము తెప్పించుకొనినట్లు యత్నించి, మీనవాళ్లనొక మూలవైచి, నాచెప్పవిషయమునుంచి మఱియకుడు. హ్యోం లెటు తనధోరణిని తానువిడువక, అందుకొని నేనుసాధుఁడను నాను. ఈపంధాతప్పించి, రాణిగారు, మీజనని, దుఃఖా క్లాంతయు మీయొద్దకుఁబరిచినారు. భూర్తవినయముతో, మీయభ్యంతరమేమి ? అనిహ్యోంలెటు. గిల్డెన్ స్ట్రెన్ యీ జవాబుకు విసుకుజెంది, పెదవికొఱకి, యీయర్వాదలు సవ్య మయినవికావు. మంచిపలుకు, జవాబు, మీయమ్మగారికిఁ జెప్పితిరా సరే, లేనియడల నన్నుక్షమించుచుడి. నేను మట్లు మొగమును బట్టుదును. వచ్చిన కార్యము సాతమయినది. అయ్యో, నేనురాలేను, అని హ్యోంలెటు ముక్తనరుగఁజెప్పెను. హ్యోంలెటు మాటలనందునఁ తనవొక్కనుమఱిదిహేయి గిల్డెన్

సైర్ను కెట్టిమొగమువైచి 'ఏమి, అనినారు' అని యనెను. మీరు బహుమంచి జవాబిక్కిడ చెప్పండి, అని రాజకుమారుడనెను. నాకుమతిలేదు. కాని చెప్పేజవాబు, ఆజ్ఞయే, 'మాయస్సు' అని యేదియో ననుచున్నారు.

మాయస్సు, యేమంటారు? హ్యంలెటు ముఖిలాన ముచూడగా, రోజెన్ క్రాంజ్ గడగడలాడినాడు. మసిపూసి మారేడుకాయచేయుటకు యత్నించెను. మాసిక వేసుదొర కొనెను. పట్టపుదేవిగారు, మీవాలకమునజూచి యద్భుత పడినారు అని అనినాడు. ఓహో! ఎంతటివింతపూత్రుడు! జనయిత్రీక దిగ్రాభంతిపట్టించువాడు. దీనికి తరకాడ యుండకపోదు. శేలవిండు. అనిహ్యంలెటు. మీరు పడక పాన్సుకుఁ జోవకమునపు, మీతోడ ముచ్చటించవలెనట. అని గుటకలువేయఁబరంభించెను. విధేయతకేమిభాగ్యము? కావలసినంతవిధేయత. నాతోనింకను, యేమిషనియున్నది? అని కోపముతో నాయుద్ధతిరాయభారులను హ్యంలెటు, అడిగెను. రోజెన్ క్రాంజ్ చేతులు పిసుకుకొనుచు, నేననినబహు, ఆపేక్ష గనుండెడివారు. నామీదిశీతకన్న వేసినారు. దయతప్పినారు.

మించా యిప్పుడా గ్రహించినాడు. హ్యంలెటుకు, ఆప్తవర్గములోనివాడనియే, క్లాడియసా, యీతనిని హ్యంలెటు మశసులోని యుమ్మలికిమునకుగల కారణము పెల్లగించుకొనిరమ్మని పంపెను. ఆవలించిన బేపులులెక్కించుచండకావనుడు హ్యంలెటు. ఓడు నిమిషములో గనిపెట్టి నాడు. తుమ్మారముతో, పిప్పుడుమాత్రము ప్రేమించక యేమి? మంచిది యీమాటల కేమిగాని, మీమనసుకలకకుఁ

గారణమేమి? అని మొదటనడిగెను. మీకష్టసుఖములు, మీన్నేహితునకార విప్లవపోయినయడల, మీస్వాధీనతకు స్వాతంత్ర్యమునకు భంగము వాటిల్లకుండునా?

అయ్యా, నాకాలోచన పాలుపోవకయున్నది. (లోలో నడనతండ్రి హంతకుని హతఘాతపుటకుఁ దెచ్చిగానక) అని మారుపల్కెను. రాజపదవి తప్పినందులకు జ్ఞానగ నుండెనని, రోజుంకాంజు భ్రమపడి 'మీ కందుకాదిగులు' రాజుగారే స్వయముగ నిమ్ములను బేర్కొనినప్పుడు? నిజమేకాని, గడ్డి మొలవదూ? మొలచుచుండినయెడల? ధోరణితప్పించి, యాయరువురు రాజాశ్రయుల ముఖావలోకనముగావించి, ఎట్టి తుచ్చులుమీరు? నామనసులోఁతు మీతరమా గనుగొనుట? నాచేత నవాకులు, చవాకులు వాగించవలయునని తలంచితిరిగా! నాలోలోన నణగియున్న, మాటుమణగియున్న, చింతనుబట్టుకొని, యాగినలాడవలయునని తలంచితిరిగా! ఏమియిదిట్టరితనము! మీరే గడుసునాండ్రుని తలంతురుగా! నామీఁద సవారీచేయవలయునని తలంచితిరిగా! మీయహులకు నేనివంగెడివాడఁగాను. బాగుగఁదెలిసికొనుఁడు. తేలిపోయి, పాలిపోయి, వాడిపోయి, వత్తులయిపోయి, నెత్తిమీఁదుగుడ్డవేసికొని, భగ్నమనోరథులఁబు, రాజాసన్నిధికిఁజేగకొనిరి. హ్యంలేటువధ కుపక్రమణములకుఁ బనిపూనిరి. పైపూతలెన్ని మెత్తుచున్నను, అండలువేయుచున్నను, అసలునారి యంతర్నాడులు, దళదడ కొట్టుకొనుచునే యున్నవి. అల్లాగి, ఆకలనుమేసి మేణిలనుగాయుచున్నవి. నలుగురిమధ్య నున్నప్పుడు, యేమోమనుష్యులవలె తిరుగుదురు.

వంటరిగ నుండునప్పుడు, వారియివన్న పగహనికైనను వద్దు. క్లాసియనుయొక్క యాయ ఘోరింపు నాలకించియోతీరవలయును. 'అయ్యో! నానేరమెంతటిపాపిష్టిది. నాపాపమెంతటి ఘోరకలిది. పరలోకమునఱుకుచు గవులుచాసన గొట్టుచున్నది. అనాదినుండియును బెట్టినశాపము; ఘట్టినశాపము. అన్నదమ్ముల శత్రుత్వము. ఇక్కడ శత్రుత్వముతోడ ముగియలేదు. హాననముతోడ బాపముపండినది. ఏమొగముపెట్టుకొని నేను బ్రార్థనచేయుఁగలను? చేయవలయునని కావలసినంత గుప్తమున్నది. మనస్సున్నది. చేసినమహాపాతకమువలన నాకు మొగముచెల్లకయున్నది. 'రెండుపనులు జరుగవలసియున్నవి. ప్రార్థనమొక్కడచుంచి? ఈయాలోచన, యీమీఁగానముతోనే కాలముహరముగుచున్నది. కాలతీతమగుచున్నది. తుదకు రెండును జేయలేదు. నాయీపాడుచెయ్యి, అన్ని కారితక్తముతో నట్టట్టినఁగట్టుగాక! దళసరియట్టయే, కానిమ్ము. మల్లెపువ్వువలె, నెత్తురుశిథిలముగ, నెత్తురుగడ్డు, వగులునల్లు కడిగికొనుటకు, జలధార, వర్షధార పునుంచిపడదా? తప్పుగావించినప్పుడు కాకపోయినపక్షమున, కయ్యాదాక్షిణ్యముల ప్రయోజనమేమి? ప్రార్థనవలనఫలము ద్వివిధము. ఒకటి, పనుటకుబూర్వము పడకుండఁజేసి నిలువఁబెట్టుట. శ్రీరావడినవెనుక యుడియును. ఇంక నాకేమిభయము? నాకేమిగొడువ? పైకిచూచినఁజాలును; కన్నెత్తినఁజాలును. నాతప్పులీరా, జరగినదీ. 'గతమ్', లో పడినది. ఏవిధమగు ప్రార్థనచేసి నేనతరించఁగలను? నేనుగావించిన భానీ యింపవలయునని వేడుకొందునా? అదికూడదు.

ఎందుకనగా, నేనుదానివలనఁ బొందిన లాభములన్నియు నావశముననేయున్నవి. నాకిరీటము, నాసామ్రాజ్యము, నారాణి, నేరమునెత్తిమీఁదనెక్కి తన్నచున్నప్పుడు తమయెట్లు? లేదా తమింపఁబడినప్పుడు నేరమును సుస్వాగతముగ నుంచుటయెట్లు? లోకవ్యవహారికములో నందఱును మడియే కట్టుకొనికూర్చుందురా? మడియుండిన, మాన్యములెక్కడనుండి యూడిపడుతవి? మడియుండిన మాన్యములుండవు. మాన్యములుండిన, మడియుండదు. ముద్దాయా! బంగారుచెయ్యి, “బారు” అనిన, అంతటిన్యాయమూర్తియు, అటుకుగింజ కావలసినదే. పప్పుజారినట్లు జారవలసినదే. న్యాయము, న్యాయము, అనిన, బొడిగఁగూర్చున్నదా? పిండికొలదియునురొట్టె. తడికొలదియు నప్పడాలపిండిసాగును. కొంచముబెల్లమువేసినఁ బేలాపుసిండియగును. గుటకపకుటయేతడవు. గళగాఢిహి. ఈయాటలన్నియును, ఆపైన సాఁగునా? తలతీసి తలమార్చుటకు వీలుకానిచోటు, స్థలము, స్థానము. జరగిన యితివృత్తమునుబట్టి యనుభవము. అందఱును మనమీఁద సామ్యముల నిచ్చువారే? ప్రతిపాపములయొక్క శిలయుఁదోఁయు, ముండిమును, బట్టబయలుగావింపఁబడును. ఆతరువాయిపని యేమియున్నది? పశ్చాత్తాపమున్నది. ప్రియత్నము చేసినను. అదిచేయలేనిదియేమియున్నది? కాని, అసలుమనిషికిఁ బశ్చాత్తాపము కలుగనప్పుడు, పశ్చాత్తాపమేమిచేయును? ఓనాబ్రీదుకా! ఎందుకువచ్చిబ్రీదుకు? ఓహృదయమా! ఎట్లుకమిలిపోతివి? ఎట్లుకుమిలిపోతివి? చావుకళ యానన్నమగుచున్నట్లున్నది?

నాశలగోణికిన యోజీవమా ! కులాసామొక్కవకుఁ
బ్రాకులాశిననీవు, నీకుబంధకములు, ప్రతిబంధకములింకను
మిక్కుటచుయ్యెనే? ఓ దేవతలారా! దేవదూతలారా! పాహి
పాహి మాం. మోగాల్లువంగవదియేమి? మీకేమిరోగము ?
ఇంకను బచికినూలిక పెంకితనమేనా ? ఓడెందమా ! ఉక్కు
తీగలపుట్టవలె, కట్టవలెనుండిన నిశసాగధు. కొత్తగఁ
బుట్టినశిశువుయొక్క యంగములవలె నతిమృదువుగను, అతి
మెత్తగను యుండుడు. అంతయును నమసిపోవచ్చును.
అనిప్రార్థన కుద్యుక్తుడయి మోక్షాల్ల వంచువాడు. పెను
బాపముగట్టుకొనిన గతభాగ్యుడు,

క్లాడియసు.

ఆడబడిననాటకమిటు తల్లినిఁబెట్టిన తొట్టుబాటు
చెప్పనలవికాదు. తనముద్దులకొమరునిమీఁద, మగనికేమి
దురాగ్రహము వాటిల్లెదనో, యను, కంపమొకటి. అన
లేదు. అచుభవించలేదు. కొడుకుఁగని, యించుకయలుకతో,
నాయనా, మీతండ్రికిఁ గోపముతెప్పించితివి. హ్యంలెటు
కోపమునట్టఁజాలక పోయినాడు. చచ్చినట్టుపడియుండిక,
క్లాడియసు నామోచ్చారణచేయ మొగముచెల్లినదే, యను
కొని, రుణుచు, అమ్మా, నీవునాతండ్రికి సంతకమించిన
కోపము రప్పించినావు. రా, రా, నీకేమియుఁ బనిలేదు.
అనిరాణి. పో, పో, నీవుదుర్మార్గతనఁ బ్రకృత వేసినావు; అని
హ్యంలెటుయెత్తిపొడువు. ఏమియిది, ఏమియిది హ్యంలెటు?
నన్ను మఱచితినియేమి ? కొడుకెప్పుడుమదల్లితో, సతిగౌరవ

ముతోను, ఆపేతుతోను, మాట్లాడుచుండెడివాడు. కళవరముపడున్వభావముతో, నేనునిన్నుమఱతునని స్వప్నేపికూడతలచెవలదు. మీరురాణిగారు. నాజనకునిసోదరుని భార్యగారు. ఈరెండవదిమాత్రము కాకపోయినపక్షమున నెఱవబాగుండియుండును. అప్పుడు, సాక్షాత్తుమాయమ్మగారే. కోపావేశయై, రోషావేశయై, తలుపువైపునకుజరగి, నీతో మాట్లాడుటకు జేతనైనవారిని నీకువప్పగించెదను, అనెను. హాస్యంలేటు, ఆమెమణికట్టునుబట్టుకొని, కూర్చుండఁబెట్టి, యామెచు గద్దలనీయలేదు. ఒకింతతడవు కూర్చుండుము. అద్దమున నీనిజరూపమును గాంతువు. అనఁగానే, గెర్హ్రాసు హడిలిపోయినది. పైగా, ఖిచ్చిపట్టిననంగతికూడ విసియేయున్నది. తననుజంపునేమోయని భయపడి, యెవరక్కడయని బిగ్గరగనఱచినది. తెఱవెనుకను బొంచియున్న పోలోనియను తత్తెల్లి, సాయమురండి, రండి, అని యెలుఁగెత్తెను. ఆదాఁగియున్నవాడు తనపితృఘాతుకుఁడు క్లాడియను, అని హాస్యంలేటు తలచినాడు. దొరకినాఁడురా, దొంగ. కపి తీర్చుకొనుతరుణము వచ్చినది. కాలముపండినది. అని తెఱగుండా, హాస్యంలేటుకత్తిని దూసినాడు. ఎలుకచచ్చినదా? అనియఱచెను. 'చస్తిని' అను నొకహీనస్వరము బైటపడినది. పోలోనియను తెఱగుఱుఁగున దాగుడుమూతలు బహుమరగినాడు. ఎంతవనిచేస్తివి? అనిరాణి ఘోషపెట్టినది. తెలియదుగాని, రాజుగారాయేమి? చేతులునలుపుకొనుచు, ఎంతటిదురుసుతనపు రాక్షసకృత్యముచేసితివి? అనురమంటావా? రాజునుజంపి, యాతనిసోదరుని ముఠికట్టుకొనునంతటి యా

సురమా, యమ్మా ! 'రాజనజంతుటవలె' అండువా ? అని తల్లి. అక్షరములా, నేనామాటనే యనిగాను. మఱుగు యెత్తి, కత్తినిదూసి యమపురికిఁబంపిన పొలోనియనుయొక్క కళేబరమును, యీవలికిదొర్లించినాఁడు. శేషమువైప జూచి, యోగంధోడిగా? పాపకములోని పుడకవలె, అన్నిటిలోను నీవేయుందువురా! అన్నియును నీకేకావలయునురా. తేల్ల లోఁ జేలుగాను, జెట్టలో జెట్టగాను, నీవేయఁదువురా ! ఆవురా, అంతటిమాత్రముననే సర్వవ్యాపివైతివా? మటు మాయమైపో. ఇంకనుజాలును. నిన్ననీవనుకోలేదు. నీతలఁ దన్న వాడనుకొంటని. కడనిష్ఠరపుఁబని ముఁదున్నది. కావలసియున్నది. ఇంకను, ఉద్యాపనమేకాలేదు. అంకరా ర్పామేకాలేదు. కాలహరణమగుచున్నది. పొలోనియను కళేబరము; వానిమరణవిషమమింకను, బ్రహ్మాపనకుఁ గాలము రాలేదు. అమ్మవైపునకుఁదిరిగి చాలు. జాలు, చెతులూ రకయేల పిసికికొనియెరువు ? ఒక్కంతసేపు కూర్చుండము. నీగుండెపాటవముజూతము. నీవింతమొరటుఁడనము చేయుట కు నేనేమిచేసితిని ? అనితల్లి గడగడ వణకినది. అనిసమాలు కుఁ దార్కాణగ భూతదర్పణమామెయెదుట నెత్తెను. ఆమె తర్తనమంతయు బట్టబయలు గావింపఁబడినది. ఇదిచిడఁబి ఁహస్యముగాదు. మటుమాయామాయావి రహస్యమువిచ్చి పాఠినది.

అమ్మా ! మాతా ! మాతాజీ ! కడుసారననుగన్న తల్లీ, సవమానములు నన్ను తెలిసినతల్లీ ! తిరిగి, ఓయమ్మా! మాయమ్మా ! తిరుగు, యిటుచూడు. రెండ బొమ్మలు

ఇటుయొకటి. అటుయొకటి. నృప్తి; విశ్వామిత్రస్సప్తి.
 త్రిశంకున్నర్గము నహి. ఇద్దఱు నొకేకడుపునఁ బుట్టినవారు.
 అయిన నేమి? ఈయనినదురేమి నదుర? ముద్దులు మూట
 గట్టుచున్నది. గిరజాలయందము చెప్పగిప్పరాదు. వక్షస్థలము
 లక్ష్మీకాటపట్టు. ఆకనులెక్కడికనులు? ఆయనియొగము
 జూచినసారికి హడలు. చూచువారికి దండతాడనములు
 ముఖతాండవముచేయుచున్నవి. మీసముకట్టుకు, పుట్టుకు
 బ్రతిదేవతలును, అంగీకారమువ్రేచి, ఇదిగోమనిషి, మాన.
 ప్రాణితఁడే, యనిలోకమునకుంతుకును జాటిచెప్పుచున్నారు.
 ఈయన నీభర్తగారు. గడచినవారు. నీచున్వంతరము గడ,
 నవారు. నీతోడ వేగినవారు. కాలము భూతకాలము. ఇంక
 నాకన్నులనిటు గిరుక్కునఁదిరుగనిమ్ము. ఏమియున్నది? ఎత్త
 మాణవృత్తాంతము. ఇదిగోయిప్పటి నీభర్తగారు. కాలము
 నర్తమానకాలము. పాపము వర్తమానము. చీడపురుగు. సిడ
 సిడపురుగు, సిరి పాముకొన్నను నంటుకొనదుగాని, చీడ నిమి
 షము. అన్నకుఁబట్టుకున్నచీడ. అన్నను బొట్టఁబెట్టుకొనిన
 చీడ, (గజ్జికాకర కాయ). నీకు నేత్రములున్నవా? ఈవయ
 సులోనన్నియు నుడిగినవెరుక, రక్తమాంసములు, రక్తమునకు
 రక్తము, మాంసమునకు మాంసము, దిగననలోనున్నప్పుడు—
 మోహము వ్యామోహము, యాపాయమున—ఏమిసరసతగా
 నున్నది! సరసముగానున్నది! తోచినయాలోచనకే చెప్ప
 వలయు. ఏమిచెప్పినను పుట్టెలో బుట్టినబుద్ధికి. తెలివి కాలి
 పోయినది. కాలిపోయిన నీచైతన్యమేలయుండును! చైతన్య
 మున్నదే? కాబట్టి తెలివితేటలకు, పరువుమర్యాదలకు,

అక్షరాలకరణములకు, స్వ, ద్వి, త్రి, పక్షపాతము కలిగి
వది. మహానాశ్రయము మంటగిరికివీ. బుగ్గిరికివీ.
ఈశానతారము, సిన్నకి ముట్టింతు ననుకరితివా? పిచ్చి
కూడ నిత్యధర్మాన్నిములొ బంగు. పరశశ్రముడుగాఁ,
లేదనను. అనుననూత్రమేమి బుద్ధసూక్ష్మత యిది
లోను దారతమ్యములను గనిపెట్టజాలదా? ఏదియ్యమిమా!
నిన్నిటుల డగుదుమాతల నాడించుచున్నది? కిట్లున్న
మాత్రమేమి? అలికిడితెలియదా? నీకన్నవికాదా, ప్రి
యినిలా? నీకన్నచెయిచూ, లేక స్వర్ణజ్ఞానములేని పంజా
యా? మాటవడినకు, చేతులు, కినులు లేవనకొనిము,
పులులేవు? చెవులలో జెల్లుమొలచినవిమా? అవియును
లేవనకొనిము. ముక్కుయొక్కటియున్న జాలదా? ఎంచెం
దియములలోనేదెన నొక్కయింద్రియము, నిజయంగనం
దీన, కాస్తనాశిగినుండిన నుడుగుగాక, నీవుండిన యాగోరిలో
బడసియ్యదుగదా. శిగ్గురిములెక్కడయున్నవి? ఎక్కడ
డాగియున్నవి? ఓనరికమా! ఈమెననయను నాటలాడించు
చుంటివే? మిసమినలాడు ఎయసునను సువారికిక పారగత
మెక్కడ? శగపాంత నెన్నకాదే! శగపాంత మైనముకాదే?
శగపాంత లెక్కగాదే? మనమెందకు వీరిననవలయును?
మంచువంటివన్నపునకు లోలోననుచి యుడుకుపుట్టకొని
వచ్చునప్పుడు, మతికి మాసికవేసిపెట్టుడు.

తల్లిని హ్యంతెటు దులిపిదులిపి విడిచినాడు. ఎట్టితల్లి?
పేమున్నకపాత్ర, కారివార్హ! కోపముశాంతించి, శ్రమించి,
తిమాయింబి, సిగ్గుశరమ లామెమొగమున కెదురుమొగము

లయి, మొగమును, యస్థికాయవలె యాక్షిభవించజేసినవి. ఇంకపరజాలక, మనస్సునిరయిపోయి, స్రవణశబ్దము, వల్లచలి మిశ్రితమువలె చోరబడి, హ్యమ్మమ్మ బాబూ, బుచ్చిబాబూ, యిహోయిహోయి? నామొము నేనెక్కడ పట్టకొనియు? అతటివని గావించినావు. లోనిశిల్లు నాముక్కుకే యేననిం నుగ నున్నది. హ్యంతలెను యింక నానాగను. విన్నగను. భల్లూ కమలబట్టి. ఆమెమున్నగు చెయ్యిబట్టిన, చెట్టబట్టిన నాని నజా కృతినొకటిజూప సమకట్టెను. మాశకుడు, దుర్మార్గుడు, హంతకుడు, బానిస, అబ్బముగిల్లించిన గజదొంగ, జగ దొంగ, వెంటలేని తలమానికము దొంగిలి తనపొట్టను బెట్టి కొనిన రాజు, కుట్రపిరిని, రాజుకాదు. రాజాధిముడు, అధి మూగముడు మూగముగి మూగములకి మోకరిలు వినిచుటయు. హ్యంతలెను మిట విన్నప పశ్యభూతి న్నిన మయినది. చిహ్నితములను యుగ్మములుగ. కొడుకు తనవృత్తాశమున గోరేనో; అతలమునకు నాటికనో లేనో, లే యెడల నీ గలస్యమేల' అయిత్తు బుద్ధిగించినో లేకభగ్నులైచునో. ౨ కలచయి, కలయములుగల శిశ్య భూతము స్థలముగ్గించి. కొడుకుజుల గలబడిననాటివలె లేడు. కళిగగ్గించి, వత్సలీసికట్టుకు వచ్చినది. కొడుకుచూచి యులికిడినాడు. తనసమీపతనము దెలియును. అనినను ముగి, దేవరా. ఏమిశనివు? అనినాడు. మీమ వగొళ్లు కొడుకు, నలవాచునట్లు చిహ్నితములుకు విచ్చేలితరా? ఏమియుక్తవు? ముగ్ధులుతానెనె నునాడు. ఆకలత్వ ముమెండు. ఇంకనుకాయనే యున్నది. ఎదుకాలేదు.

ఏలావిలంబింప? నీకంటికి గలికమువేయుటకు వచ్చినాను. నీనాలుకకు; గారమురాచుటకువచ్చినాను, నీకాలికి జక్రము కట్టుటకు వచ్చినాను. వేయేల? నీపిటికికండకునకుక్కి నెక్కించుటకు వచ్చినాను. ఈయలికిడి, అపలుకుడు, అంతయురాణికి, రిత్తబయలు, ఉత్తరాలితో ముచ్చటలుగ గనుపించినది. తనసుతుఁడు వెట్టివాఁడే యాయెనని, ముమ్మాటికిని స్థిరపడి వది. 'మఱువకుము. పట్టుడలతగ్గవలదు' అనువాక్కులను జెవియొగ్గివిచుకుట్టువానికి మాత్రపుటిహీనస్వరముతో శ్రుత పటిచి, మాయమయినాడు. రాణిగారి కిదియంతయు నగమ్య గోచరము. మాయయ్యా! నాయనా! బట్టబయలుకు, నడుముకట్టుకొని, కన్నజూపి, చెవియొగ్గి, సంభాషణజరుపుచు న్నావు. నీవేమిచూచుచున్నావు? 'ఆయనను, ఆయనను' అనికొనుకు, అనఁగ, నామెమొగము శల్లికేమి తెలియును? ఏమికనుబకును? తనయరమాననివృత్తికొఱకు, నీకేమియును గనఁబడలేదా? అని హ్యంలెటు శల్లిని, హెచ్చరింపు. నాయనా, యేమియునులేదు. నాకుచత్వారిమునులేదు. ఉన్నదంతయును గంటను జూచుచునేయున్నాను. అని దడదడలాడినది. 'హ్యంలెటు, ఆశ్చర్యము. నీకేమియును, వినఁబడలేదుకూడగదా? తిరిగి యేమిచెప్పుమనియెడవు? మనమిరవురుముతప్ప నాకుమరేమియును గోచరమయినదికాదు. స్ఫురించినదికాదు! అనితల్లి. అదిగదిగో! అవైపునఁజూచుము. మళ్లు విగ్రహము, మటుమాయము కాన్పన్నవిగ్రహముఁజూపి, పచ్చకాటిసెట్లెట్లు జారుచున్నదో చూచుము—ఇంకెవరు మానాయనగారు, అప్పుగా, ఆయనయే. బ్రదికియుండునప్పుడు

ధరియింతువస్త్రముల, దుస్తులతో, నిస్తులుడగుచు నెటులఁ
బోవుచున్నారో, యాతీవిజాడము. చూడఁబోము. సింహ
ద్వారము దాటనున్నాడు. సింహద్వారము దాటుచున్నా
డు. సింహద్వారము దాటిపోయినాడు. రాణి కేమి తెలి
యును? ఏమి కనుబడినది? పైత్యపుజ్వరము. ఇతనొక మేట్టు
యెక్కువ. పైత్యపుభ్రమ కాని వేఱుకాదని కొడుకునకు నాట
జెప్పినది. నా నాడి చూడుము. నాయెడలు ముట్టిచూడుము.
నుదురు తాకిచూడుము. నామనసిప్పుడుగదా శాంతించినది.
ఉడుకుజారినది దుడుకుదుడుకుగుండె తగ్గినది. గుండెబరువు
తగ్గి బెండయినది. మనసొక జేలుగుబెండయినది. ఆమెకంటె
అమ్మకంటె, తాను నెమ్మదిగనున్నాడు. అమ్మనిజూచి,
అమ్మా, యెంతయయోమయుమగు నవస్థలోనున్నావు? నేను
భృంశ్రావ్యుడనుదాని. నేనుమాట్లాడినది నాపిచ్చిధోరణి
కాదు. నీవినపకాలపు బుద్ధి, దైవమునకైనను, నీచేసినతప్పిద
మును నొప్పుకొనుము. మించజరగినదానికి ఐశ్వర్యాపముపడి
పరితపించుము. రానున్నదానిని తొలఁగించుకొనుము. ఆవు
రుమని రాణియేర్చినది. అతిరహస్యముగఁ గాపించినపని
వాడవాడలకెక్కినది. తల కొట్టివేసినట్టయినది. పుత్రునిఁ
బిలచి, 'నాయనా, నాగుండెను రెండింటికిందఁ ద్రొంగివేసి
నావు. భల్లనఁ బగులఁగొట్టినావు.' అనెను. అయినను మిం
చినదేమియున్నది? అప్పటికైనను, దల్లికిఁ బశ్చాత్తాపము
వచ్చినందులకుఁ గొడుకు పొంగిపోయినాడు. 'చెత్తనబాట
వేయుము. బద్రికిపోదువు' మిగులభాగముతో మంచిబ్రదుకు
బ్రదుకుము. శలవు శలవు. మీశలవును దీసికొనుచున్నాఁ

డను. నేనుకొరుచున్నాడ. నన్నా శీర్షదింపుడు. మీయెడల నాకుగల మాతృభక్తివలననే, నేనునిష్ఠురముగఁ బలికితిని. అంతకుమించ మఱియేమియునులేదు. ఆపరమశాస్త్రవుడు, పరమహాతమగు క్లాడియసుతోడి విడియాకులువైచుటయు త్తమమనియును, సమంజసమనియును, నిష్పక్షిక్షణజరగిన రహస్యపుగఁబలి విప్పగిప్పవలదనియును, తనపిచ్చి, పెట్టుపిచ్చి యనియు, పెట్టబడిపిచ్చియనియు, చెల్లుబడిపిచ్చియనియు, నంతయునుగూడ, గుట్టుచుట్టుగ నుంచవలయుననియు, అట్లు గావింపజనదనియు, మూసినవాచుముగ నుంచవలయుననియు నొక్కవక్కాణించెను. తల్లిప్రాణము తల్లిశిల్లిపోయినది. తల్లులులక్కముక్కలు. బిడ్డలు బామ్మరాళ్లుగదా ! కోరికకోరికకుఁ దలయెగరవైచినది. అంగీకారసూచనము. అర్థము కాదు. పూర్నాంగీకారమే.

తండ్రి భూతముచెప్పిన మాటలకాలాపనముగ 'మాటలు మన యుశ్చాస్వనిశ్వాసములవలనఁ బుట్టుచున్నవి. వీటికాటపట్టు ప్రాణము. నీవునాకుఁజెప్పిన మంత్రోపదేశమే, యీయుశ్చాస్వనిశ్వాసములకు రణపట్టుగఁ జేసెదను. నాకింతకుమించిన బ్రదుకు లేదు.' అనుకొనెను. తిరిగితల్లివైపునకుఁదిరిగి, 'శలవు మహాశలవు. కడపటిశలవు' అనెను. రాజుగారియొజ్జ, యీతనినితక్షణము, ఇంగ్లండు (England) కుఁ బంపవలయుననియు, దనచిన్ననాఁనహాపాతిలు, రోజన్ క్రాంజ్, గిల్డెన్ స్ట్రెస్సు లనుచరులనియు, హ్యంలెలు తనలో 'పేరిరువురు కోరికలుగల విఘ్నస్పర్శములు, నాపాలిటికిజాగరూకతతో మెలఁగెదను.' మళ్లుచు, పొలోనియసుయొక్క కళేబరము

నొక్కపొల్లిగిత, దొర్లిగితగావించి వెల్లిపోయెను. ఈతని చావుకు నిజమగువశ్చాత్రాపము హ్యోంలెటుకుగలదు. ఆయని భూస్థాపనము జూతును. ఆయనిచావునకుఁ దగునమాధానము చెప్పుదును, అనెను. తనతండ్రికిని, తనకును, విశ్వాసహూస్యముగల, యిప్పటిరాజాశ్రీయుఁడు పొలోనియనుచావునకు, తనకు మిత్రమిచ్చినదుఃఖము కలిగినట్లు నటించుటకు, హ్యోంలెటుకుఁ జేతగాదు, తెలియనిచేయిని, విసిరి పొలోనియనును సాగనంపుట హ్యోంలెటుకు విచారముకలిగించినది. ఎంతటి చెనఁటియైనను, దనసౌందర్యలహరి ఓఢిలియూకుత్పత్తిస్థానము గదా !

H A M L E T. PRINCE OF DENMARK.

హ్యోం లె ట్.

డాక్టర్ కుమారరాజు, హేమాహేమి.

విధ్వంస కాండము.

రాణి కొడుకునకు మాటయిచ్చినప్రకారము మాటకుఁ గట్టుపడినది. జరగినసంగతి భర్తగారడుగఁగా, హ్యోంలెటు యిప్పడేమి చేయుచున్నాడని యడుగఁగా, పాపమాపిచ్చి నన్యాసి, గాలివానవచ్చినప్పుడు, నముద్రించును, యీదురు గాలియును సల్పుపోరాటమువలె, పిచ్చిలో దొర్లిగితలు,

పొర్లిగింతలు పెట్టుచున్నాడనియును జెప్పినది. అందుకు నిద
ర్శనముగఁ జెఱచుటఁగలకది లోక కనివిని, తనభల్లమునలాఁగి
యొకయెలుకయని యెలుఁగిడుచుఁ బ్రమాదివశమునఁ జూడని
ముసలివానిని, యమపురికిఁ బంపెను. విని, క్లాడియను, గజ
గజవణుక, హామ్రాదిక మైన మోనము, మనమక్కడనుండిన
మనపనికూడ సాంశ్రమయెడిది. క్లాడియను, అనఁకొనినతుది
మాట వాస్తవము. ఇప్పుడెక్కడనున్నాడు? అనియెలుఁగు,
రాణికిఁది సకలమామనిఁ గాపాడవలయునని తలఁపుకొని
తప్ప మఱేమియునులేదు. అంతటిపిచ్చిలోఁగూడ సతఁడు
స్ఫటికమువలె స్వచ్ఛమనియు, తాను జేసినదాని కేడ్చెననియు,
సర్దిచెప్పెను.

ఈశవములేనదియేయై యుండినయెడల, వాడికంట నీనీరుం
డెడిదికాదు. హ్యంలెటుపిచ్చికాని, మంచికాని, సముద్రము
మీఁది దోసివేయఁబడువఱకు నొకత్రుటికాలమైనను, దినకు
మనశ్శాంతి లలుగ నేరదనియు, రోజుంకాంజు, గిల్లాన్ పైర్ను
లను, అర్థచతుష్టయమును, దుష్టచతుష్టయములోఁ జెతినగ
మును, అదేరేయిదే పయనమునకాయాళముచేసి, యింగ్లండు
దర్బారుకు, హ్యంలెటు, అక్కడ పాదముమోపఁగనే, యిం
గ్లండు, డెన్మార్కులకును, దర్బారుమీఁది సమస్తలోకమున
కును, జనకంటకుఁడగు నితనినిజాగుచేయక యమునీసగసమున
కుఁ బనిపవలయునని, తూజ్జాపించెను. పాలోనియనుమృతి
క్లాడియనుచేటికి హ్యంలెటును ద్వీపాంతరవాసముచేయఁచుట
కుఁడగిన హేతుభిద్ధమునిచ్చినది. డెన్మార్కులోనే హ్యంలె
టునుజంపించియుండవచ్చును గాని, క్లాడియనుపైకి దారువు

వలె, బూతకిబొమ్మవలె, ఉచ్చవిగ్రహమువలె నగపడునుగాని, యతిభీరువు. తానుజేయు న్యాయపాఠములన్నిటిలోను, అపనవ్య సాచి, ఇంకేమి? ఆరాత్రియే.

హ్యం లెట్టు కళితీర్చుకొనలేదు. తనశత్రువు క్లాసియను హతమార్చలేదు. డెన్టాక్కునంచి యోధప్రమాణము చేయ వలసివచ్చినది. అయితను, తిరిగి యనఁకాలముననే, డెన్టాక్కును మట్లు నిద్రలకురారా దీర్చునించుకొనెను. తనతోడఁబడిన యీశోడపండ్లికొనుకులమీఁదఁ గన్నవైచవలెనని తలఁచెను. చేతులారచేయుఁ దలఁచుకొనినపని నెఱవేర్చుటకుఁ బూర్వమే సముద్రముమీఁదఁ జోవలసివచ్చినదే, తడఁబడినదే, నేటికొక్కదైవము లేకపోయెనే? యని, తిరిగి, దైవమునను బనియేమి? కొండంతలోపము వానెత్తిమీఁదఁ బెట్టుకొని. ప్రతికథపట్టుయును, నామీఁగనే సాముచేయుచున్నది. చీవాట్లుపెట్టుచున్నది. నాకసికికత్తులు నూరుచున్నది. పదునింకను వచ్చినట్లులేదు. చేయఁదలఁచుకొనినపనికి, నడుముకట్టుకొలఁ దియును, నడికట్టు, నడుముకట్టుబిగియనే బిగియదు. సంతకుఁ గొనిపోవు పశువులవలె, మేఱ, నిద్రకుఁబడక యీరెండుయు నుండిన, సింగ్రోభోగమే, దేవేంద్రోభోగమే యుకొనిన, నా మనఃశ్యామలము, మృగమును, తక్కుడయొక్కరెండుతాంసుల లోను, చులతూగుదురు. మొగ్గు యెటుయునులేని, తూనిక. బంగారముతూనిక. అసరంజితునిక, యగుగాక. మనలను బుట్టించిన బ్రహ్మదేవుఁడు, సచ్చిదానందపరబ్రహ్మమూర్తి, యింతయంత యనరాగిబుద్ధిని బ్రసాదించి, ముందు వెనక, మంచి చెడ్డ చూచు, సామర్థ్యమునిచ్చి, కడుపునిండఁగూడఁచి,

కంటినిండ నిద్రజెంది, తుప్పపట్టనట్లు తుప్పపట్టనట్లు మనసును మిన్నక యుంచుడని వాసిపెట్టియుండలేదు. ఏమి యో చెప్పజాలకున్నాను. ఎద్దుమొగ్గుస్వయాపమునో, లేక నాకు అడుకొనియున్న, అతి తెలివితేటలో, లేక, యొకతలం పుట్టినలనున్న నొక భాగముమాత్రము బుద్ధిప్రతిభ, తక్కిన మూడుపాళ్లును భీరుత్వమో, యేమో నేజెప్పజాలక యున్నాను. అయినను నేను బ్రదికియుండి, బడి తెవలె తిరుగుచు, నీకార్యము నేను నిర్వహింపవలసి యున్నది, అందును. కాని, చేయుటకు దగినంత కారణము, మనస్సంకల్పము, బలము, సాధన సామగ్రి, సాధననంపత్తు, సాధనతార; కాని తారబామ్మ మాత్రము లేదు. ఇల్లో, బొమ్మలల్లో, పొట్టకుమాత్రము నించుకుందుము. పడిపొద్దుదుము. ని ప్రోదుము. చేతికనోటి మీఁద సవారితప్పదు. మఱియొకరంధి లేదు. నాబ్రదుకం శరణు నీరీతిగ నే తెల్లవారిపోవుచున్నది.

తగినశరణుమునకు వేచియుండి, యొకనాటిరాత్రి వారిరువురు నిద్రించుచుండఁగ, ఇంగ్లండుదర్బారునకు, క్లాసి యనుపండిత యు శరణును విప్పి తెఱచెను. చొరవయే చేసినాడు. తానుబసిగట్టిన దురాలోచనను జదివినాడు. అతి శీఘ్రముననే, అవిషపుచ్చములక్రిందికిని, తగినశాస్త్రిని చేయునట్టి, యుపాయమునుబట్టుకొని, నూతనకమ్మ వ్రాయనుపక్రమించెను. శననానుమునకు బ్రత్యామ్నాయము, నిజదోషాలు రోజున్ శాక్ష, గిల్లెన్ పైర్నుల, నామద్వయమును జూచి, దైవపతిమునఁ దనయొద్దనున్న శనతండి డెన్నార్కు రాజాముద్రతో లక్కముద్రలువైచి, చీటికి బ్రాణమువ్రాలు

గనక, క్లాడియసు దస్కుతువలె దస్కుతుచేసెను. తిరిగియథా స్థలమున నుంచెను. మడతలుమారలేదు. నలుగుడులేదు. పాచికలు మాత్రము మాటిసవి. లోనియ త్రరమునండిలి మార్పులు పైకి సుమంతయును గోచరింపలేదు. రెండుదినములు గడచినవి. ఓడ పైన మైపోవుచున్నది. సంగ్రహించుదొంగలు వారిపైబడిరి. యుద్ధములో హ్యం లెట్ సముద్రములో దుమికి శత్రునావలోఁ జిక్కను. తనయోడి గూలోపుగ, నతివేగముగ సాగిపోయినది. హ్యం లెట్ తప్పినాడు. సముద్రము పార్శ్వాలైనాడు, తమసంతోషముపాలు పొంగినవి. వాడి కర్మమువాడిది. 'మనపొంగుచునది' అని వాడుబ్రబోయిరి.

ఇటీదొంగలదొంగలు హ్యం లెట్ కు మారిరాజాను సునిశ్చితముగ గుర్తు తెలిసికొని, తమకుఁబ్రత్యుపకారము, ముందు కాలమున తానుచేసినచో, డెన్నార్కురేవుయొడ్డున, విడిచెదమనిరి. ఎట్లెననేమి? టికాణాకుఁ జేరకొనినాడు. ఆయుత్తరిక్షణముననే, హా రేషియోకు, తనను గలసికొనవలయునని కబురుపంపెను. క్లాడియసుకు, తనరాశిను దెలియఁజెప్పెను.

ఈమధ్యరంగమున పోలోనియనుకొనుకు లెర్రిన్. తనతండ్రి దుర్మరణవార్తవిని పోలీసుదేవమును, ఈ బయలుదేరి హ్యం లెట్ నిక్కడకు వచ్చినినాడు. గమగమ కనలినాడు. సరిసింపఁకూర్చియే. ప్రళయకాలరాద్రాకారము దాల్చినాడు.

“చు పెటపెటఁ బండ్లుగీటుచును జెట్టుగ మోయుచు గన్న కేసలం । పెటపెట విస్ఫులింగములుసిండ । మహోద్ధత పాదిఘట్టనన్ । నటనిటనై ధతిత్రిపడకాడ, వడిన్”

రాజసౌధము జోరబడినాడు. రాజయెదుటనిలిచి, తనతండ్రి యొక్క హతాన్మరణము, రాచుర్యాదవిహీనమగుకర్మక్రియ విరహితమగు, భూస్థావనమునకుఁదగునమాధానముగోరినాడు. క్లాడియసు తత్తరిల్లినాడు. లెర్బినును మెల్లఁగసాగనంపినాడు. చల్లఁగసాగనంపినాడు. ఈచేతనుజింతయల్లరిచేసినది. ఎట్లెట్లో, లెర్బినుకు, తనమీఁదఁగల యాగ్రహమును, హ్యోలెటుమీఁదకు దొర్లించినాడు. తనకుఁగలిగిన గ్రహబాధను దప్పించు కొనినాడు. తనలోపమేమియును లేనటుల లెర్బినుకు, పూర్తిగ నమ్మకము గలిగించినాడు. విశ్వానము కలిగించినాడు. తానుముందు జగువఁడలఁచుకొనిన చర్యకు లెర్బినును, ఒకవని ముట్టుగ మార్చెను. విషాదములెప్పుడు నొంటకాలనిలబడవు. క్లాడియసు, గ్రహకూటమింకను బాగున్నది. తనవూనిక కూతయైనది. లెర్బిను, మచ్చరము నిష్పచ్చరమయినది. అతఁడిహృదయమున నిండియున్న కోపాగ్ని కాజ్యమయినది. తనచెల్లెలు ఒకలియాచుదరి తనతండ్రిచావువలనఁ గుంగిపోయినది. కృశించిపోయినది. అందులోఁ, దనహ్యోలెటు చేతులార పోయినాడు. విచారసాగరముల, ఒకలియాచునను మునిగిపోయినది. మతిమీఱిఁజిగిపోయినది. చిత్తము చలించినది. చలచిత్తము వచ్చినది. కట్లు విట్టిచూపులయినవి. నోరు దాకనోరయినది. దినచుంతయ నేఁగంగయై, నుడవు మెట్టును తనలోదానే, ఋతుపాటలేమి తాతపాటలేమి, యీపాటయీపాటయినక, యన్నిరకములగు పాటలనుబాడును, నకవిపూవులుగోయుచు, లాగుచుఁజగుకచు, దారి పోవువారిపైఁ బడవైచుచు, 'తేయ్ తేయ్' మని యాడుచుండెను.

లెట్టినుకు, ఆశాకు, తనచేలియలి, యాయునికిశెలియనే శెలియదు. రాజుతో మాట్లాడుచుండగా, ఉన్నట్టుగా, బయటనొక గండరగోళము జరిగినది. 'అమెనురానియ్యండి' అను నటపులు వినవచ్చినవి. వగవుచిత్తరువు, కళవరముకరువు అగు తనసోదరునిజూచి, అన్నలెట్టిన్, అఘోరించినాడు. అమెయావీక్షణమునకటు రాజయు కనపించలేదు. ఇటు తన యన్నయును గనపించలేదు. తనతోమీద నడవిగొట్టి పువ్వులు ఉమకబళపువ్వులు దండలు వేసికొనెను. తనతోడ నదే పువ్వులు నిడుపులయినవి. తనకిరువైపులను జీరలాడుచు నుండినవి. కలలోవలె, చుట్టిచుట్టి, తిరిగెను. నోటిపడిములు మెండయినవి. కూనిరాగములు జోరయినవి. తండ్రిచావుకు జాట్టుకొనియే యున్నవి. ఇదితయు నవస్థారమునజూచి లెట్టిను 'నాకెట్లుకాలేపాన, ఏండ్లుపూండ్యునవా? కముక్తు పచ్చలారసి కిట్లుదానిమతి, కూలిపోయినదే?' అనిరోదనము. కత్తిపిడిగట్టిగ నదిమిట్టుకొని, నీకుయీతెచ్చిపెట్టిన పిచ్చితన మునకు యెత్తుకుయెత్తు వప్పుజెప్పుదును. అమ్మాయీ, నీవు చూతువుగా! ఏదేదో, గొణిగొని తనయన్న మొగము చూచినది. గుండెపగిలినవాని పలుకులతో నీవుచెడరకి, స్వస్థచిత్తు రాలపుగనుండి, కనీతీర్పవలసినదని యెవరైనను, నాకుజెప్పి లేని, నాకిప్పువలె నచ్చియుండిదు. లెట్టిను, యేమియనిన నేమిప్రయోజనము? ఏమిపలుకరించిన నేమిలాభము? అంత యు నరణ్యరోదనము. ఆమెకు 'అన్న' యనిగుర్తుయే లేదు. పిచ్చిలోను, తండ్రిసాడ, సోదినేప్పుదు. ఇకొకసోదిలేదు. రోగిరోదినడియు బాలే. వైద్యుడు చెప్పినదియు బాలే.

ఇంకేమికావలసియున్నది? లెర్పినువిషాదమీసమయమున క్లాడి
యఘోరత్యంతవసరము. హ్యంలెటు మారణకర్మకుశిరసా పూ
నుకొనుకర్మశీలుఁడు ముఖ్యము. కాబట్టి పొలోనియసుమీఁ
దఁ జనకీతిప్రేమ కలదనియు, ప్రాణన్నేహితుఁడనియు,
నేమేమో, యిచ్చకములుచెప్పి, అటువంటి తనతండ్రినిఁ
జంపినట్టియు, తనచెలియలి పెట్టుపిచ్చికఁ గారణభూతుఁడయి
నట్టియు హ్యంలెటు; పట్టాభిషిక్తుఁడగు తనచావునకు నెనరు
వేయుచున్నాఁడని చెప్పెను. అట్టికలద్రోహి, రాజద్రోహిని
యేల యింతవఱకును దలత్తుంచకయుంటిరని లెర్పిను, క్లాడి
యను, సమయస్ఫూర్తి చక్కవర్తి. జవాబుకుఁ దడవుకొన
వలయునా?

తగిన కారణములు తగుకారణములు రెండున్నవి.
మీకుఁదగినచాటిగఁ దట్టినోలేదో, నాకుమాత్ర మతిబలీయ
ములు. అతిబలానీకములు. వాఁడితల్లి, నాకురాణి. వాని
మీఁదనే కన్నలుపెట్టుకొని పంచప్రాణములుపెట్టుకొని బ్రదు
కును. నామాటందుచా? సుగుణమునకో! రోగమునకో,
వృద్ధనశకానిమ్ము. ఆమె నాప్రాణాధారిము; తోడు, నీడ.
ఆమెవినాగా, నాకుబ్రదుకుయేలేదు. ఆమెమొలనూలునఁ
గట్టువడినవాడను, రెండవది, అచ్చకెక్కి నేనుబ్రదుకఁగలనా?
పారాగతమున్నదా? ఆబాలగోపాలము, పిన్న పెద్దవిచక్షణ
లేక, వాఁడు, అనినఁ బ్రాణాలనిత్తురు, విడుతురు. వానికి
యున్న యవకరిములకన్నీటికిని, మసిపూసిమారేడుకాయో
నేరేడుకాయో, వాటముకుదిరినట్టు చేస్తారు. జనముద్దుపట్టి.
ఒప్పువాఁడిది; తప్పునాది; అంతువలన నేను వానిపై వేయు

బాణములన్నియు పోనేపోక, నాపై నెదురుతిరుగును; విఱుచుకొనిపడును.

ఇదంతయునువిని, లెర్బిను, అయినసరి. అటువంటి నాతండ్రిపోయినాడు. చెల్లెలుమఱి ముక్కచక్కలయిపోయినది. అయిననేమి? నాకసితీర్చుకొనుటకుఁ దరుణమురానున్నది. మాటయింకను ముగింపులేదు. ఒకభటుఁడు హ్యంలెటుయొద్దనుండి జాబుపట్టుకొనివచ్చెను. మనిషినిజూడఁగనే క్లాడియను జంకిపోయినాడు. “మహాప్రభూ! మీరాజ్యమునఁ దలవెరియఁజోసికొని పడినాడను. నేనుదేవరవారి కళ్లయెదుటఁ బడియెదను. అందులకుమహాపణము వేడుకొనియెదను. ఆకస్మికమగు నదృశ్యమగు నాయారాకకు నిమిత్తము విశదముచేసికొనియెను—” హ్యంలెట్టు చేయఁదిలఁచుకున్నకుట్ర నట్టేటఁగలిసినది. లెర్బినును గార్యసాధనకుఁ జేయఁతగఁ జేకొనుటకుఁ దరుణమువచ్చినది. హ్యంలెటు రాక తెలియగనే, లెర్బిను తనకుఁదానే, ఆసలమునకు వ్రాలి ప్రత్యక్షముగ హ్యంలెటుమీఁదఁ గత్తులుదూసి, తనతండ్రినిఁ జంపినపగ సాధించుకొనెడి వాడు. క్లాడియను, యిప్పుడు తానేమియనినను, లెర్బినును, పురికొల్పినట్లు కనఁబడును. ఉగ్రముమాటుపఱచి, హ్యంలెటును, పైకిన్నే హరీతిగఁ గత్తులుదూయునట్లు చేయుటఁబొందిదని తలంచెను. హ్యంలెటు కనుమానముండదు. కనుక్కో లెర్బిను తనయాయుధమును బొరుషముతోఁ జేకొని, విషముపూసినమొనతో నూరకరాచినను, సునాయాసముగఁ దనకసి తీరును. సంకల్పము కొనముట్టును. ఎవరిమీఁదను, నింద మోవదు. వాఁడైననికూడ

ప్రమాదమనును.

హ్యంలెటు తనరాజ్యముగరిని, యొడ్డున, సమాంత
ముగ, చాపచుట్టుగ, నిరాధార్మికబడిన వర్తమానము వినిన
తడవుగనే తెక్కలుకట్టుకొని పొలినట్టు నొలినాడు. ఈ
రెండుహంసలును, రాజహంసయొకటి, పరమహంసయొకటి,
కలియగనే, తత్త్వధారడట్టమగును. హ్యంలెటునుండి తత్త్వము
దొర్లుకొనివచ్చినది. నామననులో నొకరీతి యావేదనపుట్టు
కొని వచ్చినది. నన్నుకొఱికి తినివేయుచున్నది. కంటికి
మూత యనుమాటలేదు. నిద్రాప్రాప్తియైదు. ముండ్లపాద
మీఁద గుడ్డవైచిపరుంకినట్టే. దురుసుతనము, దురుసుతనము,
అని నీరసముగా, యీరసముగా, విరసముగా, దానిని జనులు
విదిలించికొట్టుదురు. దానికడుపుచల్లగా, దానినే, ఆదుగును
తనమునే నెత్తిమీఁద బెట్టుకోవలెను. ఒక్కొక్కసమయ
మున, నేదియో పనిచేయవలయునని మనస్సులో బుద్ధిపుట్టు
ను. చేసినగాని, నిద్రాప్తిదు. చేసెయే తీరుదుము. టక్కున
గుడుగును. అతుకును. బ్రహ్మస్రమే. అమోఘము.
బ్రహ్మప్రళయముగావించి, పొడిచివేయుదుమని నెలలతరబడి
జేయు నాలోచనములు, పన్నాగములు, ఆకాశమునకును,
భూమికిని, దాళమువేయవలెననుకొందుము. పద్మవ్యూహము
పన్నాదుము, పన్నినాము, అనకొందుము. ఏమియును గల
సిరావు. కలిసికట్టుతనములేదు. మనప్రయోజకత్వము దేని
కని సార్థకములేదు. వీటియన్నిటివల్లను దేలు పర్యవసాన
మొక్కటి. మనచేతలకువెనుక, మనచేతులనుబట్టుకొని,
నడిపించు, అనిపించు, ఆడించు, దేవుడు, అంటు నొక్క

దున్నాడు. చేతసాఫికాకపోయిన నేమి? నాజూకును, పని వాడితనమును, ఫసందును, తగ్గినమాత్రమేమి? కావలసినది జరగియేతీరును. క్రియ సరమహాంవక్రియ, సంవిధానము సర్వ తమును గిరగిరగొట్టు గరగరయయిన నేమి?

ఇద్దఱునుగలసి, యెల్సినోరుకు బయనమయినారు. ఏపనిచేయుచున్నను, తనపితృభూతము ఘంటాపథముగఁ జెప్పిన, యుపదేశించిన, యనుశాసించిన 'సన్నుజ్జప్తియం దుంచుకొనుము' అనువాక్యస్మరణము నిరంతరము, హ్యంలె టుకు, ఓంకారనాదనుయినది. ఎల్సినోరు దరిదాపునకుఁ జేరుచు, దేవాలయపుదొడ్డిలో నొకశవము, భూస్థాపితము కాఁబోవుచుండెను. ఎవకిదెయుండును? అని నిలబడి, సమా ధితయారుగావించు మనిషినడిగిరి. ఎవడికియ్యా! యీసమా ధిని త్రవ్వచున్నారా? అనిహ్యంలెటు, 'ఎవడికికాదయ్య' అనివాడు, సమాధానము. కాకపోయిన నెవతెకు? అని హ్యంలెటు. ఎవరికినికాదు, అనివాడు. ఎవరిని పాతిపెట్టు దురు? అని హ్యంలెటురెట్టింపు. ఆడుదిగా నుండియున్న దానిని. ఆమెకడుపుచల్లగా, ఆమెచనిపోయినది, ఆమెచు. వానివృత్తికిఁ దగనివదరుఁబోతుదనమునకును, జవాబులకును హ్యంలెటు విస్మితుడయి, యెంతకాలమునుంచి నీవీయుద్యో గమును మండఁజెట్టుచున్నావు? అని హ్యంలెటు. ఎంతకాల మంటావా? నీకుఁదెలియదా? ఏవెథవనడిగినను జెప్పును. సుప్రసిద్ధుడగు హ్యంలెటుమహారాజు, ఫార్టిన్ బ్రసును, అట్టు మాడఁగొట్టిన దినమున, నేనీవృత్తికిఁ గాలుపెట్టినాను. ఆరోజేమి? ఈరోజేమి? కుఱ్ఱవాడు హ్యంలెటుపుట్టినరోజు.

పిచ్చిపట్టి, పిచ్చిపుట్టి, పిచ్చియెత్తి, ఇంగ్లండుకు పంపినారే, అహ్యంలెటుయే. అదివరేగాని, యింగ్లండుకొందుకుఁ బంపితి? అనిహ్యంలెటు. ఎందుకా? పిచ్చిపట్టినదిగనక, మతిపోయినది గనక (పలుగుతో, గునపముతో, గట్టిపోటు నొకటివేయుచు) అక్కడ నుతితిరిగినఁ దరుగును. లేనియెడల నెవరికేమితఱు గు. ఏమిమునిగినదిలెస్తు. పోతేవాడే పోవుచు. ఇంతకును, అక్కడ యితనిపిచ్చి యంతపట్టి పుగ నుండదు. ఎందుకా? అక్కడ నందఱకును, యితఁపాటిపిచ్చియే కలదు. ఎందుల కాపిచ్చి? అనిహ్యంలెటు. తనతలపంకించుచు, యేమేమో వివరీతముగఁ జెప్పుకుందురు. ఏమివివరీతమయ్యె? 'కప్పవిప్పు, విప్పిచెప్పు, చెప్పితీరుము' అనిహ్యంలెటు. తనయున్నాదమును పుటిచి ప్రజలు మహాజనులు తమలోఁ దామేమిచెప్పుకొల దురో వినవలయునని మనవాడికిఁ గుతూహలము. కాని, వీడుదొఱకునా? దొఱకెడిపిండమా? ఎందుకా? మతిపోయినది. మతిపోయిన పిచ్చియెక్కడా? ఎంతయూచినను, వీని వలన నొక్కనిక్కంపుఁ బలుకెనను రాలలేదు. మాటల కేమికోదువ? నోటికినిండుమాటలేను. ఏవోక్షయడిగినను, జవాబునకుఁ దడివుకొనఁడు. నీళ్లునమలఁడు. చప్పరించఁడు. చుంటిపిల్లలవలె పాలుకొక్కఁడు. కడుపుబ్బరించదు. అంత యును లోలోననే భర్జించుకొనును.

నమాధిత్రవ్యచుండఁగ, గునపమునకుఁ దగిలిన, ప్రాతః బొగుకలను బాటవేయుచుండఁగ, హ్యంలెటుకంటితోఁ గను చుండెను. కనినకొలఁదని, 'తత్త్వమసి' ధారమెలుపడినది. ఎంతటిసామంతముగల మనిషియైనను! సామంతము,

ధీమంతము, లక్ష్మీసామ్రాజ్యము, మరణానంతరము గవ్వ
కును గొఱగవు. ఈబొమికలే మిగులు. మిగులివియే, అం
తటి తగులాటమునకును. ఈబ్రదుకు మూలనాల్లపట్టపగలు
మురిపమేగదా ! దీనికేగదా మురిపిపడి చత్తురు,

“ఉ॥ దేహము వాయుసంచలితవీచిక సుత్రకళతోదిత్తసం
దోహము న్యన్న కాలమునఁ దోచెడినందడి రాజ్యభోగ న
న్నాహము జంత్రిపుంబ్రతిమనాట్యమునంపడయింద్రజాలమీ
యైహిక సౌఖ్యమేమినుఖమంచుఁ దలంచెడనయ్యె”

తనకాలమునఁ బ్రపంచమునంతయును గెలిచి, గడగడ
లాడించి, యింకనునోడించుటకు రాజులును, రాజ్యములును
లేకపోయెనే? యని విట్టూర్పులునిగిడించిన, అలెగ్జాండరు
(Alexander the Great) సైతము, తుదకుచావనేచచ్చినాడు.
పూడ్చినారు. మన్న, అయివాడు. మన్నమన్నలోఁ గల
సినది. మన్నమన్నలోఁ గలసినది. చెత్తచెత్తలోఁ గలసి
నది. చిత్తుచిత్తులోఁ గలసినది. సత్తుసత్తులోఁ గలసినది.
తిక్కుచూలిన నినుపేదకును, అలగ్జాండరు సర్వంపహాచక
వర్తికిని దారతప్ర్యమీనిగలదు? అంతయునొకే మృత్తిక.
ఒకేమట్టి. తిరిగి యీమట్టితోనే మనమెన్ని యోషనులు,
కార్యములు చేయుదుము. ఒకమట్టిముగ్ధలోఁ బెద్దసారావీపా
యియూతని బిగింతుముగదా, అహంతో ధుమధులాడిన
నీజరు (Onesara) మహాచక్రివర్తి, ప్రపంచమునంతయును
గడగడలాడించినవాడు.

“చ. ఆయువుశాశ్వతంబై సం 1 పదలు
జ్జిరంబులే? విధివిచాకముదాఁటఁ దరంబై యేరికిన్”

తుట్టతుడకుఁ జచ్చి, మన్నయ్య, గాలివీచకుండ నొకరంధ్రమునకు బిరడావలెనుండునోపు. ఈమట్టియేకదా, యొక కాలమున భూమినంతయును గిరగిర గిరికిలనుగొట్టించినది అట్టి, యీమట్టి, లోనికిఁ జలికొట్టకుండ, నొకరంధ్రమునకు, నోడలోనిచిల్లికి మాసికవేయుచున్నది. ఆహా, యేమి యీ కాలవై పరీత్యము ? ఈయిహలోకపదవి యంతయేకదా, ఇంతటితోనే సమాప్తిగదా ! అయినను, జరులు దీనికొకటే గదా తమయాత్మలను, దెగనమ్ముకొనుచున్నారు. ఈక్లాడి యనును, ఖానీవంటి కారాని దురాగతకార్యములను జేయించినది ! ఈధారయు ముగియుసరికి మెల్లమెల్లఁగ శవము స్మృతా నవాటికకుఁ జేరుకొనుచున్నది. హ్యంలెటు హూరేషియోలు మాత్రమితరుల కగపడకుండనంతయుఁ దాముగనుటకువీలగు రహస్యస్థలమున డాగియుండిరి. రాజు, రాణి, మిగులు రాజపరివారము, బాశ్రయులు, అశేషయావజ్జనము వెంట వచ్చిరి. కర్మలేదు, వాయువులేదు. మంత్రోచ్చారణ లేదు. ఈచిహ్నములనుబట్టి, చనిపోయినచునిషి గొప్పవంశీ కురాలనియుఁ జావు, ఆత్మ హత్యవలనజరగినదనియు, సేహి తులిరువుకు నచకొనిరి. ఈపరివారము, సమాధిచుట్టు నాఁగఁ గనే, లెర్దిసు ప్రధానదుఃఖతాత్ముడుగ హ్యంలెటుకనుగొనెను. అందులో లెర్దిసును జూచుము. నవనవలాడు యకావనము, శతాత్ముడగు ఫురోహితునితో నేమియో ననుచున్నాడు. ఇకనేమియును జేయుటకు వలనుపడదు, అనిఫురోహితుడు. ఆమెచావు స్వతస్సిద్ధమా ? లేక, ఆత్మహత్యయా ? సంశయా స్పదముగనున్నది. గనుక మనమేమియు చేయఁగిట్టదు. తన

చెలియలు కర్మబాహ్యయగుండలకు లెట్టిసుకు ముక్కు
మీఁదనే కోపముపచ్చినది. ఏదియోనొకటి తగులవెక్కుడి.
మన్న పారవేయుడి. సుభగగాత్రీయగు, నిష్కాంతీయగు
నామెమానమునుండి నయెలెట్ (Violet) పువ్వుల మొక్కలు
పువ్వులముగ మొలచునుగాక ! పురోహితునితో, 'నీవేమి
యనుకొనుచుంటివో, నీకు గోగమానన్నము, చూల్చుచు
బడియుండునప్పుడు, పరిశుద్ధాత్మురాలగు నాచెల్లెలొకదూతిక
య్యి, నీకుశాంతి గలిగించును. ఈమాటలు హాస్యంలెటువిని
గుండెలిలిచినట్లుగా, మొద్దువలె, నిలబడినాడు. వానిచెల్లె
లా! కర్మబాహ్యయగు నీభూత యూస్థాపనము, తనమనోరాణి
యగు, ఒకలియాకొంటకేగదా ! కెహ్మాడుగాణి, యేడ్చుచు
బువుల నానమాధిమీఁదవైచినది. ముచికిమంచి, అనినిట్టూ
ర్పు. నీవు నాహాస్యంలెటుక భార్యవగుదువని కలవడించితిని.
నీపడక పాన్పును, గదిని నలంకరింతునని తలచితిని. తానొక
టితలచిన, దైవము తలచినది మఱియొకటి.

లెట్టిసుకోకము శ్రుతిమించినది. స్మృతినిగూడ గుంచి
నది. శాపనార్థములుపెట్ట నారంభించెను. వానిమొగము
తగులవెక్కు, నీబుద్ధిని గంగలోఁగలిపినాడు. అని సురసుర
పొక్కెను. తనయగుంజెల్లెలును, యికొకవరి కడసారపు
జూపును జూడఁగొనెను. ఇకనీయవతారము మటుమాయ
మగును. మన్నకప్పట, యెకింతతడనాపుడు. అగివారివెపు
చెయివినరెను. ఒక్కసారి నన్నుఁగొనింపనిండు. అని
చెప్పుచు, ఖాళీనమాధిలోనికురిక, దుమిక, తనమీఁదగూడ
మన్నకప్పవలసినదని కోరెను. హాస్యంలెటుకూడ ముందుకు

వచ్చి దానిలోనికి దుమికెను. నేనెవరినో, నీకుఁదెలియునా ? నేను, నేను. హ్యంలెటుఁజేసు, (జెన్నార్కుదేశస్థుఁడను) మతిపోయినట్లు చప్పట్లుచెఱచెను. నేను, ఒకీలియాను బ్రేమించియున్నాను. కామించియున్నాను. నాలుగుపదులవేల సోదగులయినను, వాండ్రోకాపేక్షయుండిన నుండుఁగాక. నా కేమికోదున? నాయంతఃకరణమును మించలేదు. నాప్రేమ పసయట్టి. లెర్బిసునుగట్టిగఁ బట్టకొని, విడిలించి, నీమొగముతగలెయ్య, అనియ. నీప్రార్థన చక్కచిదిగాను. నా గొంతు మీఁదిచేతులు తీయుము. ఈ ఒకీలియాయొక్క సోదరున కసాయముచేయుటకు సుతరాము హ్యంలెటుకిష్టములేదు. అయినను, స్వరిక్షగార్థమెదుట నింబడవలసి వచ్చినది. హూ శేషియోయు సక్కడనుండువారును, వారిష్టాని విడిపించిరి. 'ఏమిఁచణము ? నన్నిటుచేసితివే ? నిన్నెప్పుడును నేను బ్రేమించువాఁడనే ? ఏమినాకర్మము ?' అనిహ్యంలెటు. కోపముతోనే, లెర్బిసుచదిగెను. ఆవల్లకాటియందు తననునాడరించువారెవరును లేరుగావున, హ్యంలెటుఁయును, స్నేహితుఁడు హూ శేషియోయును సక్కడనుండి వెడలిపోయిరి.

లెర్బిసుతోఁ గయ్యమునలుప, సప్పుడు హ్యంలెటుకుఁ దనయొడలు తనకుఁ దెలియనందులకు వాస్తవముగఁ గించవలెను. అతనికిని దినకురుదుఃఖము సమానమేయనియు వెంటనే యతనికిఁచుచు తేడి మిత్రభాసముపూనివలెనని తలఁచెను. గాజుగారియెదుట లెర్బిసుతోఁ దానున్నేవారీతిగఁ గత్తితోపామునకు దిగుదువా? అను వర్తిమాసమువచ్చినప్పుడు తనయొప్పుదలఁచెప్పింపెను.

ఇప్పుడు హృదయం తెలుగు: బట్టినదయ్యము కొంతవిదయ్య
ము—దురాత్ముడు క్లాడియసును గాల్చుకుని తనవలయును;
తుత్తునుకలుగావించి, గాకులకును గ్రద్దలకును బలివేయవల
యును ఇదియెట్లులనెఱవేటును? అదియే సతనికగమ్యగోచర
ము. కానియొక్కటిమాత్రము సునిశ్చితము గావించుకొనెను.
క్లాడియసుతప్పక చావవలెను. అతిత్వరితముగఁ జావవలెను.
తనచేతిమీఁదుగ, తనశల్లియగురాణి, ఘోరమైనరాణి
నడుమనున్నది, నడివెన్నయే. ఆమెదే యున్నదిగాండీవము.
ఆమెనుదలపూవాడక విడువవలయును. క్లాడియసుకూడ,
హృదయం తెలుగుదొంగి, రాణిని మనుచవలయుననియే తలంచె
ను. హృదయం తెలుగుకంటే నీయన మిగుల క్రియాశాలి. నిర్వహణ
శీలి. హృదయం తెలుగు మాటలపొగు మొగ్గులువిశువని యూహ
లతీగ. తనయనుకూలమున, క్లాడియసు, హృదయం తెలుగుయొక్క
మారణహోమముగావించెను. ఆయుధమునకువిషముపూత!
ఇది తేలిపోయినపక్షమునఁ, బయోముఖవిషపూరితపాత్రమును
సామీప్యముననుంచెను. కొడుకుగెల్పునకుబ్బి యిచ్చునట్లు,
క్లాడియసుయే యిచ్చుటకు సంకల్పించుకొనెను; కల్పించుకొ
నెను. ఎవరికినేయనుమానము కలుగకుండునట్లు, హృదయం తెలుగు
గెల్పునకు గొప్పవన్నిగమువైచెను. తర్జినుపేరుప్రతిష్ఠలు,
ఛాన్సులోనుండియున్నప్రభు, మిన్నుముట్టియున్నను, గాని
కేమి? హోరేషియోకుమాత్రము కుత్సితపురాజవలన నాస
రాయయ్యబడిన నీద్యంద్యయుద్ధము నచ్చలేదు. హృదయం తెలుగు
కుదానిమీఁద మతిపోలేదు. ఆయుధముమీఁదఁ జాకచక్ర
మున్నను, గుమారరాజా, యోధిపోవునని చెప్పెను, నేనట్లును.

కొనను; లెర్తిను. ఫ్రాంసునకవెల్లిన నాటినుండియును నేను బహుసాధకముచేసితిని. తప్పకనేనుగెల్తును. ఒక్కసంగతి మాత్రమున్నది. కలాసామాత్రలేదు. అయినమాత్రమేమి? గెలుపోటములెల్లినను డనకేమి, ఇక్కడనేయుట్టిగట్టుకొని యూఁగినలాడవలయునని యనుకొనువాఁడాయేమి? అపేగా,

“నైనంభిందంతి శస్త్రాణి, నైనంధహతి పాపకః ।

నచైనం క్షేదయంత్యాపో, నశోషయతి మారతః॥”

మనకొకశ్రీకృష్ణభగవానుఁడు చెప్పినట్లే, అడన్బార్కు నిడు పుగడ్డమీఁద, మాతృగర్భముసాచ్చి, మనినదమొఁలుగఁ దినయోత్సారాముఁడు తనకురక్షరేకుగట్టియే యున్నాఁడు. పన్నిఁడుమనకొప్పుకొనిన బాదకములేదు. అందువలన నొప్పు కొనెను. కానిపక్షమున, లెర్తినును నిరసనముచేసినట్లగవడును. హఠాఁదేషియోమాత్రము, హ్యంలెటు తనకుఁగలదను కొనిన నిపుణతను, సాధకమునకుఁ దెచ్చువిషయము తప్పిం పజూచెను. తానువెల్లియిప్పుడు తగియుండలేదని చెప్పుదు ననెను.

కాని హ్యంలెటువినవాఁడా? వినిపించుకొనువాఁడా? తనయాలాపనయే తనది. నీజ్యోతిషముచాలును. శకునముల కేమి? ఒకపిచ్చుకపాటునఁగూడి మాధవలీల ప్రత్యక్షము. శుశ్రూరమాయ విస్పష్టము. శివునియాజ్ఞలేనిది, చీమ చిటుకు మనదు. వృశ్చికము తనకొండఁగమీటదు. ఖణి తనకొఱల విషముగ్రోక్కదు. ఏదియును మనయత్నములేదు. ఇప్పుడే యుగునని, మనమనుకొనునది కానేకాదు. కాదని మనమను కొనునది పంతమునకలుతీరను. ఇప్పుడుకాదని మనమనుకొ

న్నను, యెప్పుడోకైనను, గాకమానదు. ఏదైననేమి? ఎటులకైన నేమి? మనకేమి? 'ఎప్పుటికెయ్యది ప్రస్తుతముప్పటి కామాట'. నొప్పించక తానొవ్వక, తప్పించుక తిరుగుటధన్యత. ఏమెండ కేగొకుగో! తయారుమీది నుండివలయును. చెప్పలలోఁ గాల్గు చుట్టుకొని, సాసిద్ధుడయి యుండవలెను. మానవుఁడు తనతోడ నేమియును వెంటఁగొనఁడుగదా! లట్టిస్థితిలో, వెడలి పోవుట కేమిసాధ్యము? కానిమ్ము.

చేతులకలముక కుపకృమింపకమును, హ్యంలెటు, లెర్దిసు వైపునకతిసరనతతో, కలుపుఁగోలుకనముతోఁ గడచినదానికి సమాధానముమావణతో, మీయెడ సపరాధము గావించితిని. మీరుదారన్వభావులకు గనుకనన్నుక్షమింపుఁడు. శమింపుఁడు. మతిస్థిమితములేక నేనుపడురభసమును, గాల్గుమును మీరు విని యేముందురు. లెర్దిసు, యొకానొకసమయమున హ్యంలెటును బే'మించియుండెను. మఱుమాయావి యగుక్లాడియను, లెర్ది సుయొక్క మతివిచిటిచినాఁడు. లేనియెడల, తనస్వభావము నకు విరుద్ధమగు, యీజరుగనున్న కుటిలయత్నమునకుఁ జెవి యొగ్గియుండఁడు. కాబట్టి, హ్యంలెటు, అనినమాటకేదియో నొకజవాబిచ్చినట్టుగ మాట్లాడెను. నేనేహసూచకములగు కర్తవ్యములేమేనొసాఁగించెను. హ్యంలెటు తనకడుపులో నేమియును విషములేదుగావున, కపటములేదుగావునఁ బన్ని దమునకు దిగెను. లెర్దిసు తనవిషముపూతయాయుధముఁ జేకొనెను. అడవిడిగ రాజుగారు 'సారాయిదొప్పలు తయారుగావించుఁడు' అనిరి. హ్యంలెటుగెల్చిన, ఫిరంగులుకాల్పుఁ డు. ఆరంభముకానిండు. మధ్యవర్తులారా! న్యాయమూర్తు

లారా! మీనూమ్మమ్మని నిరీక్షింపుడు; వీక్షింపుడు;
 ఈక్షింపుడు. రాజుగారు చెప్పినప్రకారము మొగటిసారి
 లెర్పిమ, హ్యంలెటును గెలువనిచ్చెను. ఫిరంగులుపేల్చిరి.
 రాజుగారుడావిడి చేసిరి. మధుపూరితపాత్రల నెగరివైచిరి.
 హ్యంలెటుకుగూడ నిచ్చిరికాని, నిరాకరించినాడు. 'ఈని
 నటుండనిండు. ఈయూట ముందు కానిండు' అనినాడు. తిరిగి
 సూటీపోటియాట, ముదురుపాకముతో, క్లాడియసుకు భయ
 మువేసినది. హ్యంలెటుయే యభయులలో నెక్కుడుసామరి;
 ననినాడు; ఆయుధపువిషపుమొనను హ్యంలెటు దేహము
 మీఁది గీకుటకుగూడ తగినయవకాశము చిక్కించుకొనలేదు.
 పైగా, ఈకండవసారికూడ హ్యంలెటుదియే మేలుచెయి
 యున్నది. తండ్రియొకరీతిచూతూ, తల్లియొకమాదిరి
 చూపుతోను గనిపెట్టుచుండిరి. కొడుకు బహునిపుణతతో
 నాముచేయుచున్నది, మొగముకళ్ళ బహుళచంద్రానికళవలె
 తీసికట్టునకు చచ్చుచున్నట్లును, క్లాడియమీఁది యున్నట్లును
 మిగులనేడియెక్కువట్లు, అతనితల్లికిఁ బొడగట్టినది. ఆమె
 కూడ నాగిన్నెను దనపెడవిడగ్గఱనంచుకొని, కొమరునిఁ
 విలిచి త్రొంగునన్నది. కెట్టొడ్! నీవుత్రొంగవలదని మగఁ
 డిటచి, తొన్ననామెయొద్దనుండి లాగివేసెను. అప్పటికప్పుడే
 మిగిలిపోయినది. ప్రమాదమయినది. కొంపమునిగిపోవ
 నున్నది. కాపురముకూలిపోవనున్నది. అవిషపాత్రనుండి
 యొక పుక్కితు సంకుగ్రుక్కిను మ్రొంగినది. గుటుక్కునమ్రొం
 గినది. ఇత నేమియును బ్రయోజనముండదని క్లాడియసుకు
 సుపూర్ణముగఁ దెలియును. హ్యంలెటుకానిప్పుడుత్రొంగలే

ననియును, నిధానింతుననియును జెప్పెను. తిరిగియాట
 మూడవ హావృత్తి ప్రారంభము. ఈసారిక్లా :యసువైపునకుఁ
 దిరిగి లెర్బిసుతానుగెల్తునని చెప్పెను. అప్పటికేక్లాడియసు మొ
 గమునఁ గత్తివాటువేసినను నెత్తుకులేడు. తాలినపాండిమ
 మొగముకళను విడిచివేసినది. “నేనట్లుతలంచు” అనిమాత్ర
 మనెను. అన్నివైపులను, నాశనము, ప్రళయము, మూసికొని
 యాసన్నమగుచు వచ్చుచున్నది. ఆయుధముచేతఁ బూని,
 చంపుటకుఁ బ్రమాణముచేసిన హ్యంలెటువైపునఁ జూడ్కి
 నిగిడించినను, తనమనస్సొప్పకున్నది. అనుమానించెను.
 త్వరలో సాంతముగావించుకొనవలయు ననుకొని, లెర్బిసు !
 మూడవసారి త్వరితముగ రమ్ము. నీవూరికయెగతాళి చేయు
 చున్నావు. నీవుచిందుసామర్థ్యమును వినియోగింపుము,
 నియోగింపుము; యోగించుకొనుము, వేగించుకొనుము, వేగ
 రించుకొనుము. ఆలాగునఁజెప్పుచుంటివా? అని యింకనట్లే
 విచువకుండునట్లు, నిశ్చయించుకొని—గతించిన తనతండ్రిని,
 చెలియలిని మనసుననుంచుకొని—“కాసుకొనుము” అనెను.
 ఈతడవవిషస్మేరిత గూయుధము తళతళలాడినది. అను
 కొనినప్రకారము హ్యంలెటుకు మొనగీరినది. లెర్బిసును బడఁ
 గొట్టినాడు. ఈతండరలో తనయాయుధమును నేలబడవైచి
 నాడు. గుఱుతులేక హ్యంలెటు, లెర్బిసుయొక్కయాయుధ
 మును దనదియనుకొని కేలఁబూచి, లెర్బిసు, కుక్కకాటునకు
 చెప్పుడెబ్బ, అనునట్లు గావించెను. చిక్కులగుఱుమునకు కక్కుల
 కల్గెము దైవనిర్మాణము. ఇద్దఱును గ్రొందను, మీఁదను
 బడిరి. కోసావేశమునఁ గన్నుగానకయున్నారు. అనిక్లాడి

యను. హ్యంలేటుమాత్యము, లెట్టిసును దిరిగిరమ్మనెను. ఆనచయమున గోలుననొకశబ్దము హ్యంలేటుకు వినవచ్చినది. ఆతిఁడాఁగిపోయినాఁడు. “రాణిగార్జివైపుచూడండి” అని రాజు గారు ఏడకుచు దిరిగిరి. అనుకొననియననవచ్చినది. నురుగులు క్రొక్కుచు, వెల్లకితల పడినది. హ్యంలేటుతల్లివైపునకుఁ బరుగిడి, అమ్మా ! ఏఁగుననున్నది ? అనెను. “నీకువచ్చునెత్తు పొసఁజూచి యామెకుమూర్చవచ్చినది” అనితండ్రి. ప్రియా బొమ్మలు కాలగుశక్తి “కాదుకాదు” దాహము కొంపతీసినది. అయ్యో ! హ్యంలేటుకుమారా ! నాకువిషము పెట్టినారు. అని తలవెనుకకు వ్రేలాడవైచినది. చనిపోయినది. ఎంత తురాగతము ! అనికొనును. ఆ, ఆ, (విచారముచేతను, రాద్రముచేతను, తిన్న(దానిగానక) తలుపులు బిగించండి. తాళములు వేయండి. దుర్మార్గతచేసినారు. పట్టుకొండి, ఈగం దరగోళములో, లెట్టిసు పడిపోయి, నేలమీఁదఁగూలి, హ్యంలేటును దనయొద్దకుఁబిలిచి “నిన్ను జంపితిని. లోకములోని మందులుచూకులన్నియు, నీకు మేలు చేయలేవు. అరగంటనేపు కంటె నెక్కువకాలము నీకాయుర్దాయములేదు. ఆ మాయ భారికటారి నీచేతిలోనేయున్నది. విషముపూయఁబడినది. నామీఁదకెదురుతిరిగినది. చూడు. నేనుపడిపోయితిని. తిరిగి తలయెత్తను. నాపని యయిపోయినది. నీతల్లికి విషముపెట్టినారు. నేనింతకంటె యెక్కువచెప్పలేను—అంతకును, రాజు, రాజుయాదవకులమునకు మొసలము. మొసకుఁగూడ విషపుఁబూతయూ ? అనిహ్యంలేటు, అజువు. విషమా ! ఇక నీపని సాగించుకొనఁము. తరువాయిపని. సాధించుకొనఁము.

తన యసలుసంకల్పము నెఱవేరునో లేదోయని క్లాడియసు, యూహించుచుకుఁ బూర్వమే, గతించిన రాజముం గర, యేడ్పులు పెడబొబ్బలు, అగుచునుండఁగ నే, హ్యంలెటుయమాకారము, అయో నయంవ తారముతోఁ గ త్తినిదూసెను. కెప్పవాటు వ్యవధానము హలాహల స్మేరితయగుక త్తి హంశకుఁడగుక్లాడి యసుమీఁద క సితీన్పుకొనినది. అస్థానభిక్షులెల్లగును, “రాజ ద్రోహము, రాజద్రోహము” అనిమగ్గిరి. నాకుఁగనుపాటి యపాయముకలిగినది. నన్నుఁగాపాడుఁడు. అనిక్లాడియసు మొఱి. హ్యంలెటు, అవిషపూరితపాశానిని బుచ్చుకొని పానము గావించెను. ఈవిషయమునఁ న కేవిధముగఁ గును మూసమును లేదు. రాజగంగళకువ బెకలించి, యాగిన్నెలోని ద్రావముచుఁగొనికి నెట్టెను. త్రాగుము. మాయమ్మని జేరు కొందువు. చనిపోకు, చనిపోకు. ఇదివిను. లెట్టినుచెప్పినట్టుగి, నీకు శాస్త్రి బాగుగ జరగనిది. తానుశయ్యా గావించిన యా యుధముతననే యాహుతిగావించినది. లెర్కిసంయావత్తును గ్రహించి, హ్యంలెటుతో, “మన మొకరినొకరము క్షమించు కొనవలెను. దైవము మనలనిద్దఱ నిర్దోషులఁజేయునుగాక ! అనిహ్యంలెటు.

నేనును, నీవెంబడినె వచ్చుచున్నాను. తనగుండెకాయ యగు హోరేషియో వైపునకుఁదిరిగి కడసారపు శలపు క్కొనె ను. కడసారపుజూహులు నిగిడించెను. హోరేషియోకు మాత్రము ప్రాణముమీఁదఁబి యుండునా? కుమారమహి పతితోడ తానును బయనమైపోవలయుననియే యున్నది. నీవుబ్రదుకుము. బ్రదికియుండిన కుభములు. సుఖములుబడ

యదాత్మకః తేన నిమాధపుగధను జరగినదిజరగినట్టు, తూతాతప్పక; మనసావాచా తప్పక, చెప్పటకొఱకును, ప్రపంచమంతయు, నిడలినిజస్థిత, జనితస్థితిని, దెలిసికొనుట కొఱకును, హఠాశేషియోనబోదుకును నెను.

అపరిచిత్తసందర్భము, కలిగినసందర్భము, పోతసందులు పోతసంధులు, లోలోనిమర్మములు, తెలియకనిలుచునేని నాయనంతరము నాపేరుఖరాబయిపోవునే? ఖరాబయి నిలచు నే? హ్యంలేటు, ఎంతపాపిష్టివాడు, అనిలోకులనుకొందురు. లోకులో, కాకులో, నీళ్లంటే నీళ్లు. పాలంటే పాలు. సువీర్యయంటే సువీర్యుని పోటు. రాగమునకు రాగము. తాళమునకు తాళము. లోతు యెవరికిగ వలయు? నిజమెవరికివలయు? తామరి పాకులోనీరువలె తటస్థముగ నుండురు. నాచు పతే పన్నిటికి నంటుకొందురు. చుట్టుకొందురు. పీచువలె నన్నిటినిబట్టుకుందురు.

“నాయుడు నీకంతఃకరణమున్నయెడల, నుండుయడల వీరస్వర్గము నీకెప్పటికైననుతాళ తప్పదు. బ్రహ్మసందపదవి నీకువ్రాసిపెట్టియే యున్నది. కొకింతసేపు, యెక్కింతతడవు యీలోకముననే నిలువుము. నిలిచి, యీపలుగాకిలోకములో, అకాదిక్కుమాలిన లోకములో పాణిములుగ్గబట్టి, ముక్తుచు, మూర్ఖును, సాక్షును, సోలుచు నాచరిత్రో విప్పిచెప్పుము” అనుచు పాణిమిత్రునిచేతులలోఁ బడి మనహ్యంలేటు, మన వాడు, కొనయూపిరి విడిచినాడు. హఠాశేషియోకట్టకడపటి సారి, కడుసారిపుఞాపు, కడుసారిపుఞాపు, హ్యంలేటు నెఱ్ఱొగముపైబర్చి మనోశాంతిగాంచెను. హ్యంలేటుమనం

బుఁగలదుండుదుకు, కడపుశోకము, గుండెదడయు నన్నియు
ను, సమసిపోయి, వీటియన్నిటెఱ్ఱానే యతినెమ్మదియును,
నిండుశాంతియును నెలకొనినవి. శలవుశలవుగైకొనుమీ !
కుమారరాజా ! నీకథువుచల్లఁగా ముక్కోటిదేవతలు నీకు
శాంతినొసంగుదురుగాక ! నీకుస్థాయి నొసంగుదురుగాక !
స్థావరమునకు నిన్ను జేర్తురుగాక !

సంపూర్ణము.

తిక్కాండములు సంపూర్ణము.

త పా వ్య ల స్త త్త మ్ము

	22	లే, నా	కన్య
10	20	కాకు	కాను
12	15	యెక్క	మెయి
29	8	తెని	లేని
36	12	యెక్క	శబ్ద
46	6	తమ్మ	త్వము
46	18	నలన	వలన
50	19	చిరంబ	చిదంబర
56	1	యెక్క	పుము
56	9	యెక్క	హయనము
62	23	యెక్క	బుణు
71	4	యెక్క	మాంసము
71	19	యెక్క	యెక్క

జీవ బ్రహ్మైక్య వేదాంతరహస్యము.

అశ్రావ్యగ్రంథము! కొన్ని ప్రతులు గూత్ర పేక్షుడించబడినవి! త్వరపడుకు!

సత్యజ్ఞానానందంబులు గరతలామలకంబుగనుండు ఈ గ్రంథము శ్రీ పరమహంస సచ్చిదానంద, యోగీశ్వరులవారి చే మొట్టమొదట ద్రవిడభాషయందు రచియింపబడినది. ఇప్పటి కది యెనిమిది కూర్పులవఱకు రమారమి పదునెనిమిదివేల ప్రతులు ముద్రింపబడి ప్రకటింపబడి యున్నది. ఈ గ్రంథముయొక్క ప్రాశస్త్యమును, పొగడ్తను దేలుపుటకుఁ బ్రస్తుతము నక్షిణదేశస్థులే సాక్షిగానున్నారు. భక్తాగ్రేసరులును, విద్యాభిమానులును, రాజకీయోద్యోగులును అగు కొందఱు అట్టి గ్రంథతత్వమును ఆంధ్రభాషలో రచియించిన తెలుగుదేశమునకు మహోపకార మని తలచి శ్రీ స్వాములవారినిఁ గోరినందున ఆగ్రంథము ఆంధ్రభాషకుఁ బైయోగీశ్వరులవారిచే భాషాంతరీకరింపబడినది. దీనిని వ్యయప్రయాసములకు వెనుదీయక కాపీరైట్ స్వాతంత్ర్యమును బొంది మారేఁ బ్రకటింపబడినది. ద్రవిడదేశస్థులవలె తెలుగువారును దీనియందధికాదరముఁ జూపుదురనినమ్ముచున్నాము.

ఇదివఱలో మనపూర్వు లతిగోప్యముగాను, రహస్యముగాను నుంచిన యనేక దేవరహస్యములు ఉపనిషద్భగవద్గీతల దృష్టాంతములతోఁ దేటతెల్లముగ బాలురును, బాలికలును తెలిసికొనునటులు ఈగ్రంథమున వ్రాయబడియున్నది.

కోఁటివలెనే పరిపరివిధములఁ బఠ్యులెత్తుచుండు మనస్సనెఱు మర్కటమును ఎచ్చటకును బరుగైత్తుకుండునటులు యజ్ఞోపవీతమును బ్రహ్మసూత్రము (నూలు) చే గట్టిగ బిగగట్టి నిలిపి, తన్నుఁ దా నెఱుఁగుటకు బహుసులభమయిన

వ్యూహము లీగ్రంథమున ఉపనిషత్తుల దృష్టాంతములతో నతి
 సులభముగా వ్రాయఁబడియున్నవి. మతీయు శ్వాస మనెడి
 వాయువులో మనస్సనెడి తలంపులు వండలకొలఁది జాగ్రదవ
 స్థయందును, స్వప్నావస్థయందును, బుట్టుచున్న వనియు, అట్టి
 మనస్సును నాశము చేయుపద్ధతియు, దేవతారాధన చేయు
 పద్ధతియు, సంధ్యావందనము చేయుసాధనము, అన్నమును
 మంత్రపూర్వకముగా శుద్ధిచేసి భోజనము చేయువిధము, సో
 హం మంత్రజపప్రభావము, శ్రీరామమంత్రము కర్మవాక్కునఁ
 గాని మనస్సునఁగాని ఉచ్చరింపకయు దలఁపకయు శ్వాసమ
 నెడి నూలుచే రామమంత్రమును బిగగట్టి జపముచేయుచు
 న్నప్పుడు తన్నుఁదాను మఱచి ఆనందపరవశుఁ డయ్యుండు
 రహస్యమును; ఏకాంతస్థలమున, యోగాభ్యాసము (ప్రాణా
 యామము), నీళ్లు త్రాగి కాయశుద్ధి చేయుటయు, జీవులు
 చేయునట్టి పుణ్యాపాపకర్మముల కంతకు జీవుఁడు సాక్షియై
 యుండి వారివారి పుణ్యాపాపములకుఁ దగినయట్లు సుఖదుఃఖ
 ముల ననుభవించుటకు పునర్జన్మము నిచ్చుచున్నాఁడని ఉప
 నిషద్భగవద్గీతాదృష్టాంతములతోఁ జెప్పి హృదయకమలమును
 రెండుచీలికలుగాఁ జీల్చి ఆత్మ జలమధ్యంబున నున్నదానిని
 జూపి, హృదయములోనే పంచభూతములు యణగియున్నవని
 ఆఱురంగులుగల పటముమూలమున తెలుపఁబడియున్నది.
 ఇట్టి దేవరహస్యము లన్నియు ఉపనిషత్తులలో నున్నను, ఇది
 వఱ కిట్టిగ్రంథము నెవరును ముద్రింపించి ప్రకటించియుండ
 లేదు. ఈగ్రంథకర్తగారు యోగియైసండువలసనే సకల
 ప్రపంచము శ్వాసములోనే యణగియున్నదని స్వానుభవము
 వలన గ్రహించి అందులకుఁ ఉపనిషత్తుల దృష్టాంతములను
 గూడ నిందుచెప్పియున్నారు.

ఈపుస్తకము రమారమి యెనిమిదివందలపుట్టు గలిగి
24 పేనుల క్లౌజుకాగితములమీఁద క్రొన్నజులో ముద్రింపఁ
బడియున్నది. సందర్భానుసారముగా నక్కడక్కడ పూర్వ
కవిప్రణీత గ్రంథములలోని పద్యములు చేర్చబడియున్నవి.
యోగాభ్యాసము చేయువిధము ఇరువదిరెండు భోతోపటముల
(Halftone blocks) మూలముగఁ దెలిపి వీటిని 50 పేనుల
మంచి నునుపుకాగితముల (Art paper) మీఁద ముద్రింపించి
చేర్చబడియున్నవి.

గిల్టక్షరములు వేసి కాలికోగుడ్డతో నిండుగా బైండుచేయబడి
యున్నది. నెల మూడురూపాయలు.

జీవబ్రహ్మైక్యవేదాంతరహస్యము 3—0—0

పూజాగృహమునకు కావలసిన మంచి సువా

సనగల ఊదు(అగరు)వత్తులు, ఇది 1½ గంట

సేపు వెలుగును. (వంద ఒకటికి) 100 కి 2—0—0

గంధకకల్పము ఒకమండలము(40 దినముల)

ఔషధము ... 10—0—0

ఇవిగాక యితరగ్రంథములు కావలసిన మాకుప్రవాసిన
యెడల పంపబడును.

తసాలు వి. పీ. ఖర్చులు మొదలగునవి కొనువారే భరిం
పవలయును.

వలయువారు:-**ఆ. రాజగోపాలు అందుకో.**

168, స్ట్రాహన్సురోడ్డు, చూళిపట్టణము,

పెరంబూరు బారిక్సుపోర్టు, చెన్నై తురి.

Messrs. A. RAJAGOPAL & Co.

168, Strahans Road,

Perambur Barracks, Madras N.

14607